

§ 1 Justering av protokoll

Protokollet för den 13 maj justerades.

§ 2 Meddelande om partiledardebatt

Tredje vice talmannen meddelade att partiledardebatt skulle äga rum *onsdagen den 11 juni kl. 9.00*.

§ 3 Meddelande om frågestund

Tredje vice talmannen meddelade att frågestund skulle äga rum *torsdagen den 5 juni kl. 14.00*.

§ 4 Ärenden för hänvisning till utskott

Följande dokument hänvisades till utskott:

Propositioner

2024/25:167 till socialutskottet

2024/25:175 till justitieutskottet

2024/25:180 och 181 till konstitutionsutskottet

EU-dokument

COM(2025) 173 till miljö- och jordbruksutskottet

Åttaveckorsfristen för att avge ett motiverat yttrande skulle gå ut *den 24 juli*.

§ 5 Ärenden för bordläggning

Följande dokument anmäldes och bordlades:

Finansutskottets betänkande

2024/25:FiU38 Åtgärder mot missbruk av betalningssystemet

Socialförsäkringsutskottets betänkande
2024/25:SfU21 Indragna eller minskade socialförsäkringsförmåner för den som undanhåller sig verkställighet av häktning eller frihetsberövande påföljd

Socialutskottets betänkande
2024/25:SoU28 Begränsad tillgång till lustgas

Utbildningsutskottets betänkanden
2024/25:UbU21 Skolor mot brott
2024/25:UbU11 Lärare och elever

Miljö- och jordbruksutskottets betänkande
2024/25:MJU20 En utvidgad insamling och utlämning av djurhälsodata samt jordbrukspolitik

Skatteutskottets betänkande
2024/25:SkU21 Skärpta åtgärder mot utförsel av stöldgods

Trafikutskottets betänkande
2024/25:TU14 Trafiksäkerhet

Näringsutskottets betänkande
2024/25:NU22 Upphävande av lagen om strukturfondspartnerskap

*Svar på
interpellationer*

§ 6 Svar på interpellation 2024/25:652 om nytt system för korttidsarbete

Anf. 1 Finansminister ELISABETH SVANTESSON (M):

Fru talman! Ingela Nylund Watz har frågat mig om det finns någon bedömning av hur skatteintäkternas och statens utgifter påverkas av användning av systemet för korttidsarbete alternativt av att man avstår från att använda det nuvarande systemet för korttidsarbete. Hon har också frågat mig om jag och regeringen avser att lägga fram det förslag som finns om ny lagstiftning för ett mer förutsägbart, förenklat och stärkt regelverk för korttidsarbete.

Världsekonomin befinner sig i ett osäkert ekonomiskt läge. Det påverkar Sveriges ekonomi. Regeringen stöttar därför ekonomin med över 70 miljarder kronor i årets budgetar. Det är viktiga insatser som får de ekonomiska hjulen att snurra.

Sverige har ett fungerande stöd vid korttidsarbete. Företag som hamnar i tillfälliga och allvarliga ekonomiska svårigheter kan ansöka hos Skatteverket om stöd vid korttidsarbete. Det är sedan Skatteverket som beslutar om företaget ska få stöd.

Det betänkande som interpellanten hänvisar till bereds i Regeringskansliet. Regeringen har hitintills inte gått vidare med förslagen som läggs fram i betänkandet. Flera av förslagen förbättrar inte stödets konstruktion och innebär exempelvis en risk för att det blir lättare för företag att lämna utdelning samtidigt som företaget får skattebetalarnas pengar.

I det osäkra globala ekonomiska läge vi är i är det viktigt att komma ihåg att Sverige står stabilt. Vi har en låg statsskuld, som många länder ute i Europa är avundsjuka på. Det ger oss finansiella muskler som kan stötta ekonomin.

Om det ekonomiska läget skulle förvärras utesluter vi inte att vidta ytterligare åtgärder.

Anf. 2 INGELA NYLUND WATZ (S):

Fru talman! Tack för svaret, finansministern!

I förra veckan varslade Volvo Cars 3 000 medarbetare om uppsägning. Av dem ska 1 200 anställda i Sverige bort. Det är ett talande exempel på att det som sker i den globala ekonomin nu får direkta konsekvenser för jobb och tillväxt här hemma i Sverige.

Sverige ligger redan i dag kärt till när det gäller tillväxten. Vi har en halv miljon arbetslösa. Konkurserna fortsätter att ligga på en väldigt hög nivå. Och industrisatsningar läggs på is. De senaste årens tuffa ekonomiska situation och den svaga ekonomiska utvecklingen i Sverige har utraderat tio års reallöneökningar. Samtidigt har allting blivit dyrare – maten, hyrorna, räntorna och allt annat.

För många har detta inneburit att man tvingas vända på vartenda öre. För några, särskilt ensamstående föräldrar, räcker det inte att vända på varje öre. Man tvingas ta till åtgärder som att låta barnen äta först och sedan själv äta smulorna, ifall det blir något över, eller inte äta alls. En del tvingas ta snabblånen för att ha råd att köpa mat hela månaden.

Samtidigt som kostnadskrisen fortgår blir omvärlden allt oroligare. När tullar införs, den regelbaserade världsordningen är hotad och ekonomin bromsar in är det återigen vanligt folk som får betala priset. Nu riskerar arbetslösheten att stiga ännu mer. Då kan vi anta att priserna riskerar att gå upp från redan höga nivåer. Oron sprider sig just nu i samhället samtidigt som regeringen medvetet låter klyftorna öka genom att prioritera dem som har de högsta inkomsterna framför vanligt folk.

I en sådan här tid är en av regeringens främsta uppgifter att ta täten och värna tryggheten i samhället. Men vad gör regeringen? Jo, alldeles för lite. Enligt min mening är SD-regeringen alltför passiv, och den saknar krisinsikt. Statsministern har sagt att vi, som recept på krisen, ska ha is i magen. Det duger inte. Det finns faktiskt saker vi kan göra för att skydda svenska jobb och företag.

Att reformera systemet för korttidsarbete är en sådan, konkret åtgärd som skulle öka Sveriges konkurrenskraft. Men utifrån finansministerns svar på min interpellation tvingas jag inse att regeringen är ganska ointresserad och tillbakalutad, trots att det finns ett färdigutrett förslag som den socialdemokratiska regeringen tog fram. Såväl industri som fack och arbetsgivare önskar få det på plats snarast.

Fru talman! Finansministern säger i sitt svar att förslaget bereds i Regeringskansliet men att man inte har gått vidare med det eftersom man anser att det inte förbättrar stödets konstruktion och att det finns risk för att det skulle bli lättare för företag att lämna utdelning och samtidigt ta emot skattepengar.

Fru talman! Regeringen har haft tre år – tre år! – på sig att ordna de eventuella skavanker man anser finns i förslaget, men hittills verkar det inte som att regeringen har gjort någonting åt detta. Det verkar som att

beredningen av förslaget kommer att ta en evig tid. Det förefaller helt enkelt som att regeringen saknar vilja och att den inte klarar av uppgiften att skydda svensk exportindustri.

Min fråga till finansministern är: Kommer det ett förslag om ett förändrat korttidsssystem, och i så fall när?

Anf. 3 Finansminister ELISABETH SVANTESSON (M):

Fru talman! Tack, Ingela Nylund Watz, för en väldigt bra fråga, som det är bra att diskutera!

Det korta svaret är att Sverige har ett system för korttidsarbete, som vi använde under pandemin. Det finns också ett annat system, som infördes 2013, som vi inte har igång på det sättet. Men vi har alltså system för korttidsarbete. Jag ska komma tillbaka till det.

Jag instämmer i mycket av det interpellanten nämnde i sitt inlägg. Det är en orolig tid på många sätt. Det är geopolitiskt oroligt. Därför gör vi, alla partier här i riksdagen, tillsammans enormt stora satsningar på att bygga svensk försvarsförmåga. På bara tre fyra år fördubblas försvarsanslagen.

Det förs också diskussioner om att göra ännu mer. De som kommer att vara på Natotoppmötet kommer att diskutera det där, men även partierna här i riksdagen kommer att diskutera det. Det är glädjande att vi har så stor samsyn. Det handlar verkligen om trygghet för befolkningen. En regerings absolut viktigaste uppgift måste alltid vara att se till att de som bor i landet kan vara trygga.

Det handlar också om ekonomisk trygghet, precis som interpellanten lyfte upp. I svåra tider ska man känna att man kan få stöd. Och de som har det allra tuffast har fått stöttning på olika sätt under de här åren.

Det handlar även om osäkerheten om man kommer att ha kvar sitt jobb.

Fru talman! I slutet av förra året såg vi att återhämtningen började ta fart och att den negativa trenden var bruten. Sedan tillträdde Donald Trump som president. Det enda konstanta när det gäller honom just nu verkar vara att han varje vecka eller på daglig basis byter åsikt eller nivåer på tullar gentemot olika länder. Den oförutsägbarheten och den osäkerheten är det allra mest skadliga för både svensk och global ekonomi just nu. Alla vi i kammaren som är frihandelsvänliga hoppas att det här ska dämpas och få ett slut. Men vi kommer antagligen att få leva med en hel del tullar under åren framöver.

Trots detta, fru talman, vill jag med bestämdhet hävda att vi i Sverige har ekonomiska muskler att göra mer om lågkonjunkturen fördjupas och fortsätter eller om det kommer en annan chock eller ytterligare en kris. Vi har varit med om många de senaste åren. Vi har då goda möjligheter att göra mer.

Vi följer utvecklingen noga. Den budget vi lade för i år innehöll olika stöd och insatser för 70 miljarder. Fokus där är tillväxt, infrastruktur, utbildning och forskning men också att förstärka vanliga löntagares plånböcker. Två år i rad, fru talman, har den moderatledda regeringen sänkt skatten för alla som jobbar.

Vad är då slutsatsen? Behöver vi ytterligare förändra det system för korttidsarbete som finns eller behövs ett nytt? Jag är inte lika övertygad som interpellanten, men jag utesluter det inte. Vi har dock ett fungerande stöd i dag, och företag kan ansöka om det hos Skatteverket. Under den

senaste tiden är det inte många som har gjort det. Det beror kanske på att vi har en helt annan situation nu än den företag mötte under pandemin. Vi har ett fungerande system, och det har förbättrats sedan pandemin eftersom det fanns brister i det.

Vi har som sagt hitintills inte lagt fram något förslag, och jag är inte heller säker på att vi kommer att göra det men utesluter det inte.

Prot. 2024/25:125
3 juni

*Svar på
interpellationer*

Anf. 4 INGELA NYLUND WATZ (S):

Fru talman! Jag tackar finansministern för kommentarerna.

Den 7 mars i år skrev sex företrädare för industrins parter en debattartikel i vilken de efterlyste ett nytt system för korttidsarbete. De menade att erfarenheterna från pandemin ger vid handen att dagens system inte är konkurrenskraftigt i förhållande till resten av världen för att klara en omfattande kris. De förde fram att det behövs för att stärka konkurrenskraften för svensk industri och för att säkra jobb och svenska exportvärden. De uppmanade regeringen starkt att göra verklighet av det förslag som den socialdemokratiska regeringen tog fram.

Fru talman! Tidigare kriser har lärt oss hur viktigt det är med ett fungerande system för korttidsarbete. Under finanskrisen 2008–2009 saknade vi ett sådant system, och då försvann 100 000 industrijobb. Sverige var ett av de hårdast drabbade länderna i världen. Under pandemin, som var nästa kris, kunde företagen använda systemet för korttidsarbete och återgå till normal produktion när krisen var över. Det förhindrade att livskraftiga företag slogs ut i onödan.

Nu står vi i en ny kris som vi kanske bara har sett början av, med kriget i Ukraina och handels- och tullkrig som hotar världshandeln. Vi har låg tillväxt, höga konkurnivåer och hög arbetslöshet med en halv miljon arbetslösa. Vi har därtill fått en kostnadskris som lever kvar och som drabbar vanliga hushåll. De ser med oro på framtiden och är rädda för arbetslöshet.

Det är i sådana tider som en regering behöver kliva fram och visa handlingskraft så att andra länders fördelar, till exempel med sina system för korttidsarbete, inte blir en tillväxtbroms i Sverige. Det är inte läge att vänta och se eller att fylla magen med is.

Fru talman! I februari föreslog vi socialdemokrater att stödet för korttidsarbete måste reformeras. Att staten under en period går in och tar en del av företagens lönekostnader handlar inte om att hålla olönsamma företag under armarna utan om att prioritera företag som har behov av att gå ned i arbetstid under en speciell tid. Vi vill se ett system där pengar inte betalas ut på förhand, där det blir svårt att få stöd om man dömts för brott och där Skatteverket ges möjlighet att kontrollera företagen bättre.

När finansministern presenterade vårbudgeten den 15 april fick den epitetet ”vänta-och-se-budget”. Finansministern sa visserligen i samband med presentationen av vårbudgeten att det nog aldrig har funnits så många risker i ekonomin som vi ser nu och att vi har ett handelskrig som vi aldrig tidigare har upplevt. Det är korrekta iakttagelser av finansministern, men problemet är att det inte kommer några förslag och åtgärder som svarar upp mot läget. Vi gör för lite själva för att råda bot på krisen.

Vilket är regeringens budskap till löntagare och företag i svenska exportindustrier? Vilket budskap har regeringen till de sex företrädare för exportindustrin som skrev debattartikeln? Ser finansministern över huvud taget några hot mot den svenska industrins konkurrenskraft, och vad vill re-

geringen i så fall göra åt dem? Om regeringen inte vill ha ett förnyat, förbättrat system för korttidsarbete, vad vill regeringen göra i stället?

Anf. 5 Finansminister ELISABETH SVANTESSON (M):

Fru talman! Tack återigen för frågorna, Ingela Nylund Watz! Jag berättar gärna vad vi vill och vad vi gör.

Passiv är det sista regeringen är! Från dag ett på jobbet har vi pressat ned den inflation på 10 procent som vi ärvde. Vi har jobbat med att stärka och stötta hushållen i en väldigt svår tid. Min bild är att vi kommer att behöva göra mer. Men i den budget som gäller för i år har vi sett till att vidta åtgärder inom sådant som svenskt näringsliv och svenska företag, små som stora, bett om allra mest: bättre infrastruktur och forskning och utveckling. Vi har förbättrat expertskatten och forsknings- och utvecklingsavdraget och även mycket annat. Det gör att Sverige kan bli mer konkurrenskraftigt i en tuff miljö.

Fru talman! Om förslaget om ett helt nytt system skulle lösa en del av svårigheterna för konkurrenskraften i Sverige hade jag inte tvekat. Men det finns ingen konflikt här. Vi har egentligen redan två system för korttidsarbete. Ett beslutades 2013, och det måste en regering först aktivera. Det beslutades av den regering som jag satt i. Sedan har vi det system som användes under pandemin. Var det perfekt? Nej. Det ändrades lite under vägen och har även ändrats efteråt. Men vi har ett system, och det går att söka stöd. Därom finns ingen konflikt. Jag har dock full respekt för att man kan tycka att det borde göras om ännu mer. Även jag har mycket kontakt med både näringslivsföreträdare och fackliga företrädare i denna fråga och i många andra.

Fru talman! Låt mig säga något kort om vad regeringen gör för hushållen. Jag har redan nämnt några saker som vi gör för att stärka tillväxten och förbättra företagsklimatet.

Sedan vi tillträdde har vi sänkt skatten för alla som jobbar. Tack vare våra budgetar har en polis eller en sjuksköterska 23 000 kronor mer 2025 än 2023. Pengar är också trygghet, fru talman.

Den 1 augusti höjer vi a-kassetaket. Vi har sänkt skatten på drivmedel och förändrat reduktionsplikten så att det i dag är 500–600 kronor billigare att tanka sin bil än det var när vi tillträdde. Vi har stöttat dem som har allra minst genom bostadsbidrag – både förlängt och förhöjt. Vi har sänkt skatten på sparande. Dessutom vill jag nämna att vi har tagit bort kvittokrångel för företag. Det sista gäller visserligen inte hushållen, fru talman, men väldigt många småföretagare är glada för det.

Steg för steg, reform för reform och budget för budget är mitt mål och regeringens fokus att stärka svensk tillväxt. Vi ska göra det som ankommer på oss för att företag i Sverige, små som stora, ska vilja växa och investera här och för att hushållen – människor som bor runt om i Sverige – ska känna sig trygga. Jag förstår att man inte alltid gör det just nu. Väldigt mycket har blivit dyrt på grund av en hög inflation, som nu har pressats ned. Därtill har vi en amerikansk president som ändrar besked nästan varje dag. Det skapar osäkerhet och oro.

Om jag ska addera en tredje sak ser Tyskland för tredje året i rad ut att få nolltillväxt, vilket jag lär komma in på i nästa debatt. Tyskland är ju en av Sveriges absolut viktigaste marknader.

Vi lever i en osäker tid, men svensk ekonomi står stark. Den moderatledda regeringen gör allt den kan, dag för dag, för att tillväxten ska komma igång på allvar, för att Sverige ska bli konkurrenskraftigt och för att hushållens köpkraft ska stärkas.

Prot. 2024/25:125

3 juni

*Svar på
interpellationer*

Anf. 6 INGELA NYLUND WATZ (S):

Fru talman! Finansministern säger att hon är angelägen om att värna hushållsekonomin för de familjer som har det allra svårast. Det är väl därför finansministern och den moderatledda SD-regeringen tar bort det extra bostadstillägget till ensamstående föräldrar – de som har det allra kärvast i Sverige – från den 1 juli, precis när sommarhalvåret börjar. Då kommer de inte längre att ha råd att göra utflykter eller sätta någon extra guldkant på tillvaron för sig och sina barn.

Precis då, med kirurgisk precision, gör finansministern det svårare att klara att sätta mat på bordet för många ensamstående föräldrar. Jag tycker inte att det är ett tecken på att regeringen tar hushållens ekonomi på särskilt stort allvar.

Låt mig återkomma till behovet av det reformerade korttidsstödet. Problemet är inte att vi i dag har ett korttidsstöd. Problemet är att det inte bedöms som särskilt konkurrenskraftigt med andra länders korttidsstöd.

Det är därför industrins företrädare och fack begär och önskar av regeringen: Sätt ett nytt system på plats, så att vi inte står där med skägget i brevlådan om krisen förvärras!

Finansministern utstrålar i dagens debatt med all önskvärd tydlighet att det är en tillbakalutad hållning man har. Man vill inte göra om och reformera systemet och se till att vi får ett mer konkurrenskraftigt system. Man svänger sig med att man om situationen blir värre kan fundera över detta.

Min poäng är att systemet ska vara på plats innan det blir värre. När det blir värre har kanske redan tusentals arbetstillfällen gått förlorade. Det är nu vi behöver ett reformerat korttidsstöd. Det är nu regeringen behöver agera och sluta att vänta och se.

Anf. 7 Finansminister ELISABETH SVANTESSON (M):

Fru talman och interpellanten!

Ibland undrar jag. Jag känner Ingela Nylund Watz som en klok person. Vi har suttit i utskott tillsammans under många år. Poängen är att vi har ett fungerande korttidsstödssystem.

Sedan kan man tycka olika om det. Men det var det vi använde under pandemin, och Sverige tog sig ur det bättre än många andra länder. Vi kom snabbare upp på banan.

Vårt korttidsstödssystem fungerade. Var det perfekt? Nej. Vi har också åtgärdat flera av de saker som inte fungerat. Man får välja om man vill gå vidare med det som Ingela Nylund Watz nu lyfter upp eller inte.

Min poäng är att Sverige har ett system, och det är inte icke-konkurrenskraftigt. När vi nu talar om konkurrenskraft måste man väl ändå säga att det viktigaste vi kan göra för de svenska företagen handlar om att ge dem rätt förutsättningar.

Det handlar om att inte höja skatten när andra gör det så att investeringar försvinner till andra länder. Det gäller att vi ser till att göra det vi kan för att se till att löntagare och företag får betalt för sitt slit och sin möda så att jobben kan bli fler här.

När man blir arbetslös, som nu på Volvo eller på andra ställen, och när man drabbas hårt av Trumps tullar ska det finnas stöd och hjälp att komma vidare. Det gör det både för individer och för företag, bland annat det stöd som debatten här har handlat om.

Fru talman! Det finns ett stöd. Man kan ha olika åsikter om det. Men det fungerar, och man kan söka det hos Skatteverket.

Interpellationsdebatten var härmed avslutad.

§ 7 Svar på interpellation 2024/25:685 om insatser för ökad tillväxt

Anf. 8 Finansminister ELISABETH SVANTESSON (M):

Fru talman! Björn Wiechel har frågat mig om jag drar några lärdomar av de senaste årens ekonomiska utveckling och Finanspolitiska rådets diskussion kring finanspolitiska multiplikatorer. Han har också frågat mig om jag och regeringen framöver kommer att börja prioritera insatser som ökar tillväxten.

Precis som Björn Wiechel lyfter fram är det viktigt att tänka en extra gång kring var pengarna läggs för att öka tillväxten. Bland annat därför har regeringen genomfört ett förstärkt jobbskatteavdrag med fokus på främst låga och medelhöga inkomster. Regeringens politik har bidragit till att en familj med en polis och en sjuksköterska fått 23 000 kronor i lägre skatt sedan 2023. Det gör stor skillnad när hyran ska betalas, och som Wiechel lyfter fram ger det goda multiplikatorer. Det sätter fart på ekonomin.

Vi stärker också yrkesutbildningen och återupprättar arbetslinjen genom att bland annat stärka kontrollen av arbetssökande och öka de ekonomiska drivkrafterna till egen försörjning. Vi har presenterat den största satsningen på forskning och innovation någonsin. Dessutom renar regeringen upp i krångliga regelverk och arbetar för att skattesystemet ska uppmuntra till företagande.

Därför har regeringen lagt fram förslag som förbättrar och förenklar skatteregler för fåmansföretag. Finansdepartementet har även nyligen publicerat en promemoria med förslag om sänkt skatt för företag. Vi behöver stärka förutsättningarna för investeringar och tillväxt. En hög tillväxt förutsätter också en god infrastruktur. Vi har presenterat en historiskt stor infrastrukturproposition och påbörjat vägen mot ny kärnkraft.

Att svensk tillväxt skulle vara i EU:s bottenkikt stämmer inte. I år väntas svensk ekonomi växa i samma takt som i EU, och 2026 bedöms Sveriges ekonomi växa snabbare. Vi ska fortsätta den resan. För det är bara med en växande ekonomi som vi kan finansiera framtidens välfärd.

Anf. 9 BJÖRN WIECHEL (S):

Fru talman! Tack, finansministern, för svaret!

Skälet till att jag ställt interpellationen är att Finanspolitiska rådet har kommit med en rapport. Där påtalas att regeringen i större utsträckning bör redovisa och ta hänsyn till multiplikatorer, alltså vilken effekt på tillväxten som olika insatser har.

Det jag undrar är om regeringen drar några lärdomar. Resultatet av regeringens politik är nämligen en dålig tillväxt, skyhög arbetslöshet och att vanligt folk blir fattigare. Man inser utifrån dessa multiplikatorer att regeringens misslyckande ligger i de politiska vägvalen. Jag tänkte ta några exempel.

Att satsa på välfärden är bra för tillväxten. Det vet alla som ägnar sig åt ekonomi, och det är inte inflationsdrivande. Men vad gör regeringen här? Jo, stora nedskärningar på skola och sjukvård.

Det är känt att regeringen har skapat en nationell sjukvårdskris med stora uppsägningar. Det är förstås dåligt för tryggheten, men också för tillväxten.

Regeringens svar är då inte att tänka om och anslå mer, utan nu vill man uppmuntra läkare att säga upp sig och byta till att bli stafettläkare i stället. Det är det system som splittrar och fördyrar vården. Man blir lite häpen, fru talman!

Vidare framhåller regeringen i svaret sin ”arbetslinje”, men den har konstaterats utdaterad och effektlös. Den har inte sänkt arbetslösheten och har i dag minimal sysselsättningseffekt, vilket Finanspolitiska rådet också har påtalat. Mer av samma här skulle bara vara dyrt och inte bra för jobb och tillväxt. Ändå är det vad regeringen pekar ut.

Jag ser heller inga lärdomar här. De satsningar som regeringen väl gör, och som lyfts fram i svaret, på innovation och yrkesutbildningar må vara lovvärda. Problemet är att regeringen började med att kraftigt skära ned på dessa områden när de behövdes som bäst.

Nu skjuter man till lite, men inte så att det ökar på totalen. Det är be-
drägligt. Den sortens agerande med att plocka bort mycket och sedan lägga tillbaka lite – eller som regeringen också gör, att kalla saker för en ”satsning” trots att det inte innebär en real ökning – är ett siffertrixande som också kritiserats.

Sedan handlar det om skatterna. Det är självklart för de flesta att skattesänkningar till dem som behöver pengarna mest, låg- och medelinkomsttagare, har störst effekt, för de använder dem.

Men regeringen väljer att riktat sänka skatten mest för dem som tjänar över 65 000 kronor i månaden, och detta samtidigt som vanligt folk vänder på slantarna.

Återigen: Regeringens åtgärder är ineffektiva. På punkt efter punkt är den ekonomiska politiken sämre för tillväxten. Vi ser ju resultatet. Jag hör dock ingen självkritik.

Finansministern får gärna redogöra för sina motiv till den riktade skattesänkningen för dem med inkomster över 65 000 kronor i månaden. Utifrån multiplikatorer och effekt på tillväxt, och i relation till andra åtgärder: Är den verkligen bäst? Eller kommer regeringen att ompröva sin politik?

Anf. 10 Finansminister ELISABETH SVANTESSON (M):

Fru talman! Tack, interpellanten, för frågan! Den är väldigt viktig och väldigt bra. Det är inte varje dag man får prata multiplikatorer i riksdagens kammare – bara en sådan sak!

Låt mig ta ned detta till vad jag menar är finanspolitikens uppgift, och naturligtvis också budgetens uppgift. För en del av finanspolitiken handlar det om att i olika lägen ägna sig åt tre saker.

Finanspolitik är strukturpolitik, det vill säga att göra så att tillväxten kan öka.

Det är fördelningspolitik och att man ser till att de förslag man lägger fram också har effekter på fördelningen.

Samtidigt är det naturligtvis stabiliseringspolitik. Det handlar egentligen om konjunktursvängningar. När inflationen var hög – för vi ärvde en mycket hög inflation, fru talman – var stabiliseringspolitik väldigt viktigt för regeringen. Det var viktigt att kunna hålla tillbaka och se till att inflationen dämpades. Det här är finanspolitikens delar.

När man lägger fram en budget, fru talman, gör man det utifrån det läge som råder och det som behöver göras då. När vi har förhandlat om och lagt fram våra tre statsbudgetar har vi gjort det med två olika fokus.

Det handlar om här och nu, det vill säga att se till att stötta de hushåll som inte har olika typer av indexeringar och kompensera dem för hög inflation. Vi har sänkt skatter, som jag nämnde tidigare, och reduktionsplikten har förändrats dramatiskt. Vi har gjort många saker för att sammantaget stärka hushållen. Men med det sagt: Många har det fortfarande tufft.

Man måste dock samtidigt kunna ha tankar i huvudet på att se vad vi kan göra så att tillväxten kommer igång och blir starkare också om 5, 10 och 15 år. Då finns det saker som många regeringar har underlåtit att göra. Här har vi nu fokuserat, som jag sa, på forskning, på infrastruktur och på energisystem för att få mer ren el.

Vi tittar också över skattesystemet, där vi två år i rad har sänkt skatterna för alla. Det är ett jobbskatteavdrag med fokus på låga och medelhöga inkomster. Men vi har också, absolut, sänkt den högsta marginalskatten. Till och med socialdemokrater tyckte för ett antal år sedan att ingen skulle behöva betala mer än 50 procent skatt på den extra intjänade tusenlappen. Den tanken är inte rådande längre. Men bara för att ha det sagt: Vi har ett progressivt skattesystem. Den som tjänar 125 000 kronor tror jag har elva gånger så hög skatt som den som tjänar 25 000.

Så ja, man betalar mer när man tjänar mer. Det kan man ha olika åsikter om. Men det här är en av de saker, om vi nu ska lyssna på våra utredningar och myndigheter, som är viktiga också för tillväxten. Det handlar om att vi har marginalskatter som uppmuntrar högre studier och arbete.

Regeringen gör alltså en mängd olika saker på olika områden, både för att få igång ekonomin här och nu och för att ekonomin ska växa på sikt. Jag är glad för att Socialdemokraterna nu verkar ha fått ett starkt intresse för tillväxt.

Jag hörde att man också pratade om produktivitet på kongressen. Jag applåderar det, och jag gläds på riktigt. Det är alltså inte ironi nu, Björn Wiechel, utan fullt allvar. Det här är väldigt, väldigt bra, för det är bara genom ökad produktivitet och fler arbetade timmar som svensk tillväxt kan öka.

Anf. 11 BJÖRN WIECHEL (S):

Fru talman! Tack till finansministern, återigen, för svaret och diskussionen!

Det är sant att inflationen har gått ned, och det beror på att hushållen har tappat köpkraft genom att deras löner har sänkts. Det är hushållen som har sänkt inflationen.

Vad har då regeringen gjort? Jo, man har stöttat vissa, framför allt höginkomsttagare. Det är det som är problemet. Om man ska hjälpa samhället genom svåra tider spelar det roll vilka man hjälper. Det får olika tillväxt-effekter. Det spelar roll vad regeringen gör. Här har regeringen valt att stötta rika, och det har dessutom en väldigt dålig sysselsättningseffekt. Det är där kärnan i frågan ligger.

Svaret ingjuter inte riktigt trygghet när det gäller att regeringen avser att tänka om i de här avseendena och framöver satsa på det som faktiskt skapar tillväxt.

Ja, ni sänker skatten för fler; det är alldeles riktigt. Men stora grupper som jobbar hårt får bara väldigt lite, medan regeringen gör enorma skatte-sänkningar för rika. Det är ett problem.

Jag kommer från Västerbotten. I stora delar av länet är det bara knappt en på hundra som får del av regeringens skattesänkning riktad till välbär-gade. Samtidigt får var sjätte invånare på ställen som Danderyd del av den. Men den betalas av västerbottningarna genom mindre pengar i plånboken, sämre sjukvård och lägre tillväxt.

Socialdemokraterna har i våra budgetar lagt fram förslag som träffar rätt. Våra budgetar skulle ha renderat mer tillväxt om det hade varit de som gällt. Det hade också blivit ökad rättvisa och sammanhållning, vilket är viktiga värden för oss.

Vi har en rättvis skattesänkning, där vanliga familjer får mer pengar i plånboken. Regeringen brukar lyfta fram polis-sjuksköterske-familjen som exempel. Med vår politik hade de fått mer. Vi riktar insatser till dem med behov. Vi upprätthåller bostadsbidrag, och vi försämrar inte högkost-nadsskydd som regeringen gör. Det är både rätt och effektivt.

Vi ger mer till sjukvården för att behålla personal och kapacitet. Som vi har konstaterat får det goda samhällsekonomiska följder. Vi gör offentliga investeringar, som ett riktigt bostadsbyggande. Vi har en seriös arbetsmarknadspolitik med en modern arbetslinje som tar sig an problemen på arbetsmarknaden, som får folk i jobb och som höjer löner.

Vad jag önskar är en finansminister som tar in den här kritiken och som väger in evidensen och empirin i sin politik, om man nu vill skapa tillväxt. Vi ser ju resultatet: Tillväxten är usel. Vi har en skyhög arbetslöshet. Vi har vanligt folk som blir fattigare. Vi ser felaktiga vägval.

Det här är ett misslyckande. Det är inte någonting man kan skylla ifrån sig, utan det har att göra med egna val – den egna politiken. Att finansmi-nistern inte deklarerar att man avser att ompröva detta är någonting jag beklagar. Det vittnar också om att man sätter andra intressen främst. Man sätter särintressen, och kanske egenintressen, före ett allmänintresse. Det är beklagligt, helt enkelt.

Med detta sagt: Resultatet av politiken är vad det är, och det ger skäl för omprövning. Jag menar att Sverige behöver en ny riktning för den eko-nomiska politiken.

Anf. 12 Finansminister ELISABETH SVANTESSON (M):

Fru talman! Låt mig bara peka ut några viktiga fakta. Om man sitter i finansutskottet eller om man är finansminister ska man naturligtvis hålla sig till fakta. Det borde gälla alla.

Fakta, fru talman, är att vi ärvde en hög inflation och en hög arbetslöshet. Vi ärvde också en låg tillväxt. Inflationen är nedpressad. Det beror på finanspolitiken; det säger också Finanspolitiska rådet och andra. Tillsammans med Riksbanken och parterna tog vi ett stort ansvar. Det har jag sagt många gånger. Vi tog ett gemensamt ansvar och gjorde saker tillsammans. Det är det första.

Det andra är tillväxten. Vi vet att Sverige är en räntekänslig ekonomi. Men vi såg i slutet av förra året att återhämtningen började. Både våra prognoser och andra prognoser gör gällande att Sverige i år kommer att ligga på ett EU-genomsnitt men också att vi gjorde det redan förra året. Vi är alltså inte sämst i klassen. Det var vi för några år sedan, men det är vi faktiskt inte längre. Jag tycker, fru talman, att det kan finnas en poäng, i alla fall om man sitter i riksdagens finansutskott, med att hålla sig till rätt tillväxtsiffror.

Låt oss titta på IMF, Valutafonden. De gör bedömningen att Sverige i år kommer att ha en tillväxt som är betydligt högre än euroländernas. Vi vet ju inte förrän efteråt vem som har rätt. Men mycket går åt rätt håll i Sverige för att vi har tagit tag i de grundläggande problemen.

Nummer ett är att det ska löna sig att jobba. Jag tycker, fru talman, att det är provocerande när man får höra att regeringen inte står på löntagarnas sida. Jag har varit här i riksdagen i 19 år, i opposition och nu i regeringsställning. Jag lägger fram förslag. Jag har fattat beslut tillsammans med många kollegor som har gjort att en sjuksköterska i Sverige, man eller kvinna, har 4 000 kronor mer i månaden tack vare våra jobbskatteavdrag. Det är pengar som gör skillnad.

Socialdemokraterna försöker nu här ge sken av att de vill sänka skatten för alla. Det är bara att lyssna på er kongress som pågick i helgen. Det var en vänstersväng som heter duga! Här pratar man om skattesänkningar. På kongressen vill man höja alla skatter, mer eller mindre. Här pratar man om stram invandring, men dem man vill samarbeta med vill ha fler som kommer hit. Nu tycker kanske fru talmannen att jag går lite utanför interpellationsämnesområdet, men jag kommer tillbaka.

Tillväxt, fru talman, kommer genom att man gör olika saker. Det handlar om skatter, skattesystem, energisystem, infrastruktur och mycket annat. Det är just det här vi gör. Varje dag, fru talman, när jag går till jobbet har jag svensk ekonomi och svenskarnas ekonomi för ögonen.

Jag förstår att Socialdemokraterna inte alltid gillar det jag gör. Vi kommer ju från olika partier. Men fokus för mig och oss andra i regeringen är att svensk ekonomi ska växa, för det är bara en växande ekonomi som kan bära och finansiera framtidens välfärd, försvar och polis.

Anf. 13 BJÖRN WIECHEL (S):

Fru talman! Att Sveriges tillväxt nu inte längre är sämst utan bara väldigt dålig är möjligen ett tunt halmstrå.

Det jag var ute efter var att se på den politik man bedriver. När den utvärderas och mäts och man ser, svart på vitt, att den inte är effektiv om man vill skapa tillväxt, drar man då några lärdomar av det? Det var utgångspunkten för min interpellation, inte att få höra prat om annat eller skyllande på omvärlden. Den politik man har drivit har inte varit effektiv för att skapa tillväxt, och jag var ute efter ett resonemang om det.

Politiken har inte varit rätt avvägd, helt enkelt. Vi kan läsa det i rapporter, men vi kan också läsa det i resultatet. Vi har konkurser. Vi har en skyhögt arbetslöshet. Vi har en riktigt dålig tillväxt. Vi har människor som blir fattigare i det här landet. Sverige går åt fel håll. Resultatet talar sitt tydliga språk. Det är ett misslyckande, och det har sin grund i politiska vägval.

Det finns saker som skulle kunna göra det bättre, om man vill. Det finns alternativ. Det finns tydliga alternativ. Vi socialdemokrater vill det. Därför har vi föreslagit det gång på gång, konsekvent och konstant. Vår utgångspunkt är att vi inte kan acceptera att vanligt folk blir fattigare, att arbetslösheten är rekordhög och att tillväxten är så pass dålig.

Sverige behöver en ny riktning för den ekonomiska politiken. Det visar resultatet, det visar utvärderingarna och det visar behoven.

Jag sökte en självreflektion: Drar man några lärdomar utifrån den förda politiken? Det var utgångspunkten för min interpellation.

(Applåder)

Anf. 14 Finansminister ELISABETH SVANTESSON (M):

Fru talman! Tack återigen, Björn Wiechel, för en bra debatt! Den är viktig att ha, och den är också rolig – vi pratar för lite tillväxt i Sverige, tycker jag.

Vad gör regeringen, fru talman?

I dag är drivmedlet ungefär 10 kronor billigare per liter än när vi tillträdde. En stor del av det beror på regeringen. Det gör 500–600 kronor på en tank.

I dag har en sjuksköterska, en undersköterska, en busschaufför eller en administratör här på riksdagen lägre skatt än när vi tillträdde. Vi har sänkt den två år i rad.

Nu har man också de första 150 000 kronorna skattefritt när man sparar eller investerar i ISK. Det ger i sin tur också avkastning när man satsar dessa pengar, som många gör i Sverige.

I dag har vi lagt fram och fattat beslut i riksdagen om de största satsningarna på infrastruktur och forskning som någonsin har beslutats.

I dag går vi vidare med att se till att Sverige får kärnkraft så att svenska företag har den el de behöver och så att vi kan ställa om som vi vill och kan.

När det gäller företagen och framför allt de mindre företagen, fru talman, har vi nu utökat växa-stödet till att gälla två personer och inte bara en. Vi har även precis presenterat ett förslag till nya 3:12-regler som minskar administrationen och sänker skatten.

Det här, fru talman, är några av de satsningar som vi har gjort bara under de här åren. Det gör skillnad för företagande, det gör skillnad för hushåll och det gör skillnad för Sverige.

Varje dag – och jag menar verkligen det – när jag går till jobbet, fru talman, har jag svenskarna och Sverige för mina ögon, vare sig man röstade på något av våra partier eller inte. Vi har ett ansvar att driva en politik som ökar tillväxten så att också framtida generationer kan ta del av alla de saker vi tar del av och ännu mer.

Interpellationsdebatten var härmed avslutad.

Anf. 15 Utrikesminister MARIA MALMER STENERGARD (M):

Fru talman! Jacob Risberg har frågat mig hur jag ser på den senaste utvecklingen i Turkiet, inklusive gripandet av Ekrem İmamoğlu och Joakim Medin, vilken bedömning jag gör av det demokratiska tillståndet i Turkiet, om Turkiet är en demokrati och hur Sveriges bilaterala relation påverkas av den senaste utvecklingen samt på vilket sätt jag kommer att driva frågor om mänskliga rättigheter och demokrati i dialogen med Turkiet framöver.

Daniel Vencu Velasquez Castro har frågat mig om jag anser att Turkiet är en fungerande demokrati där mänskliga rättigheter följs och alla är fria att yttra sin åsikt utan risk för förföljelse eller arrestering. Han har även frågat mig vad jag ämnar göra för att markera mot de senaste arresteringarna av oppositionella och hbtqi-aktivister, hur Sverige kommer att bidra till att stärka demokratin i Turkiet och arbetet med mänskliga rättigheter samt hur Sverige inom ramen för Nato kommer att ställa krav på att våra allierade följer demokratiska principer och upprätthåller en regelbaserad världsordning.

Turkiet är en allierad inom Nato och en viktig säkerhetspolitisk aktör. Samtidigt kommer vi att fortsätta att påpeka när Turkiet, eller andra allierade, inte lever upp till sina internationella åtaganden när det gäller demokrati och mänskliga rättigheter. Vi tummar inte på våra principer när det gäller detta, oavsett vilket land det gäller.

Regeringen ser mycket allvarligt på de senaste händelserna i Turkiet, inklusive gripandet av Istanbuls borgmästare Ekrem İmamoğlu. De processer och åtgärder som vidtagits mot folkvalda politiska representanter, politiska aktivister, civilsamhällesrepresentanter, journalister och affärsmän i landet väcker frågor om Turkiets respekt för etablerade demokratiska principer.

EU har på flera sätt uppmärksammat den oroväckande utvecklingen. I EU-kommissionens årliga utvärdering från 2024 framhölls bland annat allvarlig oro över den fortsatta tillbakagången inom områdena demokrati, rättsstatsprincipen och grundläggande rättigheter i Turkiet. Organisationer som arbetar för att stärka kvinnors och hbtqi-personers rättigheter lyfts fram som särskilt utsatta.

Det är viktigt att Sverige och EU fortsätter att vara tydliga med hur vi ser på händelserna i Turkiet och att vi påtalar de brister vi ser på MR- och demokratiområdet.

Sverige har välkomnat och tagit tydlig ställning för Turkiets långsiktiga mål om EU-medlemskap och vill aktivt verka för en fördjupad relation mellan Turkiet och EU. Men den processen är bara möjlig om Turkiet respekterar grundläggande fri- och rättigheter och upprätthåller rättsstatens principer. Genom sitt agerande har Turkiet försvårat möjligheterna att fördjupa sin relation med EU.

Vi fortsätter att bevaka utvecklingen i Turkiet och lyfta vikten av att respektera mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer. Det sker genom en rad direktkontakter med både turkiska företrädare, civilsamhället och MR-försvare. Det sker även i förhållande till de åtaganden som Turkiet har som medlem i Europarådet och OSSE.

Det är glädjande att Joakim Medin kunde komma hem till Sverige efter 51 dagar. Den dialog som Sverige och Turkiet utvecklat genom Natomedlemskapet har bidragit till detta.

Prot. 2024/25:125
3 juni

Anf. 16 DANIEL VENCU VELASQUEZ CASTRO (S):

Fru talman! Jag tackar utrikesministern för svaret.

Jag vill inleda med att säga att vi skulle ha haft den här interpellationsdebatten för några veckor sedan, men med anledning av att vi hade en svensk journalist fångslad i Turkiet valde jag och ledamoten Risberg att dra tillbaka våra interpellationer för att inte störa det arbete som jag vet att utrikesministern ägnade åt att få Joakim Medin frigiven. Jag vill tacka utrikesministern och Utrikesdepartementet för det hårda arbete jag vet att man lagt ned för att se till att Joakim Medin till slut fick komma hem.

Det är dock också en symbol för hur nära gränsen till diktatur Turkiet faktiskt är när svenska riksdagsledamöter känner sig hindrade i utövandet av sitt uppdrag i Sveriges riksdag av att Turkiet ska bli kränkt när vi markerar de uppenbara inskränkningar i demokratin som genomförs.

Fängslandet av Istanbul borgmästare Ekrem İmamoğlu är ett praktexempel på hur demokratin snart är förlorad i Turkiet. Han framstod som kanske den enda kandidaten som kunde ställa upp i ett presidentval mot Erdoğan.

Sedan tidigare har Erdoğan satt i system att gripa oppositionella. Jag vill särskilt lyfta två som har suttit fångslade sedan 2016, nämligen Demirtaş och Yüksekdağ, före detta ledare för HDP, numera DEM Parti. De har alltså suttit fångslade i snart tio år.

Fru talman! Det finns mycket att säga om gripanden och inskränkningar i Turkiet. Jag har valt att särskilt fokusera på hbtqi-personers utsatthet i landet.

Erdoğan har deklarerat att hbtqi-personer är det största hotet mot kärnfamiljen och mot den turkiska statens kärnvärden. Hatbrott, hatretorik och godtyckliga arresteringar är vardag för hbtqi-personer i Turkiet. Nu senast deklarerade Erdoğan även att man ämnar göra det olagligt att uppvisa det han kallar avvikande sexualitet i offentligheten. Många bedömare menar att det är sista steget innan man löper linan ut och förbjuder homosexualitet i landet.

I höstas var jag i Turkiet och träffade flera hbtqi-organisationer, och deras budskap är glasklart: Det internationella samfundet måste reagera och agera. Alla organisationer lyfter fram Sverige som den viktigaste allierade i EU för detta.

Engagemanget från omvärlden svalnar, fru talman. Minskningen av biståndsmedel sker överallt. Auktoritära ledningar utvecklas i land efter land, så även i Turkiet, och man intar en allt större försiktighet i sina diplomatiska relationer med auktoritära stater. Tyvärr har Sveriges engagemang i civilsamhället minskat då man har gått från 20 till 7 bilaterala avtal med civilsamhället i Turkiet. Detta har haft en direkt inverkan på hbtqi-organisationers möjligheter att organisera sig.

I Turkietstrategin, som gäller till 2027, slås det fast att mänskliga rättigheter och demokrati ska främjas i Sveriges reformarbete med Turkiet. Därför, fru talman, är det oroväckande att se att stödet till just de organisationerna minskar. Det stora problemet är fortsatt att drevet och hatet mot hbtqi-personer fortfarande är extremt påtagligt i Turkiet.

*Svar på
interpellationer*

Den negativa demokratiska utveckling vi ser i Turkiet är ett av de största hoten mot säkerheten i området. Jag vill därför fråga ministern om hon har tagit upp just hbtqi-personers utsatthet i Turkiet i sina samtal med landet. Kommer Sverige att öka sitt engagemang för att se till att hbtqi-personer fortsatt kan organisera sig i den alltmer allvarliga situation som vi ser?

Anf. 17 JACOB RISBERG (MP):

Fru talman! Tack, utrikesministern, för svaret! Tack även till min medinterpellant Daniel Vencu Velasquez Castro för frågorna!

Det här är väldigt intressant, särskilt att följa den demokratiska tillbakagången i Turkiet. Den 20 mars 2025 greps Ekrem İmamoğlu, borgmästare i Istanbul och en av Turkiets mest framstående oppositionspolitiker, av turkiska myndigheter. Gripandet ägde rum mindre än två veckor före kommunalvalen i Turkiet och har väckt stor internationell kritik.

Händelsen riskerar att ytterligare underminera tilltron till Turkiets demokratiska institutioner och sänder oroväckande signaler om det politiska klimatet i landet. Sju dagar senare greps den svenske journalisten Joakim Medin när han var på väg till Turkiet för att rapportera om İmamoğlu och de protester som uppstod efter dennes gripande.

Det här sker inte i ett vakuum. Under många år har vi sett hur Turkiets regering systematiskt har försvagat rättsstatens principer och tystat oppositionella röster. Journalister, människorättsförsvarare och akademiker har fängslats, hbtqi-personer har trakasserats och förbjudits att organisera sig och minoritetsgrupper, framför allt kurder, har utsatts för omfattande förföljelse. Gripandena av İmamoğlu och Medin är därmed inte bara angrepp på enskilda personer utan en del av ett större mönster där det demokratiska utrymmet krymper alltmer.

Turkiet har länge varit en viktig partner till Sverige, inte minst inom ramen för Sveriges medlemskap i Nato, men samtidigt har den demokratiska tillbakagången i Turkiet under många år varit föremål för allvarlig kritik från såväl EU som internationella människorättsorganisationer.

Vi ser med stor oro på utvecklingen i Turkiet. För ett land som aspirerar på att vara en demokratisk rättsstat är det helt oacceptabelt att oppositionella ledare fängslas inför val och att journalister fängslas för att de utför sitt journalistiska arbete. Det undergräver också direkt det turkiska folkets rätt till fria och rättvisa val.

Mot bakgrund av detta har jag ställt frågor till Maria Malmer Stenergård: hur ministern ser på den senaste utvecklingen i Turkiet, inklusive gripandena av Ekrem İmamoğlu och Joakim Medin, vilken bedömning ministern gör av det demokratiska tillståndet i Turkiet och om Turkiet är en demokrati, hur dessa händelser påverkar Sveriges bilaterala relationer med Turkiet och, slutligen, på vilket sätt ministern och regeringen avser att driva frågor om mänskliga rättigheter och demokrati i dialoger med Turkiet framöver. Av dessa fyra frågor fick jag svar på den sista – hur ministern avser att driva frågor om mänskliga rättigheter. Jag förstår det som att detta ska ske i fortsatt dialog med Turkiet.

Enligt människorättsorganisationen Freedom House, som mäter hur pass demokratiska stater och regioner är runt om i världen, får Turkiet betyget 33 av 100. De hamnar på plats 144 bland världens länder och territorier, mellan länder som Uganda och Pakistan. Enligt Freedom House är

Turkiet ej fritt, på en tregradig skala med fritt, delvis fritt och ej fritt. Mot bakgrund av detta skulle jag återigen vilja veta huruvida utrikesministern ser Turkiet som en demokrati.

Prot. 2024/25:125
3 juni

*Svar på
interpellationer*

Anf. 18 Utrikesminister MARIA MALMER STENERGÅRD (M):

Fru talman! Regeringen följer med oro den senaste tidens utveckling i Turkiet. Respekten för mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer är såklart något som vi fokuserar särskilt på. En fri opposition är en förutsättning för ett demokratiskt och pluralistiskt samhälle. Det är därför särskilt oroväckande när oppositionspolitiker frihetsberövas, avsätts och ersätts.

Utvecklingen för mänskliga rättigheter i Turkiet har varit föremål för internationell kritik under en längre tid. Samtidigt har just valprocessen, med en aktiv opposition, välorganiserade allmänna val och respekt för folkrätten, tidigare ofta lyfts fram som en styrka i den turkiska demokratin.

Den senaste utvecklingen, inklusive gripandet av Istanbul borgmästare Ekrem İmamoğlu och andra oppositionspolitiker, politiska aktivister, civilsamhällesrepresentanter, journalister och affärsmän, visar däremot att oppositionens möjligheter nu har kringskurits. Det väcker naturligtvis frågor om respekten för mänskliga rättigheter och demokratins tillstånd i Turkiet.

Sverige kommer att fortsätta vara en drivande kraft i att främja demokrati och mänskliga rättigheter internationellt, inbegripet hbtqi-personers rättigheter, så även i förhållande till Turkiet. Möjligheten att delta i den demokratiska processen är en förutsättning för åtnjutandet av mänskliga rättigheter. Vi tar upp dessa frågor både i bilaterala kontakter och i internationella forum. Mänskliga rättigheter fortsätter att vara en hörnsten i vår politik.

Vi arbetar också på plats i Turkiet genom Sida, Svenska institutet, ambassaden i Ankara och generalkonsulatet i Istanbul för att stärka respekten för mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer och för att förbättra förutsättningarna för ett mer jämställt samhälle.

Sverige ger konkret stöd till turkiska civilsamhällesorganisationer som är aktiva på MR-området. Det gäller frågor om yttrandefrihet, stöd till fria oberoende medier och hbtqi-personers åtnjutande av mänskliga rättigheter men också demokratiframjande och, som jag nämnde, jämställdhet.

För att ta jämställdhetsområdet som exempel vill jag säga att vårt reformstöd specifikt syftar till att förbättra kvinnors tillgång till arbete och arbetsvillkor och förutsättningarna för deras politiska deltagande och ledarskap, att förbättra rättssystemets svar på våld mot kvinnor och att ge kvinnor och flickor möjlighet att aktivt delta i samhället.

Anf. 19 DANIEL VENCU VELASQUEZ CASTRO (S):

Fru talman! Jag vill inleda med att säga att Sverige alltid har varit synonymt med hopp för framför allt hbtqi-personer världen över – hopp när man känner att man inte är välkommen i sitt eget land, hopp när man får möjligheten att organisera sig och pengar för att kunna göra det men också hopp om att det finns de i världen som står vid ens sida och som, även om man har ytterst lite gemensamt, står upp för allas rätt att älska vem man vill och vara vem man vill.

Jag tror, eller jag vet, att det finns en massa hbtqi-personer i Turkiet som blickar mot den fjällhöga nord, som alltid har stått på de utsattas sida. Det är viktigt att Sverige fortsatt är en humanitär stormakt, som vi alltid har varit, för det har garanterat hbtqi-personers frigörelse världen över. Det har garanterat att hbtqi-personer får ett friare och demokratiskt handlingsutrymme, och jag är övertygad om att ministern också är engagerad i dessa rättigheter.

Fru talman! I början av 2000-talet, när Turkiet gick i en mer demokratisk riktning, var det ett ökat engagemang från Sverige och andra länder, och Sverige var ledande. Man var snabbt på plats med demokratiarbete. Man stöttade hbtqi-rörelsen och övriga civilsamhället för att bygga upp den demokratiska motståndskraft vi vet att de utgör. Det här kom inte av sig självt, utan det var ett tryck utifrån. Som jag sa tidigare var Sverige en av de ledande nationerna. Man drev också fram att Turkiet började sina förhandlingar om ett EU-medlemskap, även om ett sådant än i dag känns ganska långt borta. Det var en målinriktad och effektiv utrikespolitik som gav resultat.

Nu är situationen i landet en helt annan än i början av 2000-talet. Men jag menar att situationen är så pass allvarlig att engagemanget i Turkiet snarare måste öka. Resurssättningen till civilsamhället i Turkiet behöver öka. FN deklarerar tydligt att omvärlden behöver ställa tydliga krav på efterlevnad av mänskliga rättigheter överallt i världen där det bryts mot dem. Man är också tydlig med att civilsamhället behöver stötts. Men när jag var på besök i Turkiet fick jag reda på att det av 20 bilaterala avtal blivit 7 bilaterala avtal. Sverige har minskat sitt engagemang i landet när det behövs som allra mest.

Tyvärr är Sverige för svagt. Man har intagit en mycket mer försiktig hållning gentemot Turkiet bara de senaste två åren. Jag menar att Sverige inte riktigt lever upp till den Turkietstrategi som ligger fast. Det handlar om att främja mänskliga rättigheter, främja demokratisk utveckling och se till att hbtqi-personer inkluderas i demokratiarbetet.

Utrikesministern är tydlig med att mycket görs gemensamt i EU. Det tycker jag är bra, fru talman. Jag tror att det är viktigt att EU fortfarande är vår största utrikespolitiska arena. Men Sveriges roll i EU är också viktig att lyfta fram. Vi ska vara ledande, vara den som markerar först, öka engagemanget, gå före och skapa utrymme för att bygga den demokratiska motståndskraften. Tyvärr finns det inom Europeiska unionen även länder och regeringar som motsätter sig att vi ökar stödet till hbtqi-rörelser runt om i världen.

Fru talman! Jag vill därför följa upp mina frågor, som jag inte upplever att jag riktigt får svar på. Är utrikesministern beredd att ta initiativ i syfte att Sverige och EU ska stärka resurserna till civilsamhället i Turkiet och ge hbtqi-personer i landet hopp om att de ska kunna få demokratiskt handlingsutrymme igen?

Anf. 20 JACOB RISBERG (MP):

Fru talman! Jag tackar utrikesministern för svaret. Det första jag hörde utrikesministern säga nu var att regeringen följer den senaste tidens händelser med oro. Gott så, men det här är ju inte bara den senaste tidens händelser. Det är någonting som har pågått länge i Turkiet, ända sedan Erdoğan blev president 2014. Till viss del pågick det även när han var premiär-

minister 2003–2014. Jag kan ge några exempel på vad som hänt sedan Erdoğan blev president.

Man har genomfört en lagändring som ger justitieministern ökat inflytande över domarutnämningar, vilket undergräver domstolarnas oberoende genom att man återkallar reformer som tidigare syftat till att stärka rättsväsendets självständighet. Efter den misslyckade militärkuppen i juli 2016 genomfördes en massiv utrensning inom rättsväsendet. Turkiets högsta domarråd avskedade eller lät gripa 2 745 domare och åklagare misstänkta för lojalitet till Gülenrörelsen.

År 2016 stoppades också den största oppositionstidningen, Zaman. Den togs över av staten efter ett domstolsbeslut. Polisen stormade redaktionen med tårgas och avsatte chefredaktören, varefter tidningen snabbt bytte linje och började publicera regeringsvänligt material. Tidningens sista utgåva under tidigare ledning beskrev övertagandet som en av landets mörkaste dagar för pressfriheten.

Parlamentet antog 2022 en ny desinformationslag som gör det straffbart att sprida information som myndigheter bedömer som falsk eller missvisande. Lagen skärpte också kontrollen över internet, medier och sociala medier. Kritiker varnar för att den lagen ytterligare kväver oberoende journalistik i ett land som redan har tiotusentals fall av åtal för förolämpning av presidenten och ett stort antal fängslade journalister.

Ledaren för det prokurdiska oppositionspartiet HDP samt flera av partiets parlamentsledamöter greps 2016 och fängslades anklagade för terrorkopplingar. Europadomstolen uppmanade till att han skulle frigges. Åtgärden slog hårt mot oppositionens rättigheter och representation.

Borgmästarvalet i Istanbul 2019 vanns av Ekrem İmamoğlu. Valnämnden ogiltigförklarade resultatet och utlyste omval. Det ledde såklart till protester. Oppositionsföreträdare sa att det är tillåtet att rösta mot AKP men olagligt att vinna. İmamoğlu vann omvalet med ännu större marginal än i det första valet.

År 2019 avsattes också ett stort antal demokratiskt valda borgmästare från prokurdiska HDP i sydöstra Turkiet. De ersattes med statligt utsedda förvaltare. Efter lokalvalen 2019 hindrades i flera distrikt HDP-kandidater som vunnit från att tillträda sina poster. I stället tillsattes AKP:s kandidater, som kommit tvåa. Sammantaget hade regeringen i slutet av 2010-talet tagit över styret i 95 av de 102 kommuner där HDP vann i valet 2014.

Inför parlaments- och presidentvalet 2023 försvårades oppositionens arbete ytterligare. Det prokurdiska partiet HDP, som hotas av nedläggning, hindrades från att delta under eget namn, och dess politiker tvingades att ställa upp via andra partier.

Det finns gott om exempel – det här var bara några av dem – på vad som hänt under de senaste elva åren sedan president Erdoğan kom till makten, nu senast gripandet av Istanbuls borgmästare och den svenska journalisten. Studenter, advokater och journalister har gripits det senaste året. Jag undrar fortfarande: Är Turkiet en demokrati, eller har det rent av blivit en auktoritär stat?

Anf. 21 Utrikesminister MARIA MALMER STENERGARD (M):

Fru talman! När det gäller den avslutande frågan tycker jag att jag var ganska tydlig i mitt förra inlägg i min beskrivning av regeringens syn på

det demokratiska läget i Turkiet. Jag får nog hänvisa till vad jag sa där, och det var ganska detaljerat.

Som jag nämnde i mitt inledande svar är Turkiet en allierad inom Nato och en viktig säkerhetspolitisk aktör. Det innebär inte att vi kommer att sluta framföra våra synpunkter när Turkiet inte lever upp till sina internationella åtaganden gällande mänskliga rättigheter och demokrati; Jacob Risbergs lista var sannerligen inte rolig. Detsamma gäller andra länder som är allierade med Sverige. Oavsett land tummar vi inte på våra principer.

Sverige och Turkiet har ingått överenskommelser på områden där vi behöver arbeta gemensamt. Vi kommer från svensk sida att leva upp till det vi har åtagit oss, och vi förväntar oss också att Turkiet lever upp till sina åtaganden. Detta gäller inte minst vårt stärkta myndighetssamarbete mot terrorism och gränsöverskridande och organiserad brottslighet, vilket bedrivs inom ramen för Security Compact.

Det ligger i vårt intresse att samarbeta med Turkiet i de här frågorna. Brottsligheten är i dag i hög grad gränsöverskridande. Vi ser allt fler exempel på kriminella individer och nätverk som har sin bas i andra länder men styr brottslighet som utförs i Sverige. Både Sverige och Turkiet har därför att tjäna på ett närmare operativt samarbete, och det arbetet kommer att fortsätta.

Sverige och Europa som helhet har också ett intresse av att samarbeta nära med Turkiet när det gäller gemensamma säkerhetspolitiska och utrikespolitiska utmaningar, såsom migrationsfrågor, och internationell handel. Vi för nu på EU-nivå en diskussion om hur EU:s politik i förhållande till Turkiet bör anpassas efter den senaste händelseutvecklingen i Turkiet. Sverige förespråkar i de här diskussionerna fortsatt tydlighet när det gäller de brister vi ser på MR- och demokratiområdet, samtidigt som vi behöver hitta fungerande former för samarbete med Turkiet kring de viktiga gemensamma utmaningar som vi står inför.

Sverige står bakom Turkiets långsiktiga mål om EU-medlemskap, ett mål som också stöds av oppositionen i Turkiet. Ett turkiskt medlemskapsperspektiv förutsätter dock att Turkiet lever upp till de grundläggande krav som EU ställer vad gäller rättsstatlighet, demokrati och mänskliga rättigheter. Sverige kommer, så länge jag har någonting att säga till om, att vara en sann kämpe i kampen för hbtqi-personers rättigheter.

Anf. 22 DANIEL VENCU VELASQUEZ CASTRO (S):

Fru talman! Jag vill tacka utrikesministern för debatten och för hennes engagemang i frågan, som jag inte tvivlar på över huvud taget. Men det jag har försökt lyfta fram och ville ha svar på gällde hur engagemang omsätts i politisk handlingskraft. Hbtqi-rörelsen i Turkiet är extremt tydlig: Man ska reagera, vilket utrikesministern har gjort, men man måste också agera. Den som innehar regeringsmakten har också, fru talman, möjlighet att omsätta det politiska engagemanget i politisk handling.

Just nu är Turkiet inte en fungerande demokrati, och det är nu hbtqi-personer behöver se att stödet från det som finns kvar av den demokratiska världen resurssätts och är långsiktigt och förutsägbart – för att de ska kunna bygga resiliens och vara den motståndskraft som vi vet att demokratiska samhällen behöver. Jag tycker att det är bra att utrikesministern inom EU arbetar gemensamt för att ta tydlig ställning för hbtqi-personers rätt till fria

liv och ökat demokratiskt handlingsutrymme, vilket till sist leder till robusta demokratier.

Fru talman! I Ryssland, USA, Ungern, Belarus, Turkiet med flera länder ser vi hur demokratin nedmonteras genom att hbtqi-rättigheter först angrips. Överallt är det, vill jag ändå påstå, hbtqi-personer som står vid frontlinjen i slaget om demokratin. Det är alltså inte bara rätt att stötta dem – det är också smart, om vi ska bygga robusta demokratier i världen.

Tyvärr ser vi dock, som jag har nämnt tidigare i denna interpellationsdebatt, att Sveriges stöd till civilsamhället minskar, och det beklagar jag. Sverige måste vara rösten för en värld som inte bara försvarar hbtqi-personers rättigheter utan också tar strid för dem. Det är det enda rätta. Det är att stå upp för en regelbaserad världsordning, och det är att bygga demokratisk motståndskraft.

Tack så mycket för den här debatten!

Anf. 23 JACOB RISBERG (MP):

Fru talman! Även jag vill tacka utrikesministern för den här debatten, och jag vill också tacka Daniel en gång till. Samtidigt är jag såklart oroad över utvecklingen i Turkiet.

Turkiet blev 1999 kandidatland till EU, och man satte igång förhandlingar. Det gick relativt bra under 00-talet, innan Erdoğan kom till makten. Dessa förhandlingar har i princip stannat av helt och hållet sedan 2018. Sedan 2014 fram till i dag har vi sett hur demokratiska rättigheter, det journalistiska utrymmet och så vidare sakta minskar alltmer.

Under denna tid har vi haft flera regeringar av olika färger som använt det vi har att använda här, dialog och kritik. Men ändå ser vi fortfarande att utvecklingen inte går åt rätt håll. Jag undrar vad vi kan göra. Vad ser utrikesministern för möjligheter? Vilka andra redskap finns i verktygslådan att ta till för att få Turkiet att förändra sig? Uppenbarligen har den kritik som regeringen har framfört och som EU har framfört mot Turkiet inte fått Turkiet att ändra någonting – man har snarare gått åt helt fel håll.

Jag skulle alltså gärna vilja veta lite mer, förutom att det handlar om fortsatt dialog, fortsatt kritik gällande mänskliga rättigheter och så vidare. När är man beredd att driva frågan, kanske inom EU, för att sätta ännu högre press på Turkiet, eventuellt med ekonomiska medel och kanske även andra typer av medel? Om vi ska fortsätta med dialogen och använda den som medel hela tiden är jag nämligen rädd att vi kommer att se att Turkiet hamnar vid en point of no return utan möjlighet att komma tillbaka till någon form av demokrati inom överskådlig tid.

Anf. 24 Utrikesminister MARIA MALMER STENERGARD (M):

Fru talman! Sveriges åtaganden om demokrati, mänskliga rättigheter och rättsstatens principer står fast, och de kommer alltid att stå i centrum för vårt internationella arbete, även när vi ställs inför utmaningar som dem vi ser i Turkiet i dag. Regeringen ser det som helt centralt att se till att alla människor har samma rätt att uttrycka sina åsikter och bilda opinion. Regeringen kommer att fortsätta att stå upp för denna internationella hållning bilateralt inom EU och multilateralt i FN:s råd för mänskliga rättigheter, inom ramen för Europarådet och inom OSSE.

Prot. 2024/25:125

3 juni

Svar på
interpellationer

Sverige och det internationella samfundet följer noga utvecklingen i Turkiet, vilket jag har nämnt tidigare. Det är av största vikt att Sverige och EU fortsätter att tydligt framhålla våra förväntningar på Turkiet som kandidatland till EU, liksom Turkiets förpliktelser som medlem i Europarådet.

Jag skulle säga att möjligheten att framföra också beska budskap ökar i och med den relation som vi har utvecklat mellan Sverige och Turkiet i samband med Natoprocessen. Det var också den relationen som förbättrade våra möjligheter att se till att Joakim Medin kunde komma hem så pass fort som han trots allt gjorde.

Jag är övertygad om att vi kommer att få återkomma till denna viktiga debatt. Jag vill också tacka interpellanterna så mycket för debatten.

Interpellationsdebatten var härmed avslutad.

§ 9 Svar på interpellation 2024/25:683 om Sveriges hållning till Israels handlingar i Gaza

Anf. 25 Utrikesminister MARIA MALMER STENERGARD (M):

Fru talman! Jacob Risberg har frågat mig om jag kommer att börja kalla Israels handlingar för krigsbrott, om jag avser att markera tydligare mot brott som begås i Gaza, vilka handlingar i konflikten jag är beredd att fördöma och vilka konkreta åtgärder jag är redo att vidta för att stoppa det pågående mänskliga lidandet i Gaza.

Situationen i Gaza är ohållbar. Krigets ofattbara konsekvenser för civilbefolkningen måste få ett slut och en vapenvila komma till stånd. Kraven på respekt för internationell humanitär rätt har varit och fortsätter att vara ett av regeringens nyckelbudskap. Vi är många som nu skärper tonen ytterligare och menar att Israel måste göra mer för att skydda civilbefolkningen. Det är oacceptabelt att Israel under mer än två månader inte släppt in något humanitärt stöd till civilbefolkningen och att den hjälp som nu når fram är fullständigt otillräcklig. Som ockupationsmakt har Israel ett särskilt ansvar för civilbefolkningens humanitära behov.

Vi har upprepade gånger i våra samtal med israeliska regeringsföreträdare krävt att obehindrat humanitärt tillträde och distribution säkerställs i enlighet med de humanitära principerna. Vi inskräpper nu detta och välkomnar att EU-kommissionen gör en översyn av den israeliska regeringens efterlevnad av den del i associeringsavtalet mellan EU och Israel som rör respekten för mänskliga rättigheter, för att sätta ytterligare press. Regeringen fortsätter också att kräva att alla kvarvarande i gisslan friges omedelbart och ovillkorligen. Regeringen är alltså inte tyst, som Jacob Risberg påstår.

Premiärminister Netanyahu's uttalande om att Israel ska ta över kontrollen av hela Gaza är oacceptabelt och något som vi från regeringens sida fördömer. Om detta innebär annektering eller en permanent förflyttning av Gazas befolkning strider det mot folkrätten. Regeringen har konsekvent inskräppt att Gazas territorium inte får reduceras eller ändras.

Alla parter har en skyldighet att utreda överträdelser av den internationella humanitära rätten och ställa ansvariga till svars. Denna skyldighet är en del av den internationella humanitära rätten, vilken regeringen genomgående har uppmanat alla parter att respektera. Både Internationella brott-

Anf. 26 JACOB RISBERG (MP):

Fru talman! Tack, utrikesministern, för svaret! Det är intressant. Jag har nog inte påstått att regeringen är tyst, utan jag har påstått att regeringen är för svag i sin kritik – och för tyst. Det betyder inte att man är helt tyst, utan man är för tyst, helt enkelt.

I en debattartikel i Aftonbladet den 12 maj uttryckte statsrådet en tydlig ståndpunkt mot våldshandlingar: ”Det finns inget sammanhang i vilket kidnappning, våldtäkter och mord på oskyldiga är något annat än avskyvärda brott.” Det här med brott ska jag återkomma till.

Detta är en självklar hållning, och jag instämmer till fullo i fördömandet av dessa uppenbara krigsbrott. Men samtidigt råder en oroande tystnad från regeringen vad gäller vissa andra saker, nämligen de allvarliga och systematiska överträdelser av humanitär rätt som sker i Gaza, där Israel enligt flera oberoende källor bär ansvar.

Ett exempel på detta, som jag inte har hört regeringen yttra sig om, är den uttryckliga användningen av svält som metod i krig. Det är ett krigsbrott, men det vägrar regeringen att säga. Detta är något som flera ministrar i Israel öppet har deklarerat att man använder sig av.

Man har hotat med återockupation av Gaza, i strid med principen om icke-ockupation och rätt till självbestämmande.

Man har bombat sjukhus, bland annat det europeiska sjukhuset den 14 maj, varvid minst 28 personer dödades. FN:s kontor OCHA har dokumenterat minst 686 attacker mot sjukvårdsinrättningar sedan konflikten inleddes. Det är bara efter väldigt få av attackerna mot sjukvårdsinrättningar som jag har hört regeringen uttala något.

Det gäller också attacken mot en skola den 6 maj, då över 30 personer dödades. Enligt FN:s analys av satellitbilder har mer än 400 skolor träffats direkt sedan kriget bröt ut. Jag kan också nämna dödandet av 15 hjälpare och sjukvårdspersonal i mars och framför allt försöken från Israel att förneka detsamma.

Trots detta vill regeringen inte kalla dessa handlingar för krigsbrott innan domstolar har prövat fallen. Detta är ett tydligt avsteg från hur tidigare svenska regeringar har agerat i liknande situationer.

Sverige blir alltmer isolerat i sin hållning i Europa. Frankrikes president Macron har uttryckt att Israels regerings agerande är skamfullt, och Norges utrikesminister har efterlyst tydligare europeiska fördömanden av krigsbrotten. Folkrättsexperten Pål Wrange påminde nyligen i en intervju i Sveriges Television om att de flesta konflikter inte avgörs i domstol och att rättsprocesser tar tid. En regering som värnar folkrätten måste agera nu, medan brotten pågår.

Mot denna bakgrund ställde jag mina frågor till utrikesministern. I debattartikeln om Hamas handlingar säger hon att det handlar om uppenbara brott – jag håller med om den beskrivningen – trots att ingen domstol ännu har dömt. Därför undrar jag: När kommer ministern att börja kalla Israels handlingar för just krigsbrott?

*Svar på
interpellationer*

Jag undrar också vilka handlingar i konflikten som utrikesministern är beredd att fördöma.

Utifrån detta – att det pågår krigsbrott, brott mot mänskligheten och förmodligen också folkmord – undrar jag: Vilket ansvar åligger Sverige vad gäller att agera, och vilka konkreta åtgärder är ministern redo att vidta för att stoppa det pågående mänskliga lidandet i Gaza?

En översyn av associeringsavtalet kommer att ta flera månader. Det vet vi. Många tusen fler barn, vuxna och kvinnor kommer att dö under den tiden. Jag skulle därför vilja veta hur regeringen nu agerar.

Anf. 27 DANIEL VENCU VELASQUEZ CASTRO (S):

Fru talman! Tack, Jacob Risberg, som har tagit initiativ till den här interpellationsdebatten!

Jag skulle vilja börja med att säga att det som sker i Gaza är den värsta humanitära katastrofen i vår tid. Den uppfattningen tror jag att vi alla delar. Man har passerat alla tänkbara gränser för grymheter i modern krigsföring.

Jag skulle vilja följa upp de frågor som Jacob Risberg ställer när det gäller regeringens val av ord beroende på vilken aktör det handlar om och vad det är som sker.

Jag instämmer i att Hamas terrorattack den 7 oktober 2023 är en av de mest fruktansvärda terrorattacker vi någonsin har sett. Där fick civila israeler sätta livet till när en islamistisk terrororganisation tog sig in i Israel. Detta ska med rätta fördömas. Hamas ska inte få styra i Gaza. De ska bort från styret helt och hållet.

För oss socialdemokrater är detta extra angeläget eftersom det var just Hamas som fängslade våra socialdemokratiska kamrater som styrde där före statskuppen 2007. Jag och många socialdemokrater med mig har ägnat vårt engagemang åt att just bekämpa Hamas.

Men när det kommer till Israel är regeringen inte lika tydlig, även om FN och flera länder i EU har fördömt det som sker och sagt att det är krigsbrott. FN är extremt tydligt med att vi som politiker behöver reagera och markera. Vi har så att säga en ”responsibility to protect”, som det också heter. Detta fastslogs just för att man ska förhindra krigsbrott och folkmord.

Man ska också förhindra att civila kommer till skada. När man misstänker att de gör det, eller när det, som i det här fallet, är uppenbart att de gör det, är det viktigt att politiker säger ifrån och är tydliga i sina fördömanden. Ett fördömande från en utrikesminister är otroligt skarpt. Tyvärr är Sverige inte lika tydligt i sina fördömanden av Israel, och det beklagar jag.

Jag är som socialdemokrat stolt över att vi socialdemokrater på vår partikongress har antagit ett uttalande där vi fastslår att vi fördömer krigsbrotten från Hamas. Vi kräver att alla i gisslan ska frisläppas. Vi kräver att Hamas ska sluta styra i Gaza, men vi kräver ju också att Israel ska fördömas. De krigsbrott som just nu sker i Gaza ska fördömas. Vi kräver att ockupationen ska upphöra. Vi kräver att den palestinska myndigheten ska få stärkta möjligheter att agera som en stat.

Vi kräver att Israel respekterar internationell rätt och att man gör allt för att förhindra ett folkmord. Ett fördömande och agerande – till exempel genom att ta initiativ till att vi gemensamt i EU ska sätta upp fler israeliska ministrar och beslutsfattare på EU:s sanktionslista – ser vi som centralt för att kunna sätta tryck på Israel och för att vi också ska kunna efterleva det

som FN kräver av oss, alltså en responsibility to protect. Det är någonting som Sverige också har anslutit sig till.

Jag skulle vilja ha svar på samma frågor som Jacob Risberg har ställt: Anser regeringen att det som har skett och sker i Gaza är krigsbrott?

Prot. 2024/25:125

3 juni

*Svar på
interpellationer*

Anf. 28 MAGDALENA THURESSON (M):

Fru talman! Inledningsvis: Situationen i Gaza är fruktansvärd. Det är svårt att hitta tillräckligt starka ord för att beskriva lidandet. Regeringen har återkommande uttryckt sin djupa oro och bestörtning över det enorma lidande som civilbefolkningen i Gaza undergår och har konsekvent understrukt att Israels försvar måste ske inom ramen för internationell rätt. Regeringen har också flera gånger uttryckt sin oro över Israels efterlevnad av internationell rätt. Folkkrätten gäller alltid och överallt – inga undantag!

Fru talman! Det målas upp en bild av att regeringen skulle vara passiv och senfärdig i jämförelse med sina europeiska kollegor. Den bilden är inte korrekt. Ord är viktiga, liksom handling. Jag känner ilska och frustration kring situationen i Gaza. Hur kan detta få ske? Det är fullkomligt förfärligt.

Jag vill inte på något sätt förringa Sveriges roll. Vi har ett ansvar att göra vad vi kan. Men ibland låter det i debatten som om Sveriges utrikesminister på egen hand skulle kunna avsluta kriget. Så är inte fallet, fru talman.

Genom ord och handling arbetar vår regering för att humanitärt stöd ska nå civilbefolkningen, för att sätta press på Israel och Hamas och för att, även om det känns fruktansvärt långt bort just nu, skapa förutsättningar för en förhandlad tvåstatslösning. Sveriges viktigaste arena för att göra detta är EU.

När det gäller att sätta press på Israel är Sverige ett av de länder som går längst i EU och driver på för sanktioner mot israeliska regeringsföretagare. Vi i Sverige arbetar för att få med oss andra länder på vår linje. Vi tillhör alltså dem som går längst.

UD har kallat upp den israeliska ambassadören för ett möte för att framföra hur oacceptabelt Sverige anser att Israels sätt att föra kriget är. Sverige tillhör de länder som ger mest humanitärt stöd till Gaza, nästan 1 miljard.

Jag känner en bestörtning över den humanitära situationen i Gaza. Det går inte att ta del av bilder och berättelser därifrån utan att förfasas. Men den bild som målas upp av Sverige som passivt är inte korrekt.

Fru talman! Eftersom ord är viktiga måste det nämnas hur kriget startade. Det startades av terrororganisationen Hamas. Det sitter fortfarande människor som gisslan. Kravet att dessa människor ovillkorligen ska frigges behöver vi alla upprepa.

Hamas ansvar för situationen väger tungt. Kriget kan avslutas omedelbart om Hamas lägger ned vapnen och friger gisslan.

Anf. 29 Utrikesminister MARIA MALMER STENERGARD (M):

Fru talman! Kriget i Gaza är inget annat än en humanitär katastrof. Civilbefolkningen i Gaza hotas på nytt av svält.

Vi i regeringen är, och har varit, mycket tydliga gentemot den israeliska regeringen med hur vi ser på detta. Vi har också, som bekant, nyligen kallat upp ambassadören. Vi ser hela tiden över vilka ytterligare åtgärder som Sverige och EU kan vidta för att förbättra den fruktansvärda situa-

tionen för Gazaborna. Civilbefolkningen har både rätt till skydd och rätt att få sina humanitära behov tillgodosedda. Jag vill också vara tydlig med att utsvaltning som stridsmetod strider mot folkrätten.

Regeringen har i år fördubblat det humanitära stöd som tidigare gick till UNRWA genom att avsätta 800 miljoner kronor till den hårt drabbade civilbefolkningen i Gaza och regionen. Sverige stöder och bidrar också med personal till EUBAM Rafah, som står redo att återuppta sitt arbete så snart det bara är möjligt. Insatsen är en viktig del i EU:s ansträngningar för att stödja en hållbar politisk lösning för Gaza.

Den senaste tidens fruktansvärda utveckling gör att vi nu skärper tonen ytterligare från svensk sida. Det är svårt att se att Israel lever upp till sina förpliktelser enligt den internationella humanitära rätten. Det är helt oacceptabelt att under mer än två månader inte släppa in något humanitärt stöd till civilbefolkningen, som jag nämnde, och att den hjälp som nu når fram är fullständigt otillräcklig. Inte heller den israeliska militärens utökade offensiv med omfattande tvångsförflyttningar av civilbefolkningen går att förena med folkrättens krav.

Regeringen har varit tydlig med att Gazas territorium inte får ändras, reduceras eller annekteras, vilket skulle strida mot folkrätten. Detsamma gäller om hela eller delar av civilbefolkningen skulle fördrivas från Gaza.

Det är bra att både ICC och ICJ har utredningar om situationen i Palestina. Det är viktigt att överträdelser av den internationella rätten och möjliga krigsförbrytelser också utreds och att ansvar utkrävs.

Men jag vill vara väldigt tydlig apropå Jacob Risbergs fråga. Det finns en väsentlig skillnad mellan Israel och Hamas. Hamas hade den 7 oktober 2023 ingen rätt att försvara sig. Det har däremot Israel. Men vi har, som sagt, varit mycket tydliga med att deras sätt att försvara sig måste vara i enlighet med internationell rätt.

Enligt internationell rätt måste man då också bedöma varje enskild situation utifrån förutsättningarna, och man måste bland annat göra en proportionalitetsbedömning. Den är inte i varje läge alldeles enkel att göra, vilket många har antytt ända sedan det här kriget påbörjades. Men vi är som sagt mycket tydliga i många av dessa avseenden, inte minst när det gäller Israels bristande ansvar i fråga om att släppa in humanitär hjälp.

Jag vill avslutningsvis säga att jag verkligen välkomnar att Daniel Velasquez Castro är så tydlig när det gäller just fördömandet av Hamas.

Anf. 30 JACOB RISBERG (MP):

Fru talman! Tack, utrikesministern, för svaret!

Först och främst vill jag berömma regeringen för att man nu driver på för sanktioner mot de mest extremistiska av Israels regerings ministrar. Det välkomnar jag. Det är väldigt bra. Det finns en hel del andra saker som jag vet att regeringen numera också stöder – det är bra.

Men det är fortfarande det här med fördömandet och uttalandet om vad som är krigsbrott eller inte. Häromveckan pratade Netanyahu om att man skulle återta hela Gaza. Utrikesministern fördömde det uttalandet. Man fördömer uttalandet, inte själva agerandet och inte heller det agerande som har skett tidigare.

Det är jättebra att nu höra utrikesministern säga att svält som vapen definitivt strider mot folkrätten. I och med att Israel har använt svält som vapen måste det innebära att Israel har begått krigsbrott, eftersom det är ett olagligt vapen. Kan utrikesministern dra den slutsatsen, att det är krigsbrott som har begåtts när Israel har använt svält som vapen?

I helgen var det en intervju med utrikesministern i Göteborgs-Posten, där utrikesministern uttryckte att det var lite tröttsamt att man utvärderas utifrån vilka ord man använder i fråga om den här konflikten. Men utrikespolitik är just det – utrikespolitik är uttalandepolitik. Det är hur vi benämner saker och ting som har betydelse. Benämner vi det som folkmord, brott mot mänskligheten eller krigsbrott? Jag har inte hört att utrikesministern använt något av de orden vad gäller Israels krigsföring.

Det är jättebra att man ser över associationsavtalet. Det borde skett för länge sedan. Utrikesministern vet att vi har drivit på för det. Men hur lång tid tror utrikesministern att den utvärderingen kommer att ta? Hur många fler kommer att hinna dö i Gaza innan den utvärderingen är gjord? Kommer regeringen innan dess att kunna driva på för att helt enkelt pausa associeringsavtalet medan översynen pågår? Det är något som man skulle kunna göra: pausa avtalet medan man gör en översyn, liksom man pausade stödet till UNRWA medan man gjorde en översyn av vilka kopplingar det eventuellt fanns mellan UNRWA och Hamas. Det går att pausa saker medan man gör översyner.

Det var jättebra att regeringen kallade upp Israels ambassadör häromveckan. Det är tragiskt att det ska vara 53 000 döda, varav 17 000 barn, innan man gör det. Inte ens efter dödandet av de 15 hjälparbetarna, som man grävde ned och sedan med berätt mod körde över, kallade regeringen upp Israels ambassadör.

Jag ska hålla med utrikesministern om att det är en väsentlig skillnad mellan Israel och Hamas – absolut. Det är en väsentlig skillnad mellan Israels regering och Hamas. Det ena är en demokratiskt vald regering. Det andra är en terrororganisation. Där tror jag att vi håller med varandra. Men det är fortfarande samma krigsregler som gäller. Det är samma internationella regler som gäller i krigsföringen.

Jag har hört ordet vedergällning användas när det gäller hur Israel har agerat efter Hamas död. Sedan har jag hela tiden hört att man pratar om att Israel har rätt att försvara sig. Men palestinierna har också rätt att försvara sig mot ockupationen. Det har de haft, uttalat från FN, sedan början av 80-talet.

Anf. 31 DANIEL VENCU VELASQUEZ CASTRO (S):

Fru talman! Jag har en debatt med utrikesministern nästa vecka om det här, så jag kommer att hålla mig till just påståendena om att Sverige inte kan göra allt och att vi ska agera gemensamt i EU. Det håller jag helt och hållet med om. EU är vår viktigaste utrikespolitiska arena, och det har vi nämnt ett flertal gånger. Men jag har även nämnt i debatter om Gaza och i andra internationella debatter att Sverige också måste våga gå före. När det kommer till Gaza har Sverige tyvärr snarare varit vid sidan av arbetet när det gäller att kräva att Israel som en demokratisk stat också respekterar internationell rätt.

Men det är glädjande att Sveriges regering nu talar något skarpare, att man har fördömt uttalanden och att man driver på för sanktioner på EU-nivå. Jag kan bara konstatera att det krävdes 55 000 döda innan tydlighet kom fram. Det är också en sanning.

Jag vill säga något apropå det Magdalena Thuresson sa. Att säga att det här är över bara Hamas lägger ned sina vapen är att otroligt förenkla en av historiens kanske mest komplicerade konflikter någonsin. Det stämmer nämligen inte. Hamas bildades på 80-talet. Före det var det krig i området. Israel har ockuperat Palestina olagligt sedan 1967. Det är de gränserna vi vill tillbaka till. Det är de gränserna man ska tillbaka till. Det är bara så vi kan få en varaktig, hållbar och långsiktig fred i regionen. Påstår man att den här konflikten är över om bara Hamas lägger ned sina vapen förstår man sig inte på den här konflikten – tyvärr.

Men jag skulle också vilja ha svar på en fråga: Kommer man, när man nu har kallat upp Israels ambassadör, att fördöma krigsbrotten som sker i Gaza just nu?

Anf. 32 MAGDALENA THURESSON (M):

Fru talman! Jag vill säga tre saker. För det första: Den humanitära situationen i Gaza är fruktansvärd, och vi måste göra allt vi kan för att hindra död och lindra nöd.

För det andra: Israel har rätt att försvara sig mot Hamas, en terrororganisation som vill utplåna staten Israel. Israel har rätt att försvara sig mot detta, men detta försvar måste ske inom ramen för internationell rätt, något som regeringen konsekvent har understrukt. Regeringen har återkommande uttryckt sin oro över Israels efterlevnad av internationell rätt. Det gjordes precis av utrikesministern i talarstolen.

Att avgöra exakt vilka handlingar som är krigsbrott är en fråga för domstolen. Däremot kan jag konstatera att domstolen redan har slagit fast att Israel måste göra mer för att skydda civila.

För det tredje: Vi måste agera. Det gör Sverige. Bilden som målas upp av Sverige som passivt är inte korrekt. Vi är ett av de länder som går längst i EU när det gäller att sätta press på Israel, bland annat genom att driva på för sanktioner mot israeliska regeringsföreträdare.

Fru talman! Pressen behöver öka på Israel och på Hamas för att avsluta kriget. Gisslan behöver frigges, och civilbefolkningen i Gaza behöver ges obehindrat tillträde till humanitärt bistånd.

Anf. 33 Utrikesminister MARIA MALMER STENERGARD (M):

Fru talman! De extrema förhållandena i Gaza har kostat många hjälparbetare livet. Regeringen fördömer kraftfullt attacker mot hjälppersonal och fortsätter att upprepa att humanitär personal inklusive FN-personal ska skyddas och respekteras. Attacken mot 15 bistånds- och nödhjälpsarbetare i Gaza den 23 mars, som Jacob Risberg lyfte fram, har fördömts både av Sverige och av EU.

Alla eventuella överträdelser av den internationella humanitära rätten och möjliga krigsförbrytelser måste också utredas och ansvarsutkrävande säkerställas. Sverige bidrar också substantiellt till de internationella domstolar som är satta att genomföra detta mycket viktiga arbete. Det är tydligt, vilket också har framgått av ICJ:s utlåtande, att Israel måste göra mer

för att skydda den civila befolkningen. Detta är också något som regeringen har framfört till Israel.

Samtidigt som vi ser med fasa på det som nu sker i Gaza får vi inte heller glömma bort den fortsatt allvarliga utvecklingen på Västbanken. Civila måste skyddas och fördrivna personer tillåtas att återvända säkert till sina hem. Regeringen har varit och förblir tydlig med att bosättningsarna strider mot folkrätten, undergräver tvåstatslösningen och bidrar till en förhöjd konfliktnivå.

Sverige fortsätter att driva på för fler EU-sanktioner mot extremistiska bosättare. Inom EU är Sverige också pådrivande för att införa EU-sanktioner mot ministrar som driver på för en illegal bosättningspolitik och aktivt motverkar en framtida tvåstatslösning.

Rörande artikeln i Göteborgs-Posten har Jacob Risberg rätt i att utrikespolitik till viss del är uttalandepolitik. Men utrikespolitik är så mycket mer än det. Jag tycker att debatten mycket handlar om att vi kan säga ditten, datten och dutten och om huruvida vi säger si eller så, samtidigt som det vi faktiskt gör försvinner. Det känns ibland som om man ganska medvetet väljer att bortse från det eller väljer att inte lyfta upp det i debatten.

Jag är väldigt resultatorienterad, och jag tycker att det är viktigt att vi gör saker, att vi gör skillnad. Det är också därför vi har valt att dubbla det humanitära stödet till Gaza och regionen och också kanalisera det till organisationer som vi bedömer har möjlighet att få in hjälpen. Vi är naturligtvis ohyggligt frustrerade över att hjälpen nu inte når fram alls i den utsträckning som vi förväntar oss, och det är därför vi är så tydliga i vår kritik.

Vi driver nu som sagt på för sanktioner inte bara mot illegala bosättare utan också mot extremistiska ministrar som även driver på för de här illegala bosättningarna. I och med detta ligger vi också i framkant i EU när det gäller att sätta press på Israel. Det kommer vi att fortsätta att göra, samtidigt som vi parallellt kritiserar Hamas för att de väljer att lägga sina anläggningar i anslutning till civila, vilket innebär en fara för civila. Vi kräver också ett omedelbart och ovillkorligt frigivande av all gisslan.

Anf. 34 JACOB RISBERG (MP):

Fru talman! Tack, utrikesministern, för svaret! Jag måste också passa på att säga att jag välkomnar den lilla svängning som vi ändå har sett från regeringen de senaste veckorna. Det är välkommet, men jag säger som vanligt att det är för lite och för sent. Det vet nog utrikesministern att jag tycker.

Jag undrar vad det är man egentligen räds. Om man har uttalat att det är krigsbrott, brott mot mänskligheten eller folkmord faller ett ansvar på en – ansvaret att skydda civilbefolkningen. Är det det man räds? Är det därför man inte vill säga de orden? Vi har ett ansvar! Vad har vi annars lärt oss efter Srebrenica och Rwanda? Då sa vi att vi ska in och skydda civilbefolkningen om krigsbrott eller folkmord pågår. Då kan man inte vänta på några domstolar.

Är det rädslan för det ansvar som följer av att civila dödas? Är det rädslan för ansvar när sjukhus bombas?

Jag ska också passa på att meddela ledamoten Magdalena Thuresson att det här inte alls började den 7 oktober 2023, även om jag alltid har fördömt de fruktansvärda terrorbrott som Hamas har genomfört. Det handlar om historieskrivning. Vi hade en debatt här i kammaren för någon må-

nad sedan när vi pratade om Israel och Palestina. Jag ägnade då 20 minuter åt att prata om historien om den här konflikten från år 1900 fram till den 7 oktober och allt som har pågått. Det är en ockupation som har pågått i minst 58 år.

Det är jättebra att Sverige stöder de internationella domstolarna. Utrikesministern hänvisar även till Internationella domstolen och de uttalanden man gjorde kring Israels skyldigheter. Men Internationella domstolen uttalade sig också i juli 2024 om omvärldens ansvar: Man får inte ekonomiskt eller politiskt stödja bosättningspolitiken.

Trots detta tillåter vi än i dag import av varor från bosättningar. Visst göds bosättningspolitiken ekonomiskt för varje dag som går. Det skulle vi kunna ändra på.

Anf. 35 Utrikesminister MARIA MALMER STENERGARD (M):

Fru talman! Det stämmer mycket riktigt som Jacob Risberg säger att folkmordskonventionen innehåller en skyldighet för länder att göra vad man kan för att förhindra folkmord.

Regeringen och EU har konsekvent framhållit Israels skyldighet att följa de bindande provisoriska åtgärder som Internationella domstolen har beslutat om.

Vi har bilateralt och med andra länder upprepade gånger ställt krav på den israeliska regeringen om tillträde för humanitär hjälp till civilbefolkningen i Gaza, och nu driver vi som sagt på för att införa EU-sanktioner mot extremistiska ministrar som driver på för en olaglig bosättningspolitik och fördrivning av den palestinska civilbefolkningen.

Vi står också bakom initiativet om att pröva huruvida Israel lever upp till kraven på respekt för mänskliga rättigheter som är fastlagda i associeringsavtalet mellan EU och Israel.

Avslutningsvis vill jag tacka för debatten, en debatt som jag upplever har varit mycket saklig. Det är inte alltid fallet på just det här området, så det är någonting som jag verkligen är tacksam för. Jag ser fram emot att återkomma till ännu en saklig debatt i ämnet!

Interpellationsdebatten var härmed avslutad.

§ 10 Svar på interpellation 2024/25:624 om statlig grundfinansiering av Raoul Wallenberg-institutet

Anf. 36 Utbildningsminister JOHAN PEHRSON (L):

Fru talman! Per-Arne Håkansson har frågat mig om jag delar bedömningen att Raoul Wallenberg-institutet i Lund spelar en viktig roll för att främja kunskap om mänskliga rättigheter och humanitär rätt och om jag avser att hörsamma den skrivelse som nyligen inkom från institutet om initiativ för att långsiktigt säkerställa statlig grundfinansiering av Raoul Wallenberg-institutets arbete.

I den omvärld vi lever i i dag är det angeläget att främja kunskap om mänskliga rättigheter och humanitär rätt. Självklart delar jag Per-Arne Håkanssons bedömning att Raoul Wallenberg-institutet spelar en viktig roll i det arbetet.

Raoul Wallenberg-institutet är hem för ett bibliotek som är viktigt för utbildningen och forskningen om mänskliga rättigheter. Biblioteket är det enda i sitt slag i Sverige och det största i norra Europa. Bibliotekets närmare 30 000 böcker är en viktig tillgång som används för utbildning och forskning vid bland annat Lunds universitet.

Det har funnits risk för att biblioteksverksamheten behöver avvecklas. Därför har regeringen i vårandringsbudgeten för 2025 föreslagit att 10 miljoner kronor tillförs för att stärka förutsättningarna för bibliotekets fortsatta verksamhet. Detta är ett välbehövligt tillskott under 2025 för att stödja biblioteksverksamheten.

När det gäller den skrivelse som inkommit till Utbildningsdepartementet om en mer långsiktig statlig finansiering behandlar den förslag om tillskott bortom 2025. Skrivelsen bereds därför i Regeringskansliet.

Anf. 37 PER-ARNE HÅKANSSON (S):

Fru talman! Jag vill inleda med att tacka utbildningsminister Johan Pehrson för svaret.

Det är nu över 80 år sedan – den 17 januari 1945, närmare bestämt – som den svenske diplomaten Raoul Wallenberg försvann spårlöst i Budapest. ”Mannen med portföljen” utfärdade skyddspass och etablerade så kallade svenskhusr, där ungerska judar kunde söka tillflykt på neutral mark.

Raoul Wallenberg har gett namn åt det institut i Lund som nu funnits i 40 år, där medmänsklighet och humanism utifrån vetenskapliga aspekter präglar existensen. Forskningen och projektverksamheten som bedrivs där utgår från mänskliga rättigheter, folkrätt och humanitär rätt.

Jag konstaterar att utbildningsminister Johan Pehrson delar min uppfattning att Raoul Wallenberg-institutet spelar en viktig roll för att främja kunskap om mänskliga rättigheter och humanitär rätt. Utifrån svaret råder, som jag ser det, dock fortfarande osäkerhet när det gäller långsiktigheten för verksamheten. Det är också det långsiktiga perspektivet som den skrivelse som institutet har skickat in till regeringen tar fasta på. Johan Pehrson menar att den bereds av regeringen.

I en tid när allt fler människor i världen lever i länder med bristfällig demokrati – eller helt utan sådan – och de auktoritära styrena blir allt fler är Raoul Wallenberg-institutets arbete kanske viktigare än hittills under dess 40-åriga existens. Institutet är en unik och specialiserad människorättsinstitution och åtnjuter omfattande internationell respekt för sitt arbete inom forskning och utbildning. Institutet spelade också en roll vid tillkomsten av det svenska Institutet för mänskliga rättigheter, som inrättades i januari 2022. Brott mot folkrätten finns exempelvis kartlagda i det som betecknas som världens första databas i sitt slag på området.

En stor utmaning har länge varit bristen på grundfinansiering, vilket gjort det svårt i bidragsansökningsprocedurer och projektarbeten samt när det gäller att attrahera och behålla erkända experter. Det är därför långsiktigt statligt engagemang nu efterfrågas. I sammanhanget kan nämnas andra liknande institut, såsom Sipri, Stockholms internationella fredsforskningsinstitut, som erhåller statligt stöd för grundforskning och projekt. Dag Hammarskjöldfonden, Alva Myrdal-centrum i Uppsala och Folke Bernadotte-stiftelsen är ytterligare exempel.

I en intervju i Dagens Nyheter för en tid sedan uppmanade Johan Pehrson Raoul Wallenberg-institutet att ansöka om grundstöd. Utifrån denna närmast direkta uppmaning vill jag återknyta till ursprungsfrågorna hur Johan Pehrson ser på möjligheterna att stärka Raoul Wallenberg-institutets framtid och om han i sin roll avser att vara pådrivande i det beredningsarbete som pågår.

Anf. 38 MORGAN JOHANSSON (S):

Fru talman! Först ett stort tack till Per-Arne Håkansson för att han gång på gång lyfter frågan om Raoul Wallenberg-institutets framtid! Jag vill också tacka statsrådet för svaret, även om jag tycker att vi kunde ha fått lite tydligare besked. Jag hoppas att vi kan få det i den här debatten.

Raoul Wallenberg-institutet i Lund är en nationell resurs. Som Per-Arne Håkansson mycket riktigt påpekade har institutet en bred verksamhet. Man bedriver forskning om mänskliga rättigheter i världen och direkt verksamhet i ett fyrtiotal länder för att stärka respekten för rättsstatens principer och mänskliga rättigheter i syfte att främja en demokratisk utveckling. Det är mer angeläget än någonsin när demokratin är på tillbakagång och när vi ser dagliga omfattande kränkningar av de mänskliga rättigheterna, inte minst i krigshärddar som Ukraina, Palestina och Sudan.

Raoul Wallenberg-institutet åtnjuter ett mycket högt internationellt anseende. Det visade sig inte minst förra året när FN vände sig till institutet för att granska de anklagelser som förts fram mot UNRWA om kopplingar till Hamas. Då var Raoul Wallenberg-institutet en av tre forskningsinstitutioner i världen som bidrog i arbetet. Det säger lite om den status Raoul Wallenberg-institutet åtnjuter i det internationella forskarsamhället.

Raoul Wallenberg-institutet kartlägger dessutom brott mot folkrätten i en databas som är unik i sitt slag. Man driver också det bibliotek som vi tidigare hörde om, som samlar grundfakta om mänskliga rättigheter. Även det är världsunikt.

Raoul Wallenberg-institutet är alltså en nationell resurs. Då är frågan varför man inte har någon nationell, statlig grundfinansiering. Det kan väl inte bero på att institutet inte ligger i Stockholm? Det vill man inte gärna tro.

Frågorna om finansieringen av institutet blev akut förra året när hela bibliotekets framtid var i fara. Det löstes genom ett tillfälligt tillskott. Gott så, men det skjuter bara fram problemet några år – till nästa regering, kanske statsrådet tänker.

Institutet har på statsrådets uppmaning i DN-artikeln ansökt om permanenta medel från regeringen. Men nu vill han inte svara på frågan om institutet kommer att få en grundfinansiering. Det kan jag ha viss förståelse för eftersom det sannolikt kommer att avgöras i höstens budgetförhandlingar. Men jag vill ändå ställa en fråga på samma tema som Per-Arne Håkansson, nämligen: Tänker Johan Pehrson prioritera den här frågan i budgetförhandlingarna i höst?

Anf. 39 EWA PIHL KRABBE (S):

Fru talman! I går besökte jag Sankta Maria domkyrka i Visby. Under kyrkans 800-åriga valv svävade mer än 5 000 fredsduvor i olika kulörer och med olika budskap, som tusentals gotlänningar – från förskolebarn till pensionärer – har arbetat med för att manifestera fredsbudskapet inför

domkyrkans 800-årsjubileum. Det var en mycket fin och tänkvärd upplevelse, och det är säkert tankeväckande för gotlänningarna i deras utsatta geografiska position. Raoul Wallenberg-institutet fokuserar kanske inte specifikt på fredsprojekt och fredsbevarande insatser, men deras arbete tangerar helt klart tankarna bakom denna vackra installation i Visby domkyrka.

Det gläder mig naturligtvis att jag nu kan konstatera att institutet får ett tillskott som säkrar biblioteket under tre år. Men den amerikanske presidentens beslut att lägga ned USA:s internationella bistånd har medfört att institutet gått miste om finansiering av tre av sina projekt, vilket är en betydande del av budgeten. Det handlar om ett projekt i Sydostasien om klimat och mänskliga rättigheter och två projekt i Armenien som berörde rättsstaten och kriminalvården.

Ansökan som nu gjorts handlar om att säkerställa kärnverksamheten. Biblioteket är en del av den. Det utgör en nationell resurs för fjärrlån och en mycket viktig resurs för mänskliga rättigheter och miljöfrågor. Att säkra kärnverksamhetens ekonomi gör även att man kan behålla kompetensen i form av personal, eftersom de är mycket attraktiva på andra marknader. Min fråga till statsrådet är naturligtvis också om Raoul Wallenberg-institutet kan räkna med statlig grundfinansiering.

Anf. 40 Utbildningsminister JOHAN PEHRSON (L):

Fru talman! Jag gläds åt detta starka engagemang för svensk forskning och den forskningsinfrastruktur som biblioteket och de databaser som finns utgör vid Raoul Wallenberg-institutet.

Vi hoppas att vi när vårandringsbudgeten fastställts ordentligt har 10 miljoner som säkrar själva biblioteket under en tid framöver. Det är ett välbehövligt tillskott just för att stödja biblioteksverksamheten.

Jag är den första att hålla med interpellanten och de övriga debattörerna här i riksdagen om att institutet spelar en mycket viktig roll i arbetet med att främja kunskap om de mänskliga rättigheterna och om humanitär rätt. Detta behövs onekligen i dagens värld – både i Sverige och i världen. Vi fick ju exempel här på hur det också används av andra än svenska forskare, inte minst när det gäller utlåtanden.

Vi vet också att det är centralt med hög kvalitet i forskningsverksamheten, och för regeringen är forskningens kvalitet avgörande för huruvida man ska kunna få medel. Man får söka det i konkurrens. Genom den forsknings- och innovationsproposition som gäller görs stora satsningar på möjligheten till denna typ av forskning – om den håller hög kvalitet. Jag välkomnar såklart också att Raoul Wallenberg-institutet eller dess nära anknutna forskare söker detta för att möjliggöra sin egen forskning i ämnet.

Frågan om huruvida det blir ytterligare medel till Raoul Wallenberg-institutet ber jag att regeringen i så fall får återkomma till i kommande budgetpropositioner.

Anf. 41 PER-ARNE HÅKANSSON (S):

Fru talman! När det gäller forskning, som Johan Pehrson nämner, är det internationella perspektivet viktigt. Just internationalisering och mångfald är kärnan i Raoul Wallenberg-institutets arbetssätt. Institutet arbetar med fem tematiska fokusområden. Alla dessa områden är relevanta även

för forskare i olika delar av världen och stöder bland annat nord-syd-samarbeten.

Samarbetet med internationella organisationer sker på flera sätt – exempelvis med FN:s särskilda rapportörer och genom rådgivning till FN:s processer för straffrättsliga standarder. Det sker också i partnerskap med kontoret för FN:s högkommissarie för mänskliga rättigheter, OHCHR, om att utveckla mänskliga rättigheter och antikorrupsionsarbete.

Gemensamma forskningsprojekt med andra fakulteter vid Lunds universitet pågår, såsom med Lunds tekniska högskola och med den juridiska fakulteten. Institutet arbetar också med EU-projekt, såsom i ett ramavtal med den europeiska byrån för grundläggande rättigheter. Forskning i samarbete med kommuner pågår inom områdena funktionshinder, lokal styrning och klimatmigration.

För egen del har jag vid ett par tillfällen tagit emot delegationer från Zimbabwe här i riksdagen utifrån det utvecklingsarbete som pågår och som institutet bedriver kring demokrati och rättsstatsprinciper, fri- och rättighetsfrågor samt antikorrup­tion.

Särskilt aktuellt just nu är det etablerande av kontor i Kiev i Ukraina som institutet är involverat i för att där vara på plats som samarbetspartner och resurs i kommande EU-anslutningsprocess. Det är en process som i sig kräver långsiktighet och idogt arbete på plats i Ukraina.

Fru talman! Jag förstår att Johan Pehrson inte vill föregripa pågående beredningsarbete, men jag vill ändå fråga hur han ser på verksamhetens betydelse och på vikten av att satsa på frågor utifrån frågor om mänskliga rättigheter och humanitär rätt inom forskning och utbildning. Är inte detta frågor som är värda att lyftas fram i den svenska forskningspolitiken?

Anf. 42 MORGAN JOHANSSON (S):

Fru talman! Jag hade hoppats på att få ett lite tydligare svar från Johan Pehrson i repliken, men han har ju en chans till på sig i debatten.

Min uppfattning är att Raoul Wallenberg-institutet är en nationell resurs. En nationell resurs av detta slag ska ha en permanent statlig finansiering. Precis som Per-Arne Håkansson tidigare nämnde finns det ett antal statliga institutioner som har just den typen av grundfinansiering. Då är det rimligt att man också ger detta till Raoul Wallenberg-institutet – särskilt mot bakgrund av att ekonomin och finansieringen nu faktiskt är ansatt.

Som Ewa Pihl Krabbe tidigare nämnde har en del anslag dragits ned till följd av USA:s neddragningar på biståndet totalt sett. Detta drabbar också den svenska verksamheten.

Vi är dessutom i en situation då demokratin generellt sett är på tillbakagång i hela världen och utmanad överallt. Det är väldigt angeläget att ett institut med den verksamhet man har i så många länder och med den kompetens man har kan fortsätta – och att detta snarare kan stärkas än nedmonteras.

Det vore väldigt bra om vi kunde få ett klart och tydligt besked från regeringen om att detta är någonting man vill satsa på. De nya pengarna som kommer är välbehövliga, men de är ju temporära. Det handlar bara om att förlänga detta under vissa år, så att säga.

Jag förstår att Johan Pehrson i dag inte kan lova permanenta medel, utan höstens budgetförhandlingar kommer att avgöra detta. Jag tycker ändå att han kunde uttrycka en viljeriktning, det vill säga att han tänker prioritera den här frågan i höstens budgetförhandlingar. Jag hoppas att vi kan få ett sådant besked.

Prot. 2024/25:125
3 juni

*Svar på
interpellationer*

Anf. 43 EWA PIHL KRABBE (S):

Fru talman! Det är inte bara vi skåningar som uppskattar Raoul Wallenberg-institutet. Det grundades 1984 som ett akademiskt institut knutet till Lunds universitet – vårt universitet. Det grundades med uppdrag att främja mänskliga rättigheter och humanitär rätt genom utbildning, forskning och kapacitetsuppbyggnad både i Sverige och internationellt.

Institutet har ju, som mina kollegor har sagt, mycket gott renommé hos FN som samarbetspartner i arbetet med att skydda och främja mänskliga rättigheter. Institutets rapporter är uppskattade och efterfrågade hos FN. Institutet har också formell konsultativ status hos FN:s ekonomiska och sociala råd.

En av de mest aktuella frågorna hos institutet just nu är, precis som interpellanten sa, att man arbetar med att stärka mänskliga rättigheter i Ukraina inför ett eventuellt EU-inträde. Detta sker ju genom uppdrag från vårt utrikesdepartement.

För drygt ett år sedan fick Sverige skarp kritik från FN:s funktionsrättskommitté, bland annat eftersom man ansåg att Sverige inte tillräckligt sett till att stärka det nationella institutet för mänskliga rättigheter – det vill säga Raoul Wallenberg-institutet.

Det finns alltså många anledningar att se till att Raoul Wallenberg-institutet får statligt stöd för sin kärnverksamhet.

Anf. 44 Utbildningsminister JOHAN PEHRSON (L):

Fru talman! Det är klart att Raoul Wallenberg-institutet ser det tillskott på 10 miljoner vi nu pratar om som ett viktigt erkännande av dess betydelse, dess roll inom detta område och dess starka internationella anseende. Jag är medveten om att man förutom biblioteket arbetar med en bredd av forskning och utbildningsaktiviteter. Man har mastersutbildningar i humanitär rätt, och man arbetar inte minst mycket nära den juridiska fakulteten vid Lunds universitet. Forskningen vid Raoul Wallenberg-institutet har varit flervetenskaplig och inte minst internationell genom många partner över hela världen.

När jag har träffat institutets ledning har det varit viktigt för mig att lyssna in, se vilka möjligheter som finns och tydliggöra att forskningsinfrastrukturen i form av biblioteket är unik och har ett nationellt värde.

Vad gäller stöd till forskning i övrigt tycker jag och regeringen att man ska söka på sina meriter. Om instituten, högskolorna eller universiteten är gamla, nya, stora eller små bryr jag mig inte om. Jag är bara intresserad av att de håller hög kvalitet, något vi i kammaren håller armlängds avstånd till och andra bedömer.

Det står samtliga forskare vid Raoul Wallenberg-institutet fritt att söka de medel som finns tillgängliga.

Finansieringen efter den tid som nu säkerställts genom de resurser regeringen har valt att satsa på denna viktiga verksamhet får man återkomma till i sedvanliga budgetprocesser. Jag förstår intresset, inte minst från företrädare för Skåne. De vill gärna ha ett besked nu, men jag kan inte ge det. Men om man satsar 10 miljoner i vårandringsbudgeten gör man inte det för att man tycker att det är en dålig verksamhet, tvärtom.

Anf. 45 PER-ARNE HÅKANSSON (S):

Fru talman! Sverige har genom åren haft ett erkänt gott renommé för att ha varit pådrivande i arbetet med att ta fram internationella konventioner och för att värna och utveckla frågor om mänskliga rättigheter.

När Raoul Wallenberg-institutet bildades för 40 år sedan var det i en tid av global uppslutning kring frågor om mänskliga rättigheter, jämställdhet och fattigdomsbekämpning. USA:s dåvarande president Jimmy Carter, som nyligen avled vid 100 års ålder, var en av förgrundsfigurerna i dessa frågor, men nu hörs tyvärr andra tongångar från USA och Vita huset.

Det är en oro som delas av många att den regelbaserade världsordningen, där länder har att förhålla sig till gemensamt framtagna konventioner för grundläggande rättigheter och humanitär rätt, riskerar att sättas ur spel.

Som jag ser det är utbildning och forskning nyckeln till att fortsätta att utveckla och stärka en regelbaserad världsordning, och här är Raoul Wallenberg-institutet i världsklass och kan agera motvikt för att lyfta fram kunskap och folkbildning i dessa frågor.

Det är av yttersta vikt att följa upp dagens frågor, och jag förväntar mig utifrån debatten att Johan Pehrson tar med sig detta i beredningsarbetet och ser till att prioritera det med tanke på den betydelse detta har för att stärka den regelbaserade världsordningen. Kunskap är nyckeln.

Anf. 46 Utbildningsminister JOHAN PEHRSON (L):

Fru talman! Jag tar med mig detta. Sverige ska vara en stark förkämpe för högkvalitativ forskning över hela fältet, inte minst i frågor om internationell rätt, humanitär rätt och mänskliga rättigheter. Det bedrivs viktig verksamhet vid många universitet och institut här i Sverige, och samtliga av dessa förtjänar stöd. Men resurserna måste fördelas efter kvalitet.

Vi får återkomma till detta, men med tanke på riksdagens starka företrädare för Raoul Wallenberg-institutet kommer det att vara omöjligt för regeringen att inte ha ögonen på denna fråga även framöver.

Interpellationsdebatten var därmed avslutad.

§ 11 Svar på interpellation 2024/25:672 om kurslitteraturens ställning

Anf. 47 Utbildningsminister JOHAN PEHRSON (L):

Fru talman! Linus Sköld har frågat mig hur jag avser att agera för att tillse att det även i framtiden ges ut svensk kurslitteratur. Han har även frågat mig hur jag avser att skapa förutsättningar för en fungerande kurslitteraturmarknad.

Vi befinner oss i en läskris i Sverige, och regeringen genomför en rad satsningar på litteratur och läsfrämjande för att möta detta. Lärare vid universitet och högskolor larmar om att krisen börjar visa sig även där. Dessa uppgifter är allvarliga. Läskrisen riskerar inte bara att påverka studenternas förmåga att tillgodogöra sig akademiska texter, utan den har även direkt påverkan på svensk kurslitteratur. Tillgången till böcker och kunskap är grunden för både bildning och forskning.

Jag träffade så sent som i december aktörer i högskolesektorn för att diskutera hur vi tar oss an de möjligheter och utmaningar vi står inför. Det var en bra första diskussion, men för att kunna bedöma behovet av åtgärder behöver vi få en bättre bild av hur utvecklingen ser ut.

Regeringen har därför i vårändringsbudgeten för 2025 föreslagit att Universitetskanslersämbetet ges i uppdrag att kartlägga hur studenters tillgång till och användning av kurslitteratur i högskolan har utvecklats över tid. Vi har även föreslagit att Statistiska centralbyrån ska få i uppdrag att kartlägga hur läsförståelsen bland högskolestudenter har utvecklats. Dessa kartläggningar kommer att vara viktiga underlag för framtida åtgärder.

Anf. 48 LINUS SKÖLD (S):

Fru talman! Kurslitteraturen är högskolekursernas ryggrad, så kurslitteratur av god kvalitet är en förutsättning för att vi även framöver ska ha högskoleutbildningar av hög kvalitet.

Kurslitteratur säljs på en öppen marknad, och nyförsäljningen på denna marknad har minskat med 40 procent de senaste två åren. Uppgiften kommer från rapporten *Den perfekta stormen*, som är framtagen av Läromedelsförfattarna och Novus. I rapporten konstateras också att det saknas en övergripande policydebatt om kurslitteratur och dess funktion och ställning i den svenska högskolesektorn. Så låt oss inleda en sådan i dag, Johan Pehrson!

En slutsats i rapporten är att det är en perfekt storm av faktorer som har lett till nedgången i nyförsäljning av kurslitteratur.

Vi har tjänsten Legimus som administreras av Myndigheten för tillgängliga medier. På fem år har antalet användare fördubblats, och under samma tid har det skett en 50-procentig ökning av antalet nedladdningar. Det handlar om att ge människor med olika funktionsnedsättningar tillgång till e-böcker och ljudböcker. Då det inte föreligger en sådan ökning av målgruppen kan den ökade användningen eventuellt spåras till olovlig spridning.

Begagnatmarknaden för kurslitteratur har blivit mer effektiv genom nya tekniska metoder. De två största aktörerna omsätter nu lika mycket som nyförsäljningen. Till detta kommer de inte lika specialiserade begagnatmarknaderna.

Användandet av engelsk kurslitteratur har ökat, vilket missgynnar marknaden för svensk kurslitteratur. 38 procent av studenterna uppger att de har använt kurslitteratur som har laddats ned gratis via nätet, och så vidare.

I tillägg till detta finns svaga skäl för forskare att producera ny kurslitteratur. Man får kasst betalt eftersom marginalerna i en vikande marknad är dåliga. Det är inte meriterande i högskolesektorn, och man har dåligt med tid. Totalt har nyförsäljningen av kurslitteratur minskat med 40 pro-

cent på två år, och vi går mot en sorts kollaps av marknaden för kurslitteratur.

Johan Pehrson svarade att det är läskris. Jag tänker att Johan Pehrsons paradigm från skärm till pärm är välkänt. Om det får effekt kommer det att ta decennier innan effekterna når högskolan. Dessutom sa han att han har gett två utredningsuppdrag till SCB och UKÄ. Men en 40-procentig nedgång på två år visar att man kanske borde marschera snabbare än så.

Anf. 49 Utbildningsminister JOHAN PEHRSON (L):

Fru talman! Jag gläds åt Linus Skölds intresse för en fungerande marknad där producenter, oftast privata företag, ska kunna leverera bra produkter i form av litteratur – i detta fall läromedel.

Det är i grunden allvarligt om studenterna i en bredare bild är sämre på att läsa och blir sämre på att tänka. Förmågan att läsa och tänka hänger ihop. Vi tittar nu på olika åtgärder, inte minst i direkt kontakt med olika universitet och högskolor, för att se vad man kan göra för att hjälpa studenter. Bland annat måste vi se till att de som går i första klass i dag lär sig att läsa bättre så att de slipper problem i framtiden, men här och nu bör man jobba mer med studieteknik och lästeknik. Där bedrivs mycket bra arbete på många universitet och högskolor.

När det gäller den specifika frågan om Legimus har vi gett Myndigheten för tillgängliga medier, MTM, i uppdrag att föreslå åtgärder för att säkerställa att det bara är individer med berättigade behov av anpassad kurslitteratur som ges tillgång till den digitala bibliotekstjänsten. Jag förstår den fråga som Linus Sköld lyfte upp. Syftet är att hantera tillträdet så att det blir mer robust, rättssäkert och likvärdigt. Uppdraget ska redovisas senare under denna månad, och det är något som är specifikt.

Ju mer resurser man satsar på forskning generellt sett, brett på hela sektorn, desto mer avgörande är det för hur mycket intressant vetenskap som kan produceras, vilket i sig leder till att man kan producera mer litteratur.

Svenskan är ett relativt litet språkområde – ett vackert språk – men det blir mer internationaliserat. Vi vill se denna riktning, det vill säga att Sverige ska vara öppet, och det kan leda till en ökad internationalisering och en ökad användning av annan kurslitteratur än den som är skriven på svenska.

Vi följer frågan mycket noga, men just vad gäller Legimus väntar vi med stort intresse på MTM:s rapport.

Anf. 50 LINUS SKÖLD (S):

Fru talman! När det gäller MTM och Legimus är jag väl bekant med uppdraget. Det fanns med i regleringsbrevet till myndigheten att uppdraget skulle återrapporteras den 28 februari. Sedan kom uppdraget, mer välformulerat, den 8 februari med slutrapporteringsdag den 13 juni. Även i det avseendet har regeringen inte hållit det tempo som skulle vara befogat sett till hur akut krisen verkar vara. I stället har slutrapporteringen skjutits fram fyra månader.

Johan Pehrson säger att en viktig faktor är att man satsar på forskning. Det finns mycket kunskap som kan bli kurslitteratur. Forskningsanslagen från förra året har räknats upp. De 1 ½ miljarder som forskningsanslagen ökade med motsvarar ganska exakt regeringens uppskattning av hur myck-

et pris- och löneomräkning sektorn behöver för att bibehålla värdet på en insats efter produktivitetsavdrag. Det är alltså en liten nedskärning på forskning som Johan Pehrson har lyckats få till under sin tid i ämbetet.

Sedan säger Johan Pehrson att internationalisering är en kvalitetsfaktor. Jag instämmer i det. Det är viktigt att vi betraktar kunskapsbildning som en gemensam sak för mänskligheten och att vi är öppna och transparenta och delar med oss. Vi kommer att få anledning att debattera detta i en senare interpellationsdebatt.

Om man i stället skulle ta greppet svenska språkets ställning tappar alltså svenska språket sin ställning i den svenska akademien. Fler än nio av tio doktorsavhandlingar skrivs på engelska vid svenska lärosäten. Läromedelsförfattarna drar i rapporten slutsatsen att användningen av kurslitteratur på engelska tränger undan kurslitteratur på svenska. Om inte svenska språket får vara kunskapsbildningsspråket kommer det att bli domänför-luster. Hela sektorer av kunskap och samhällssektorer kommer att ha sin begreppsbildning på engelska i stället för på svenska. Det i sin tur försva-gar svenska språkets ställning som språk i världen och som funktionellt språk mellan medborgarna. Johan Pehrson borde egentligen tycka att det är en oönskad utveckling.

Johan Pehrson och jag är överens om att välfungerande marknader är bra. Det här verkar inte vara en välfungerande marknad, utan den är på väg mot sin egen kollaps. Min gissning är att detta hänger ihop med den senaste tidens ökade levnadsomkostnader för studenter.

Studenter är från början en köpsvag grupp. Studenter har alltid varit kreativa i att hitta sätt att komma över litteratur på andrahandsmarknader, genom olaglig kopiering eller bibliotekslån, men den senaste tidens kost-nadsutveckling har ökat incitamenten för att hitta andra sätt än nyförsälj-ning för att få tag i kurslitteratur.

Jag tycker att studenternas köpkraft borde stärkas, och jag vet att Johan Pehrson och hans regering tycker att höginkomsttagares köpkraft är för-baskat viktig att skydda. Men tycker Johan Pehrson att studenters köpkraft borde skyddas så att de har råd att köpa kurslitteratur även framöver?

Anf. 51 Utbildningsminister JOHAN PEHRSON (L):

Fru talman! Det är väl klart att vi befinner oss i dyrtider. Den extrema, höga inflation som har rått i Sverige under lång tid, inte minst när reger-ingen tillträdde, har vi nu sett pressas tillbaka. Men priserna består. Dock har den här regeringen varit tydlig med att vi håller fast vid de upprä-kningar av studiemedlen som sker på ett sätt som gör att Sverige fortfarande har ett av världens mest konkurrenskraftiga studiefinansieringssystem. I Sverige får man ett stort statligt skattefinansierat stöd för att läsa till lä-kare, ingenjör, lärare eller sjuksköterska. Det är fantastiskt, och det ska vi behålla.

Att vi har effektivare andrahandsmarknader för cirkulär ekonomi tän-ker åtminstone jag som liberal fortsätta att tycka är något som är positivt. Vi behöver mindre av köp och släng i samhället, och det hoppas jag att Linus Sköld håller med om.

Vi vet att tillgången till böcker och kunskap är grunden för bildning och forskning. Vi ser hur det förändrade medielandskapet påverkar stu-denternas sätt att inhämta kunskap och ta del av kunskap. Det kan påverka bland annat utvecklingen av läsförmågan.

Prot. 2024/25:125
3 juni

Svar på
interpellationer

Jag vill i alla fall å regeringens vägnar vara tydlig med att vi bedömer det som att det behövs ett bättre kunskapsunderlag om hur studenter använder kurslitteraturen för att möta den frågan, som bygger på den här rapporten som jag tycker är klart intressant. Jag vill ha ett bredare underlag innan vi skrider till verket med några ytterligare åtgärder för att se till att de blir träffsäkra.

Vi ser i kartläggning som gjorts tidigare att studenter användning av kurslitteratur har varierat. Därför är de här två uppdragen så viktiga. De har tillkommit för att bland annat möta det som återges i den här rapporten.

Anf. 52 LINUS SKÖLD (S):

Fru talman! Jag är liksom Johan Pehrson för både att vi ska ha större cirkularitet i ekonomin och att vi ska räkna upp studiemedlen med konsumentprisindex årligen. Självklart ska vi det. Men jag och mitt parti har i många mandatperioder varit för att stärka studiemedlet till våra studenter, det vill säga stärka deras relativa köpkraft och inte bara värdesäkra den.

Det är för övrigt läromedelsförfattarnas förslag på akutlösning att införa ett riktat studiebidrag som bara kan användas för att köpa kurslitteratur. Även om man inte vill gå den vägen finns det saker man skulle kunna göra betydligt snabbare än regeringen, som drar benen efter sig.

Marknader som denna, som inte bär sig själva men som tillhandahåller sådant som vi tycker är nödvändigt, kräver intervention. Om marknaden är på väg att kollapsa om man lämnar den åt sitt öde måste Johan Pehrson intervensera om han vill ha kvar kurslitteraturen på våra högskolekurser.

En intervention skulle kunna vara någon av de lagändringar som läromedelsförfattarna föreslår, en förstärkning av studiemedlet eller för den delen ett stöd till utbudssidan på den här marknaden. Oavsett vilket skulle man kunna marschera snabbare än att ge myndighetsuppdrag.

Tillsätt en SOU! Det lär ju krävas om man ska göra regeländringar – om man nu vill gå den vägen. Men gör någonting, eller se tillgången till kurslitteratur kollapsa! Det är någonstans det som är budskapet till Johan Pehrson här. Tycker Johan Pehrson att vi kan vara utan kurslitteratur, eller tänker han intervensera?

Anf. 53 Utbildningsminister JOHAN PEHRSON (L):

Fru talman! Ingenting är så bra för att minska brister, köer och tillkortakommanden som en väl fungerande marknad. Men jag håller fast vid regeringens uppdrag för att få en bredare bild än denna mycket läsvärda rapport och kanske slutsatsen att vi ska höja bidrag eller trycka statliga böcker. Intervention är Linus Skölds favoritord i debatten.

Jag utesluter ingenting, för det är klart att det enda målet är att studenter i Sverige ska vara världsmästare på att läsa, och de ska läsa litteratur. Men de får nog anpassa sig och vara beredda på att läsa litteratur på både svenska och engelska och på andra språk framöver.

Tack för en viktig debatt!

Interpellationsdebatten var härmed avslutad.

Anf. 54 Utbildningsminister JOHAN PEHRSON (L):

Fru talman! Linus Sköld har frågat mig hur jag avser att agera för att vi som forskningsnation ska gå oskadda ur den rådande internationella situationen.

Utvecklingen i USA påverkar forskningen internationellt, inklusive i Sverige. Jag och regeringen har agerat på ett flertal sätt för att säkra svenska forskningsprojekt och minska osäkerheten i forskningssektorn.

Regeringen har lagt fram en historiskt stor forsknings- och innovationsproposition (2024/25:60). I propositionen aviseras långsiktiga och omfattande satsningar om drygt 2,2 miljarder på fri forskning av högsta kvalitet. Det är permanenta medel som beräknas, vilket skapar förutsägbarhet både för universiteten och för de forskare som vill komma till Sverige.

Konsekvenser av nedskärningar inom forskningsfinansiering, själv-censur i forskningsansökningar och nedläggningar av viktiga forskningsdatabaser diskuteras både på nordisk nivå och inom EU. En akut utmaning är risken för att forskningsdata blir otillgängliga eller manipulerade, vilket direkt hotar viktiga forskningsområden som klimat och hälsa men även kan ha långsiktig negativ inverkan på förtroendet för vetenskapen. Där följer vi utvecklingen för att få en samlad bild, vilket Vetenskapsrådet och Kungliga biblioteket kan bidra till inom ramen för sina uppgifter att samordna och främja det nationella arbetet med öppen tillgång till forskningsdata respektive vetenskapliga publikationer.

Sverige ska stå upp för akademisk frihet när andra länder nedmonterar den. Så skapas forskning och utbildning i världsklass, och så värnas ett öppet debattklimat. Men läget för den akademiska friheten försämras runt om i världen, inte minst i USA där situationen är oroväckande. Även i Sverige har samtalsklimatet blivit hårdare och mer polariserat. Det är viktigare än någonsin att säkerställa ett tillräckligt skydd av forskares och lärars individuella akademiska frihet i Sverige. Därför har regeringen tillsatt en utredning om stärkt akademisk frihet.

Anf. 55 LINUS SKÖLD (S):

Fru talman! Tack, Johan Pehrson, för möjligheten att debattera ett viktigt ämne här!

Installationen av Donald Trump har fått stora konsekvenser för hela världsordningen, för den europeiska och den svenska säkerhetspolitiken och för våra ekonomiska förutsättningar. Det har alla som har ett spar-konto, ett ISK, märkt.

Det har också fått stora konsekvenser för den akademiska världen. Världens största forskningsfinansierare är ett amerikanskt forskningsråd eller forskningsinstitut som heter National Institutes of Health. De befarar neddragningar på 40 procent från den amerikanska administrationen. Deras samhällsvetenskapliga motsvarighet befarar upp till 50 procent. Vi pratar alltså om stora nedskärningar på världens största forskningsfinansierare.

Den amerikanska administrationen sätter också stopp för forskning inom vissa områden. Det handlar till exempel om hbtq-plus-rättigheter, genus, mångfald och sexuell och reproduktiv hälsa och för den delen om

*Svar på
interpellationer*

mikrobiell forskning, som konspiratoriskt påstås ha kunnat vara upphovet till covid-19.

Det handlar om frysta forskningsanslag, det vill säga att det för tillfället inte beviljas några nya ansökningar. Det handlar om censur och kommunikationsstopp. De här myndigheterna och universiteten får inte utfärda pressmeddelanden, skriva saker på sociala medier eller publicera vetenskapliga rapporter som de vill. Dessutom finns det tydliga exempel på forskare som självcensurerar eller publicerar till exempel riktlinjer om hur man ska kunna hantera en hat- och hotmiljö och den typen av utsatthet som forskare – men väldigt tyst så att man inte riskerar att drabbas av administrationens vrede.

Tillgång till forskningsdata äventyras, precis som Johan Pehrson säger. I den här miljön har Harvard och den amerikanska administrationen hamnat i vad som närmast är ett öppet krig, i alla fall ett öppet ordkrig. Trump har stoppat all statlig finansiering till det kanske mest prestigefyllda lärosätet i landet. Tusentals amerikanska forskare är i uppror, och 2 000 har skrivit under ett öppet brev om att forskningen är under attack.

Internationella samarbeten stoppas eller sätts åtminstone på paus. Sannolikt kommer de att vara en del av den avfinansiering som jag nämnde i början med nedskärningar på 40–50 procent. Detta slår direkt mot forskning som sker vid svenska lärosäten eftersom de har gemensamt finansierade projekt med National Institutes of Health. Närmare bestämt är det Karolinska institutet, som har 21 projekt som är beroende av den amerikanska myndigheten, som nu har förlorat sin finansiering. Det gör att forskning värd 50 miljoner går om intet.

Jag har all respekt för att Johan Pehrson inte rör på Trumps forskningspolitik, men i stället för att bara titta på medan 50 miljoner till forskning i Sverige går om intet kanske det går att agera. Därför undrar jag på vilket sätt regeringen vill agera för att det här inte ska gå ut över svenska forskningsmiljöer.

Anf. 56 Utbildningsminister JOHAN PEHRSON (L):

Fru talman! Internationaliseringen är ju otroligt viktig. Den svenska forskningssektorn och den amerikanska forskningssektorn har gått hand i hand i långt över 80 år. Detta har tjänat mänskligheten väl. Det har tjänat både USA och Sverige väl. Det har skapat välbefinnande och bidragit till stora forskningsframsteg. Därför är det lite sorgligt att se det som den amerikanska administrationen nu gör. Man går väldigt hårt fram, vilket innebär ett kraftigt avsteg från den princip om akademisk frihet som vår regering håller högt. Jag vet att flera andra partier i riksdagen också håller den väldigt högt.

Sverige ligger i topp när det gäller akademisk frihet, men det finns saker vi kan förbättra för att säkerställa att den akademiska friheten fortsätter att vara en stark dragningskraft för internationalisering som kommer till Sverige. Därför har vi tillsatt utredningen om akademisk frihet. Vi har dessutom aviserat i en proposition att vi gärna vill se en förnyad autonomiutredning. Några av de utbildningsanordnare som Linus Sköld nämnde här, till exempel KI, är mycket kritiska till att svenska universitet och högskolor – formellt sett – inte har en högre grad av autonomi. Därför tycker vi att det är dags att utreda detta igen. Jag har sett att Socialdemokraterna inte tycker så, och det beklagar jag. Vi behöver vara många som kämpar

för den akademiska friheten och autonomin för våra universitet, särskilt med tanke på vad som händer på andra håll i världen.

De svenska universiteten och högskolorna jobbar intensivt med dessa frågor och har olika insatser. Karolinska institutet har till exempel inrättat en tvärfunktionell resursgrupp som jobbar brett för att säkerställa att så mycket som möjligt av den verksamhet man bedriver ska kunna säkras och fortsätta på nya sätt. Regeringen har såklart en öppen dialog med samtliga universitet och högskolor, men ännu återstår ganska många frågor och många utmaningar innan vi kan se exakt var detta landar.

Jag har ingenting emot att några universitet eller institut, till exempel Karolinska institutet, tittar på om man ska tillåta amerikanska universitet att öppna filialer i Sverige. Det är upp till dem att finna det bästa samarbetet på internationell nivå i detta svåra läge.

I grunden har Vetenskapsrådet huvudansvaret för att göra vad man kan för att samla och stötta alla som vill ha internationalisering och som vill ha forskare som kommer till deras universitet eller högskola i Sverige för att ägna sig åt forskning. Här handlar det dels om det stöd vi har gett till forskningen, dels om stödet till Vetenskapsrådet för att man ska jobba med denna strategiska rekrytering. Vi välkomnar alla med excellens – detta rör inte bara amerikaner, eller människor som i dag är verksamma i Amerika, för vilka dörren har stängts.

Vi bedriver detta arbete med stor kraft, och det finns resurser. Jag uteluter inte att vi behöver vidta ytterligare åtgärder, inte minst för att säkra olika former av forskningsinfrastruktur.

Anf. 57 LINUS SKÖLD (S):

Fru talman! Jag gläds åt tillsättandet av en utredning som ser över hur man kan stärka forskares och lärares akademiska frihet. Det är ett välkommet besked, Johan Pehrson!

Eftersom Johan Pehrson tog upp vårt motstånd mot utredningen om autonomi känner jag mig tvingad att kommentera detta. Det Johan Pehrson har pratat om i medier handlar om att göra stiftelser av fler lärosäten. Vi har ju redan några stiftelsehögskolor i Sverige. De är helt beroende av den statliga finansieringen, eftersom de inte får lov att ta ut terminsavgifter. Så länge man inte är beredd att bygga ett system med terminsavgifter kommer en omstöpning av associationsformen inte att öka den institutionella autonomin eller graden av akademisk frihet på institutionell nivå. Jag antar att Johan Pehrson inte vill se ett sådant system – ett privatiserat marknadsmisslyckande – i högskolesektorn. Jag hoppas att Johan Pehrson inte är ute efter det.

Om man vill undvika omotiverade ingrepp i den akademiska friheten är det ett ansvar som vi som politiker har. Forskare, lärare och institutionsföreträdare säger nämligen att den politiska styrningen är det största hotet mot deras akademiska frihet. Då behöver Johan Pehrson och hans parti avhålla sig från raljanta kommentarer om innehållet i enskilda kurser och, för den delen, från att hitta på förevändningar för att korta styrelsernas mandattider. Johan Pehrson behöver också tänka på vilka partier han samarbetar med. Sverigedemokraterna har ju gett sig på enskilda lärosäten för inrättandet av ett jämlikhetscenter. De har också gett sig på enskilda forskningsområden. Precis som Trump vill de förbjuda genusforskning.

Vi politiker har ett ansvar om vi vill värna den akademiska friheten. Det enda sättet vi kan göra det på är att själva respektera att lärosäten behöver ha stark autonomi utan politisk detaljstyrning.

Jag förstår som sagt att Johan Pehrson inte rår på Trumps forskningspolitik. I stället för att bara titta på eller låta lärosätena sköta det där med att kanske ta hit filialer till amerikanska lärosäten har vi socialdemokrater lagt fram ett skarpt budgetförslag för att kanske, så att säga, göra lemonad av citronerna.

Eftersom Johan Pehrson är uppmärksam på vår politik antar jag att han är bekant med vårt förslag om inrättande av en Sverigefond. Det skulle innebära en halv miljard från politiken, och förhoppningsvis ytterligare medel från näringslivet, för att bygga attraktiva miljöer för ledande amerikanska forskare som vill fly den akademiska ofrihet som uppstår i USA för tillfället och komma till vad även Johan Pehrson beskriver som ett av världens ledande länder när det gäller akademisk frihet. Det är dessutom ett av världens bästa samhällen att leva i, med omfattande socialförsäkringar, relativt hög grad av trygghet och god livskvalitet.

Om man kan bygga starka forskningsmiljöer finns det goda skäl för forskare som vill lämna USA att komma till Sverige. Det har vi satt av pengar för i vår budget. Är Johan Pehrson beredd att ställa sig bakom en sådan satsning? Är han beredd att ställa sig bakom bildandet av en Sverigefond som kan attrahera ledande forskare på områden som är strategiskt viktiga för Sverige?

Anf. 58 Utbildningsminister JOHAN PEHRSON (L):

Fru talman! Först och främst är jag otroligt tacksam över att det finns en insikt om att en svensk utbildningsminister ensam inte riktigt rår på den amerikanska administrationen. Däremot kan vi inom det nordiska och europeiska samarbetet göra mycket tillsammans med allierade som står upp för den akademiska friheten och värna det som är så viktigt och som har skapat välbefinnande och tjänat mänskligheten under minst ett århundrade. Detta arbete ska såklart fortsätta.

Inte minst är utvecklingen i EU central. Vi ser tyvärr att vissa länder av olika skäl drar ned på forskningen, medan vi i Sverige kan satsa. Jag noterar att Socialdemokraterna i opposition naturligtvis vill satsa ännu mer, och jag välkomnar detta.

Jag tycker att det är rätt attityd av Socialdemokraterna att stå upp för en internationalisering där vi hanterar riskerna men inte utestänger omvärlden, även om det råkar handla om amerikaner eller personer som har varit verksamma eller tänkt vara verksamma vid amerikanska universitet.

Regeringen har redan avsatt medel för strategisk rekrytering som, fullt utbyggd, ligger och tickar på en halv miljard per år – utöver de andra satsningar som är avgörande. När man tittar ut över Universitets- och högskolesverige blir man inte annat än stolt när man ser hur det vid de akademiska högtider som i regel hålls årligen görs enorma presentationer över stora framsteg vid respektive lärosäte. Prominenta forskare inom AI, robotik, life science och så vidare kommer till Sverige för att visa att Sverige är ett land att räkna med, och det blir man ju väldigt stolt över.

Resurser finns alltså. Vetenskapsrådet har i uppdrag att se till att vi stöttar de enskilda lärosätena, som naturligtvis – som sig bör – har en hög grad av självbestämmande gällande hur det här ska utlysas. Vi jobbar dock

också på med de migrationsrättsliga frågorna för att exempelvis underlätta handläggningstiderna för forskare.

Inom Work in Sweden-projektet jobbar man för att ta hand om hela familjer och se till att det blir attraktivt att komma till Sverige.

Linus Sköld räknade upp ett flertal skäl till att forskare ska välja Sverige, fru talman. Ibland tittar en del på marginalskatterna och tycker att de är lite höga. Därför ska man upplysa även Linus Sköld om att det kanske inte är så smart att höja dem ytterligare om man tycker att det är viktigt att attrahera spetskompetens.

Business Sweden har ett pågående och förstärkt projekt att jobba med att marknadsföra Sverige som en talangdestination.

Det där pågår alltså, men vi följer detta noga. Jag utesluter ingenting – inte ens socialdemokrater som i opposition vill lägga ännu mer pengar till forskning. Det är i grunden mycket bra.

Tillbaka till autonomifrågan: Jag tycker att Linus Sköld beskriver det här på ett ganska bra sätt, det vill säga att det är annat som spelar in.

Vi har en mycket hög grad av akademisk frihet i Sverige, men det är ju lärosätena själva som driver den här frågan. När jag träffar dem – och det vet jag att Linus Sköld också gör – säger de att det här ska förstärkas. De tycker nämligen att det är väldigt speciellt när de är i internationella sammanhang och ska förklara att de formellt – men absolut inte praktiskt – är underställda en regering som, oavsett politisk färg, alltid tvingas göra prioriteringar när den ska anslå medel och reformera utbildningar, vilket är helt nödvändigt.

Det där kommer att pågå under lång tid, men det är framför allt lärosätena som vill ha autonomi.

Anf. 59 LINUS SKÖLD (S):

Fru talman! En kort summering av den här debatten är alltså att Trump genomför stora nedskärningar på forskningsfinansieringen. Han stoppar viss forskning inom hbtq-plus-frågor, genusfrågor och mångfaldsfrågor. Han stoppar forskning inom sexuell och reproduktiv hälsa samt mikrobiell forskning. Han censurerar kommunikationen från lärosäten och forskningsfinansiärer och stoppar utgivning av vetenskapliga rapporter och pressmeddelanden. Han äventyrar tillgången till högkvalitativa forskningsdata och stoppar internationella samarbeten.

I den här miljön har amerikanska forskare – de som vågar – gjort omfattande uppror. Jag föreställer mig att vi har en forskarflykt på grund av den amerikanska administrationens policy. Vi socialdemokrater har ett förslag för att attrahera de här flyende forskarna så att de landar just i Sverige och kan hjälpa oss med den forskning och innovation som vårt lands ekonomi är helt beroende av.

Vi vill sätta av 500 miljoner. Tillsammans med näringslivet skulle vi kunna komma upp i närmare 1 miljard i medel för att bygga attraktiva forskningsmiljöer för tillkommande forskare från USA inom strategiska områden. Jag tycker att det är värt att understryka att det är det som är mitt budskap i den här debatten.

Nu har jag en halv minuts talartid kvar. Jag och Johan Pehrson har spenderat många timmar tillsammans i de här talarstolarna, och jag tror mig veta att det här kommer att vara vår sista debatt tillsammans. Tack för alla gånger vi har slängt käft, Johan Pehrson! Tack för alla gånger din hjär-

na har tagit mig på galna upptåg, och tack för alla bra debatter och bra svar. Lycka till, Johan Pehrson!

Anf. 60 Utbildningsminister JOHAN PEHRSON (L):

Fru talman! Tack för de vänliga orden, Linus Sköld! Jag får sätta upp en stor spegel som svar – en sådan där rymdspegel som reflekterar solen. Jösses, vad det är viktigt med debatt! Vad viktigt det är att vi bryter idéer mot varandra för att se att det kan komma någonting ännu bättre ur det! Det farligaste som finns är nämligen att tro att det egna partiet alltid har haft rätt, har rätt och alltid kommer att ha rätt. Det har inte ens Liberalerna, vill jag säga.

Jag välkomnar Socialdemokraternas engagemang för att se till att vi inom det nordiska och det europeiska samarbetet gör allt vi kan för att vara en motkraft mot det vi ser hos den amerikanska administrationen i dag. De biter sig själva i svansen, de biter mänskligheten i svansen och de utsätter viktiga forskningsområden för väldigt stora risker. Det gäller exempelvis life science, vilket gör att risken för pandemier kan öka. Alla varningsklockor ringer. Det är mycket allvarligt.

Från regeringens sida arbetar vi för att försöka ha en konstruktiv dialog med den amerikanska regeringen för att förklara att den förlorar på detta. Öppenheten är central. Det är viktigt med det internationella samarbetet. Det betyder inte att man ska vara naiv gällande olika former av hot som finns; det kan handla om länder som inte vill vare sig Sverige, USA eller andra EU-länder väl utan som vill oss illa. Det är klart att vi ska vara så öppna som möjligt men också så säkra som nödvändigt i det arbetet.

Tack för många bra debatter, Linus Sköld! Jag är helt säker på att vi ses igen.

Interpellationsdebatten var härmed avslutad.

§ 13 Svar på interpellation 2024/25:679 om etablering av svenska beredskapsbutiker

Anf. 61 Landsbygdsminister PETER KULLGREN (KD):

Fru talman! Hanna Westerén har frågat mig hur jag ämnar minska sårbarheten och öka tillgängligheten till svenska beredskapsbutiker långt mer spritt än till ”några utvalda platser i landet”. Hanna Westerén har vidare frågat mig vilka lärdomar Sverige kan dra av den höga takten på utbyggnaden av och tillgängligheten till finländska beredskapsbutiker.

Tillgången till livsmedel är grundläggande för befolkningens överlevnad, och fungerande livsmedelsbutiker är en förutsättning för att alla delar av Sverige ska kunna fungera i händelse av en kris, höjd beredskap och ytterst krig. Att säkerställa robusta livsmedelsbutiker över hela landet är därför en prioriterad fråga för regeringen.

Detta är dock inte helt enkelt. För att butiker ska fungera behövs el, it, betalsystem, personal, varor, vatten och avlopp, avfallshantering, säkra lokaler samt tillgång till kritiska insatsvaror. Utöver detta behöver även varuflöden och transporter fungera. Konsumenterna måste också kunna nå butikerna.

Under 2025 satsar regeringen 365 miljoner kronor på utåtriktade åtgärder inom det civila försvaret för beredskapssektorn livsmedelsförsörjning och dricksvatten. Enligt regeringens förslag i budgetpropositionen för 2025 beräknas dessa satsningar öka under kommande år.

Av årets medel har Livsmedelsverket inledningsvis tilldelats 50 miljoner kronor för att genomföra ett pilotprojekt kring robusta livsmedelsbutiker. Pilotprojektet kommer att prioritera elförsörjning. Tanken är att vi så snart som möjligt ska komma i hamn med att säkerställa elförsörjningen för butiker på de platser som väljs ut till pilotstudien.

Som Hanna Westerén påpekar har även Finland nyligen inlett ett arbete med beredskapsbutiker. Finlands inledande pilotstudie hade fokus på att kartlägga nationell miniminivå av antal butiker som behövs för att klara befolkningens behov. Vi behöver göra ett likande arbete i Sverige för att förstå våra behov och utmaningar och för att resurserna ska kunna prioriteras på bästa sätt framöver.

Vi har fortfarande flera utmaningar kvar. Finland har liknande utmaningar som Sverige, och jag vet att de finska och svenska myndigheterna har en dialog. Min förhoppning är att vi ska kunna dela varandras kunskap och lösningar så att båda länderna så snart som möjligt ska kunna komma vidare i att säkerställa robusta livsmedelsbutiker över hela landet.
(forts.)

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 15.59 på förslag av andre vice talmannen att ajournera sammanträdet till kl. 18.00.

Återupptaget sammanträde

Sammanträdet återupptogs kl. 18.00.

§ 13 (forts.) Svar på interpellation 2024/25:679 om etablering av svenska beredskapsbutiker

Anf. 62 HANNA WESTERÉN (S):

Fru talman! Jag tackar landsbygdsminister Peter Kullgren för svaret. Det blev ett något fylligare svar än när jag tidigare ställde en skriftlig fråga i samma ärende. Det faller sig helt naturligt att jag då vill följa upp en del av de svar jag fått.

Jag blir inte direkt lugnare av svaret, även om jag tror att landsbygdsministern har gjort sitt bästa för att utveckla det. Vi kan konstatera att Sverige och Finland, som här jämförs med varandra, skiljer sig åt. Landsbygdsminister Peter Kullgren understryker att säkerställandet av livsmedelsberedskapen är prioriterat. Det hoppas jag verkligen att man anser, och det gör jag också. Det är oerhört prioriterat att vi har en fungerande livsmedelsberedskap. Men givet hur svaret är formulerat blir det lite tveksamt om detta verkligen kan hållas för sant fullt ut.

Om det svenska totalförsvaret ska fungera måste den militära och den civila beredskapen gå hand i hand. Tryggheten i att livsmedelsförsörjningen fungerar och att befolkningens behov tas på allvar är helt avgörande för försvarsvilja och uthållighet. Det är såklart en viktig pusselbit vid sidan av hemberedskapen avseende livsmedel, bränsle, läkemedel och kontanter, som vi alla förväntas rusta oss med.

Med anledning av mitt omnämnande av kontanter hoppas jag också att landsbygdsminister Peter Kullgren ivrigt deltar i de diskussioner som jag hoppas initieras efter att Riksbanken för någon vecka sedan rekommenderade att man inför kontantplikt för livsmedelsbutiker. Det hänger ihop, och vi måste hänga med.

Jag vill verkligen understryka att jag tycker att det har hänt väldigt mycket med den svenska beredskapen och den svenska debatten gällande beredskap. Men som jag nämner i min interpellation, fru talman, planerar Finland att ha sina beredskapsbutiker i funktion 2028, alltså om tre år. Det låter, givet hur svaret är formulerat, som en god bit före det som ministern redogör för i fråga om den svenska civila beredskapen.

Jag ser fram emot att ta del av lärdomarna från Finland, men jag är också lite undrande. Om även Finland enligt Kullgren nyligen har initierat sitt projekt men likväl prognostiserar att de ska ha butiker i funktion senast 2028 undrar jag hur prognosen ser ut för de svenska. Det är ett besked som spelar stor roll både för enskilda personer i Sverige och för andra delar av totalförsvaret som ska lira med varandra.

Jag undrar även över en formulering i svaret: ”Konsumenterna måste också kunna nå butikerna.” Där är jag genuint förvånad och undrar vad som faktiskt åsyftas. Satsningen på beredskapsbutikerna blir ju lite haltande om det är så att man som konsument inte kan nå dem. Jag undrar vad som menas med den passusen. Jag undrar också om Sverige i det här sammanhanget är bättre eller sämre rustat än Finland.

Anf. 63 Landsbygdsminister PETER KULLGREN (KD):

Fru talman! Det är bara att konstatera att Finland ligger långt före oss vad gäller livsmedelsberedskap inom en lång rad områden. Det absolut mest centrala är att de har en självförsörjningsgrad som är betydligt högre än Sveriges. För att uttrycka det enkelt: Varannan tugga vi stoppar i oss här i Sverige är inte producerad i vårt land. Det är en av de absolut mest centrala beredskapsaspekterna, och den tar vi på oerhört stort allvar.

Att bygga upp det civila försvaret, däribland livsmedelsberedskapen, är därför av väldigt hög prioritet för oss. Men det är ett ganska komplext arbete som kräver att investeringar görs i alla delar av livsmedelskedjan, ända från åkerns mylla till butikens hylla.

Just nu bereds utredningsbetänkandet *Livsmedelsberedskap för en ny tid* i Regeringskansliet. Vi har dock redan inlett satsningar på förslag som är i linje med det som lyfts fram i utredningen. Utgångsläget är att vi redan i år ska investera i reservkraft. Utöver själva aggregaten behövs det även anordningar för att koppla in dem samt bränsle och lösningar för hur aggregaten ska förvaras och underhållas.

Som jag nämnde i min inledning har både Finland och Sverige fortfarande en bit kvar innan alla frågor kring hur vi ska kunna få till robusta livsmedelsbutiker i hela landet är lösta. Det är lite tid kvar. Vi kan exempelvis inte betala ut stöd till företag utan att först vara klara med de rättsliga

förutsättningarna. En viktig del av pilotprojektet för robusta livsmedelsbutiker är också att skapa ett underlag för arbetet framåt. Arbetet behöver vara praktiskt genomförbart, samtidigt som det måste vila på en rättssäker grund.

Prot. 2024/25:125
3 juni

*Svar på
interpellationer*

Anf. 64 HANNA WESTERÉN (S):

Fru talman! Jag tackar landsbygdsminister Peter Kullgren för uppmärksamheten. Jag delar bilden. Vi kan konstatera att Finland ligger långt före oss i flera avseenden. Därför blir min fråga, givet det väldigt allvarliga säkerhetspolitiska läge som vi nu befinner oss i och behovet av politiska svar avseende befolkningens trygghet i en utmanande tid: Om Finland nu ligger så långt före – kan vi knappa in? Kan vi kapa något led? Har vi någon lärdom att dra av Finland eller av någon annan, så att vi snabbare kommer till skott? Det här är ju brådskanie.

Jag har respekt för att det ska vara en rättssäker process. Självklart ska det inte betalas ut stöd utan grund. Men om Finland kommer att kunna ha ett ganska stort antal butiker i drift redan 2028 vill jag ändå tro att det måste finnas något sätt för Sverige att i någon mån forcera utvecklingen. Det är i alla fall min förhoppning.

Jag undrar också över passusen om att man ska kunna ta sig till butikerna, som jag frågade om. Peter Kullgren utvecklade inte detta, men han får gärna redogöra för det. Jag blir fortfarande lite brydd över den formuleringen. Själva tanken med det här måste ju vara att man på ett relativt lättillgängligt sätt ska kunna ha tillgång till varor som man inte själv har bunkrat när livsmedel eller andra avgörande varor har tagit slut.

Jag bär på en oro när det gäller totalförsvaret. Lite för ofta hamnar ansvaret på konsumenten, medborgaren och invånaren. Hemberedskap i all ära – självklart ska vi alla så gott vi kan ta ansvar för vår hemberedskap. Men vi vet också att vi i Sverige har människor med helt olika inkomstförhållanden. Vi har gamla. Vi har sköra. För dem är det svårt att göra det som ankommer på oss alla. Vi måste gemensamt ta ett mycket större ansvar för att det ska finnas tillgång till läkemedel, livsmedel, bränsle och vad det nu må vara. Det är därför jag tror att de här svaren är så viktiga. Var kommer det att finnas beredskapsbutiker? I vilken omfattning kommer vi att kunna räkna med dem? Hur pass snart kommer det här att ske?

Jag är fullständigt övertygad om att Peter Kullgren precis som jag känner att det är en förändrad tid som kräver helt andra åtgärder och ett helt annat förhållningssätt till varandra och hur vi tar hand om varandra men också till det skyddsnät som vi gemensamt bygger upp för att vi ska vara mer uthålliga och motståndskraftiga och klara mer i tider av kris, krig och andra påfrestningar.

Jag tror att regeringen måste svara lite skarpare, vara lite tydligare och, som det så populärt brukar heta, peka lite mer med hela handen, just för att den civila beredskapen ska gå hand i hand med den militära beredskapen; det måste hänga ihop. Jag tror att vi politiskt behöver de svaren, men jag tror också att det blir något som verkligen på ett positivt sätt bidrar till folkförankring och försvarsvilja när den här genomgående tanken blir känd för stora delar av befolkningen: att det utöver den hemberedskap man har också finns en tanke kring beredskapsbutiker.

Anf. 65 Landsbygdsminister PETER KULLGREN (KD):

Fru talman! Jag kan försäkra att vi från regeringens sida inte vilar på någon hane vad gäller arbetet med att stärka det civila försvaret. Det tydligaste och tidigaste exemplet på detta är att vi i den här regeringen har en enskild minister med utpekat ansvar för det civila försvaret.

Utbyggnaden av det militära och det civila försvaret måste gå hand i hand. Det vet jag att vi troligtvis är helt eniga om. Men jag ska förklara lite mer hur jag tänker.

Fru talman! Jag sa i det förra inlägget att Finland ligger långt före vad gäller primärproduktionen och vad gäller ett beredskapstänk i hela samhället. Vi har under alldeles för lång tid negligerat riskerna med en alldeles för låg beredskapsnivå och en alldeles för låg livsmedelsproduktion och vad det har inneburit för vår säkerhet i det här landet. Finland ligger före vad gäller beredskapslagring.

Alla dessa delar tittar vi på. Vi börjar från en låg nivå, men vi tar snabba kliv i rätt riktning. Ett exempel på detta är arbetet med robusta livsmedelsbutiker. Vi väntar inte på att vi ska ha rättsläget utrett in i minsta detalj. Vi påbörjar pilotprojekten för att vi ska kunna komma igång och ha bra exempel på plats när budgetmedlen för detta ändamål ökar redan nästa år.

När jag pratar om tillgängligheten och att man ska kunna ta sig till en livsmedelsbutik är det för att visa på frågans komplexitet. Vi kan ha hur robusta livsmedelsbutiker som helst, men har vi ingen möjlighet att ta oss till butiken spelar det ingen roll hur robust den är. Alltså behöver man också lägga in perspektivet att vi har en fungerande infrastruktur – att vi har säkra vägar till och från en sådan butik. Arbetet är alltså väldigt brett och väldigt stort, och det var det jag ville säga med detta.

Det här projektet gäller initialt arbetet med hur vi kan få reservkraft. Men, som sagt: Det är många andra delar som också behöver belysas för att få till robusta butiker. Det allra viktigaste är dock kanske att vi över huvud taget har några livsmedel i butiken att sälja. Den här regeringen har därför ett starkt fokus på att vi måste stärka både primärproduktionen och de förädlade leden.

Anf. 66 HANNA WESTERÉN (S):

Fru talman! Tack, landsbygdsministern, för de tydliggöranden som kom! Jag kan väl instämma: Jag tror att det givet det säkerhetspolitiska läge som vi befinner oss i är alldeles utmärkt att vi har en minister för civilt försvar. Jag tycker att det är en viktig signal och en klok prioritering.

Det jag kanske kan vara lite mindre imponerad av är att det kanske är rätt otacksamt för statsrådet i fråga, Carl-Oskar Bohlin, att vara minister för civilt försvar när resurser och mandat är otillräckliga eller otydliga, som jag upplever att de delvis är. Jag tycker att det är synd, för svenskt totalförsvar förtjänar att vi prioriterar både militärt och civilt försvar och kräver som sagt att dessa går hand i hand.

När det gäller beredskapsbutikerna specifikt är jag ändå nyfiken. Jag förstår att Peter Kullgren inte vill föregå utredningar, men jag skulle ändå vilja ha någon form av fingervisning när det gäller prognosen. Hur långt bort från den finländska prognosen ligger vi? I vilken omfattning tror Peter Kullgren att vi kommer att ha beredskapsbutiker?

När det gäller tillgängligheten, som landsbygdsministern berättade lite mer om, har jag kanske i min enfald utgått från att tillgängligheten är ett

perspektiv som man beaktar. Då pratar jag om tillgänglighet i alla bemärkelser – att det är en butik som är tillgänglig för alla oavsett vilket funktionssätt vi har men också att vi kan komma till den på ett rimligt sätt, alltså att vi har fungerande infrastruktur. Om det var detta som åsyftades är det verkligen alldeles utmärkt, för annars blir ju beredskapsbutikerna obsoleta.

Tack för debatten! Jag tror att jag vågar lova att jag återkommer i frågan.

Anf. 67 Landsbygdsminister PETER KULLGREN (KD):

Fru talman! Jag delar absolut uppfattningen att det är av högsta vikt att robusta livsmedelsbutiker etableras, inte bara på några få ställen utan över hela landet. Jag kan tänka mig att butiken blir en viktig samlingspunkt om samhället utsätts för en allvarlig kris eller ytterst för krig – en plats där man kan informera varandra och dela erfarenheter och tips för hur vardagen klaras av. Det är viktigt att arbetet accelererar, och redan i år kommer alltså satsningar på de första reservkraftslösningarna.

I arbetet med robusta livsmedelsbutiker står Sverige och Finland inför samma utmaningar, och båda länderna ligger i startgroparna för att inleda arbetet. Vi har hitintills delat kunskap och erfarenhet länderna emellan, och jag hoppas att det samarbetet ska fortsätta även framöver.

Jag hoppas också att Karlstadsdeklarationen, som jag och mina ministerkollegor i Norden godkände för ett år sedan, ska leda till ännu starkare samarbete och kunskapsutbyten kring beredskap framöver.

Avslutningsvis, fru talman, vill jag tacka Hanna Westerén för en viktig debatt.

Interpellationsdebatten var härmed avslutad.

§ 14 Svar på interpellation 2024/25:690 om olaglig slaktverksamhet i Sverige

Anf. 68 Landsbygdsminister PETER KULLGREN (KD):

Fru talman! Sara Gille har frågat mig hur jag bedömer omfattningen av illegal slaktverksamhet i Sverige i dagsläget, om regeringen avser att vidta åtgärder för att förbättra tillsynen och identifiera olagliga slakterier, om jag anser att dagens straffsanktioner för brott mot djurskyddslagen är tillräckliga och vilka insatser som görs för att öka kunskapen bland allmänheten om vad som är laglig slakt enligt svensk lag.

Livsmedelsverket bedömer att förekomsten av illegal slakt har ökat de senaste åren. Jag ser allvarligt på detta av flera anledningar. Illegal slaktverksamhet innebär inte minst en risk för att djur utsätts för lidande när slakten sker på ett sätt som inte uppfyller djurskyddslagens krav. Det finns även en risk för att konsumenter vilseleds eller skadas. Slutligen påverkar det möjligheten för seriösa företag att konkurrera på lika villkor.

Att säkerställa att livsmedelsfusk upptäcks och motverkas är viktigt, och det var därför välkommet när regeringen i juni 2024 tog emot betänkandet *Stärkt kontroll av fusk i livsmedelskedjan* (SOU 2024:44) efter att en särskild utredare haft i uppdrag att utreda och lämna förslag som syftar till

att stärka arbetet med att upptäcka och motverka fusk och bedrägerier i livsmedelskedjan. Betänkandet har remitterats och bereds nu inom Regeringskansliet.

Den 1 juli 2022 infördes en ny straffbestämmelse om grovt djurplågeribrott i brottsbalken för de allvarligaste fallen av brott mot djur – detta för att kunna döma ut proportionerliga straff för allvarligare fall av djurplågeri.

Illegal slaktverksamhet där djur riskerar att utsättas för lidande är inte förenlig med Sveriges goda djurvälstånd och ambitiösa djurskyddslagstiftning. Djurskyddslagen säger att djur ska skonas från onödigt lidande och obehag när de slaktas. Ett djur som slaktas genom avblodning ska alltid bedövas enligt gällande lagstiftning, och det finns inte några undantag för religiösa slaktmetoder. På denna punkt går vi längre än EU-lagstiftningen kräver för att det är motiverat av djurskyddsskäl.

Anf. 69 SARA GILLE (SD):

Fru talman! I Sverige gäller djurskyddslagen, som är glasklar: Slakt ska ske med minsta möjliga lidande, och bedövning före avblodning är ett ovillkorligt krav. Det är inte ett alternativ eller en tolkning utan ett bindande lagkrav i ett civiliserat samhälle.

Det vi nu ser, inte minst i rapporteringen från Jönköpings län, visar dock en helt annan verklighet. Det är en verklighet där svensk lag har satts ur spel, där djurs plåga sker i det fördolda och där rättsstaten förlorar mark.

Fyra får fick halsen avskurna i en källare. Det man påstod skulle räcka som bedövning, och alltså skulle uppfylla lagens krav, var en salva mot insektsbett. Detta är ett hänsynslöst övergrepp mot djuret och även mot vår rättsstat: Det finns inget slakteritillstånd, ingen tillsyn och inga regler som efterlevs – bara ett plågsamt och långsamt lidande och dödande.

Detta är ett växande problem i Sverige. Det handlar inte bara om att det sker olagligt slakt utan om att samhället tycks stå handfallet. När till och med ministern själv medger att illegal slakt ökar och Livsmedelsverket bekräftar utvecklingen räcker det inte med att bara konstatera problemet – då krävs också faktisk handling.

Det handlar också om livsmedelssäkerhet, om förlorad kontroll över tillsynssystemen och om den oacceptabla situation där seriösa livsmedelsföretag tvingas konkurrera med verksamheter som bryter mot varenda regel. Det här är inte okunskap – det är ett djurskyddsproblem, ett rättsproblem och ett integrationsproblem.

Det handlar om en vägran att anpassa sig till det samhälle som man lever i. Det är källarslakter där man följer religiös praxis men bryter mot svensk lag. Inom den islamiska traditionen är halalslakt en religiös skyldighet, men i Sverige är det ett brott om den sker utan bedömning.

Fru talman! Jag vill också lyfta fram en aspekt som ofta missas eller medvetet undviks i debatten. Inom vissa tolkningar av islam ses slakt utan bedövning som en religiös skyldighet. Halal innebär att blodet ska tappas ur djuret medan det är vid liv, ofta utan föregående bedövning och med särskilda böner. Detta är djupt förankrat i religiös tradition.

När jag var barn och besökte min pappas by i Turkiet halalslaktade min farbror ett av deras finaste får. Där och då visste jag inte vad som pågick, utan jag hörde fåret skrika ett fruktansvärt skrik. Jag försökte öppna dörren. Jag bankade på dörren och försökte ta mig in för att rädda fåret.

För dem var det en tradition. De ville ge fåret som en gåva till mig innan jag skulle åka tillbaka till Sverige. Det skulle vara till fin mat och sådana saker. Det var en tradition. För mig var det något fruktansvärt som jag aldrig kommer att glömma. Jag var då 14 år.

Detta är det lidande som vi pratar om i dag. Det är just därför som svensk djurskyddslag är så viktig att försvara. Vi ska aldrig acceptera att religiös sedvänja, hur väletablerad den än är, ges företräde framför djurens rätt till en värdig död.

Jag skulle vilja ställa frågor till statsrådet. De frågor som jag skickat till statsrådet har jag fortfarande inte fått svar på, så jag bollar tillbaka alla mina frågor till honom. Jag vill ha svar på mina frågor, helt enkelt.

Anf. 70 NIMA GHOLAM ALI POUR (SD):

Fru talman! Sverige är ett land där djurens välfärd är en självklarhet. Det är någonting som jag tror att de flesta svenskar är stolta över. Vi har länge stått upp för att djur ska slaktas under så humana förhållanden som möjligt, med bedövning, kontroll och respekt. Men vi måste också erkänna att detta system håller på att undergrävas i dag. Det handlar inte om okunighet utan om en viss religion. Vissa utövare av religionen islam bryter medvetet mot lagen för att upprätthålla sin tro på Allah.

Jag talar om olaglig halalslakt. Självklart kan man avfärda detta och säga att det handlar om enstaka exempel och att det går att genomföra halalslakt som är förenlig med svensk lag. Självklart kan man påstå detta. Men faktum är att vi inte vet. Trots att 10 procent av Sveriges befolkning kommer från muslimska länder har ingen myndighet försökt ta reda på hur utbredd olaglig halalslakt är i Sverige.

Anledningen till att vi borde göra en sådan kartläggning är att folk i de muslimska länder som dessa människor kommer ifrån vanligen utför halalslakt utan bedövning. Det är inte säkert att de muslimer som kommer till Sverige anpassar sig till svensk lagstiftning så fort de passerar gränsen, utan förmodligen fortsätter många av dem att upprätthålla traditionerna från sitt hemland.

I Malmö, den stad jag kommer ifrån, är halalmat vanligare än icke-halalmat. Självklart är en del av halalmaten importerad, men en del är också slaktad i Sverige. Med tanke på att det inte råder konsensus bland muslimer om att djur kan halalslaktas i enlighet med svensk lag borde man faktiskt ta en titt på hur halalköttet i Sverige produceras.

Det finns en viss efterfrågan på halalkött som slaktats olagligt. Denna efterfrågan och det faktum att vi har så många muslimer i Sverige skapar förutsättningar för en utbredd olaglig slaktverksamhet. Då kan man tycka att det är märkligt att ingen har tittat närmare på detta.

Det är mycket enkelt att ta reda på vilka slakterier i Sverige som producerar halalkött och se hur de arbetar. Det är inte svårt. Men jag har svårt att tro att muslimer som kommer till Sverige vid Sveriges gräns ger upp sin övertygelse om vad som är halalkött och vad som inte är det. Jag tror att de tar sin övertygelse med sig till Sverige och att det har fått konsekvenser.

En och annan kan tycka att kött är kött – det ska ju ändå ätas upp. Men här handlar det om lag och ordning. Olaglig slakt är olaglig oavsett om den sker i Allahs namn eller för ekonomisk vinning.

Det handlar inte bara om djurplågeri, utan det handlar om parallella samhällen där svenska lagar och normer inte respekteras. I en sådan situation kan staten inte backa och vända bort blicken. Det är därför en kartläggning är viktig. Vi kan inte vända bort blicken, hur litet eller stort problemet än må vara.

Det är viktigt att statsrådet uppmärksammar detta problem och åtminstone verkar för en kartläggning, då alla förutsättningar finns på plats för att problemet ska vara utbrett, speciellt på grund av att efterfrågan på halalkött nu är stor på grund av den muslimska invandringen.

Anf. 71 Landsbygdsminister PETER KULLGREN (KD):

Fru talman! Jag ska vara så tydlig jag kan, om min inledning inte var tydlig nog för interpellanten.

Här är mina svar:

- Fråga 1: Ja, den har ökat de senaste åren. Det sa jag.
- Fråga 2: Ja.
- Fråga 3: Straffen höjdes 2022. Jag utesluter inte att det behöver göras mer.
- Fråga 4: Ja, informationsinsatser är naturligtvis oerhört centrala.

Sedan vill jag påpeka det jag sa i mitt inledande svar: Det är inte tillåtet att slakta djur utan bedövning i Sverige. Inga religiösa skäl godtas som undantag från det. Det är helt enkelt förbjudet.

Det är grundläggande i Sverige att djur ska behandlas väl och skyddas från onödigt lidande både under sin livstid och vid slakt. Detta är också något som våra konsumenter med rätta förväntar sig. Därför gör det mig genuint upprörd att det förekommer illegala verksamheter som inte bara riskerar att utsätta djur för lidande utan också snedvrider konkurrensen och verkligen gör det svårare för seriösa företag att verka på lika villkor.

Jag vet också att Livsmedelsverket regelbundet får in tips om illegal slakt. Mot den bakgrunden är fuskutredningens betänkande mycket välkommet. Det belyser utmaningarna inom den offentliga kontrollen och de faktiska kostnader som fusk innebär för både konsumenter och seriösa företag. Som jag tidigare har nämnt har betänkandet skickats ut på remiss och bereds nu inom Regeringskansliet.

Utöver tillsyn, kontroller och rent brottsbeivrande verksamhet är det förebyggande arbetet avgörande.

Informationsinsatser spelar en viktig roll för att öka förståelsen för vad som är tillåtet. Det är inte alltid enkelt – det gäller särskilt i ett samhälle där många aktörer har olika bakgrund och olika kunskapsnivå. Här har både Livsmedelsverket och Jordbruksverket en viktig funktion. De tillhandahåller tillgänglig och uppdaterad information om vilka regler som gäller, och det är centralt för att förebygga både avsiktliga och oavsiktliga regelbrott.

Anf. 72 SARA GILLE (SD):

Fru talman! Vi har ett rättssamhälle där småföretagare får böter för bokföringsfel, men halalslakt i källare kan ske utan ingripande.

Ministern nämnde i sitt svar att illegal slakt innebär djurlidande, livsmedelsrisker och en snedvriden konkurrenssituation. Det är korrekt, men jag hade önskat att svaret och åtgärderna hade gått längre än så. För detta handlar också om rättssäkerhet, om tillit till lagstiftningen och om att värna principen om att svensk lag gäller lika för alla, oavsett vem man är och varifrån man kommer.

Fru talman! Sverige har valt att gå längre än EU – ja – när det gäller slaktmetoden. Vi tillåter inte slakt utan bedövning – nej – även om det skulle motiveras med hänvisning till religion. Det är ett beslut som grundar sig i värderingar om humanitet och respekt för djuren. Men vi måste vara ärliga. Det finns grupper i Sverige som anser sig stå över vissa lagar. De hävdar att religiös tro ger dem den rätten.

Vi kan inte ha ett samhälle där religiös övertygelse används som ett frikort från lagstiftning. Låt oss vara ärliga! Det vi ser är framväxten av parallella strukturer där religiösa ledare, inte svenska lagar, sätter ramarna och där Koranen, inte djurskyddslagen, definierar vad som är tillåtet. Det är inte bara djuren som betalar priset; det är hela samhället.

Just halalslakt är ett tydligt exempel på när religion krockar med våra grundläggande etiska principer. Det är en religiös ritual som i sin ortodoxa form bygger på att djuret ska vara vid medvetande.

Jag hade ändå önskat att regeringen hade varit tydligare i den här frågan. Jag frågade inte om volymer och kontroller, utan jag frågade om hur man ser på det kulturella och religiösa inslaget. Men jag känner att jag inte fick ett direkt svar just kring det.

Det här handlar, som sagt, i stor utsträckning om en islamistisk slakttradition som krockar med svenska värderingar. Och det är inte vilken kultur som helst. Det är en religiös sedvänja där lidande ses som acceptabelt så länge det sker i Guds namn.

Men i Sverige sätter vi djurens välfärd före religiösa ritualer. Här går lagen först, inte imamer och inte tolkningar av Koranen.

En statlig utredning från 2024 nämndes. Det är positivt. Men det ges inga tydliga besked om hur resultaten från den beredningen ska omsättas i faktisk förändring. Vi behöver inte bara ökad kunskap. Vi behöver ökad närvaro. Vi behöver att myndigheterna vågar agera, och vi behöver en regering som klargör att svensk djurskyddslag gäller alla utan undantag.

Det måste bli enklare att upptäcka, straffa och stänga den här typen av verksamhet. Och det måste skickas en tydlig signal till allmänheten: Slakt i källare, garage och skjul är olagligt – punkt. Det finns ingen gråzon.

Anf. 73 NIMA GHOLAM ALI POUR (SD):

Fru talman! Det finns ett exempel från Finland som kan säga hur utbrett problemet med olaglig halalslakt kan vara.

År 2021 undersökte polisen i Finland olaglig halalslakt av får som ägt rum i Österbotten under åren 2012–2016. Man beräknade då att 1 800 får slaktats olagligt.

Det intressanta är att polisen länge, via rykten, hade känt till sådan olaglig halalslakt. Men när samarbetet kring dessa frågor stärktes mellan polis, åklagare och livsmedelsverket kunde man samla bevis för detta.

Något som man tittade närmare på i Finland var om fåruppfödare fått en förfrågan där någon velat ha ett levande får att slakta själv. Det är en

märklig förfrågan, men det är en indikation på att någon ska genomföra olaglig halalslakt.

Som jag tidigare sa: 10 procent av Sveriges befolkning kommer från muslimska länder där man genomför halalslakt, som inte är förenligt med svensk lag. Jag är rätt säker på att om berörda myndigheter skulle titta närmare på detta skulle de se att det förmodligen finns svenska fåruppfödare som får liknande förfrågningar.

Då handlar det vanligen om att man ska hålla någon fest och att man inför festen vill halalslakta ett får på ett traditionellt sätt, där man inte använder bedövning.

Jag tror inte att det är så svårt att titta närmare på den här frågan. Där emot kan det vara så att politiskt korrekta aktörer inte blir så glada över vad de hittar.

Den muslimska invandringen till Sverige har varit enorm de senaste åren. Det skulle vara osannolikt om de muslimska invandrarna tagit alla sina traditioner med sig förutom olaglig halalslakt.

Anf. 74 Landsbygdsminister PETER KULLGREN (KD):

Fru talman! Jag vet inte om jag och interpellanten har samma frågor, för jag tyckte att jag svarade på dem.

Den första frågan var hur jag bedömer omfattningen av illegal slaktverksamhet i Sverige i dagsläget. Det lät som något annat. Jag konstaterade i mitt första svar att den har ökat under senare år.

Den andra frågan var: Avser regeringen att vidta åtgärder för att förbättra tillsynen och identifiera olagliga slakterier? Det enkla svaret på den frågan är ja.

Den tredje frågan var: Anser ministern att dagens straffsanktioner för brott mot djurskyddslagen är tillräckliga? Där var mitt svar: Ja, vi höjde straffen 2022. Jag utesluter inte att det behöver göras mer på det området.

Den sista frågan gällde vilka insatser vi gör för att öka kunskapen bland allmänheten om vad som är laglig slakt enligt svensk lag. Där redovisade jag myndigheternas arbete och att det är centralt med information.

Återigen, för tydlighets vinnande: Det är inte tillåtet, oavsett vad, att slakta ett djur utan erforderlig bedövning i Sverige.

Det är mycket som sker som inte är tillåtet i Sverige och som vi verkligen tar avstånd från. Här måste vi se till att myndigheter blir starkare och att rättsväsendet blir starkare så att vi kan komma till rätta med det. Det kan gälla allt från skjutningar, sprängningar och hedersrelaterade brott till brott mot vår djurskyddslag. Här behöver vi självklart göra mer.

Fru talman! Jag tror att även Sara Gille är fullständigt medveten om att jag som statsråd, som ansvarig minister, inte kan föregripa vad vi kommer att komma fram till när det gäller en utredning. Men jag kan konstatera att betänkandet är överlämnat. Det har varit ute på remiss, och det bereds i detta nu i Regeringskansliet. När det gäller exakt vad som kommer att stå i propositionen får vi helt enkelt avvakta tills vi är framme.

Anf. 75 SARA GILLE (SD):

Fru talman! Jag hör ministerns svar, men jag anser fortfarande att mer behöver göras. Problemet finns nämligen fortfarande. Trots att det inte är tillåtet finns det. Därför behöver mer göras i den här frågan.

Det rör sig inte om religionsfrihet. Det här är ett religiöst sanktionerat lagtrots. Varje gång man låter det passera skickas signalen att svensk lag kan kringgås om man bara hänvisar till rätt religion. Det är farligt.

Det här är inte ett missförstånd. Det är en medveten vägran att följa svensk lag, grundad i religiösa föreställningar. Det sker med stöd av en ideologi som utmanar hela vårt rättssystem. I moskéer predikas det om vad som är halal och haram. Men i Sverige bestämmer inte moskén vad som gäller. Här är det riksdagen som sätter spelreglerna, och då ska det inte finnas undantag för religiösa seder som skadar djur.

Detta ingår i ett bredare mönster där islamistiska värderingar utmanar svensk lag. Vi har sett det i hedersförtryck och könssegregering och nu inom djurskydd. Det är inte integration. Det är en parallell världsbild som kräver anpassning från det svenska samhället, och det kan vi aldrig acceptera.

Nu ser vi en islamistisk slaktpraxis som förs in och försvaras med hänvisning till religion. Det är inte islamofobi att kräva att alla följer den svenska lagen. Det är en islamisering när religiösa normer tillåts stå över svensk lag, och det är politikens uppgift att sätta stopp för det hela.

(Applåder)

Anf. 76 Landsbygdsminister PETER KULLGREN (KD):

Fru talman! För femte gången: I Sverige är det inte tillåtet att slakta djur utan bedövning. Det spelar ingen roll vilken orsak man möjligtvis skulle ha för det, religiös eller inte. Det är inte tillåtet, och de som bryter mot lagen ska naturligtvis också straffas för det.

Jag tror egentligen att det finns en ganska stor samsyn mellan mig och interpellanten i de här frågorna. Självklart ska djurhållning och slakt ske enligt svensk djurskyddslag, och det har också våra konsumenter rätt att förvänta sig. Precis som interpellanten både skriver och säger måste alla som vistas i Sverige, oavsett bakgrund, följa de lagar och regler som gäller här.

Jag vill understryka att det här är en fråga som rör mycket mer än bara regelverk. Det handlar om tilliten till vårt livsmedelssystem, om respekten för djur och om rättvisa villkor för de företag som vill göra rätt.

Interpellationsdebatten var härmed avslutad.

§ 15 Svar på interpellation 2024/25:621 om krisberedskapen för personer med funktionsnedsättning

Anf. 77 Statsrådet CARL-OSKAR BOHLIN (M):

Fru talman! Karin Sundin har frågat mig vilka åtgärder jag och regeringen har för avsikt att vidta för att förbättra krisberedskapen för personer med funktionsnedsättning och på vilket sätt jag och regeringen kommer att säkerställa att myndigheternas krisinformation når fram till alla – också personer med olika former av funktionsnedsättning.

Den individuella beredskapen är en central del av vår gemensamma motståndskraft vid såväl kris som höjd beredskap och ytterst krig. Alla kan

inte göra det på samma nivå, och det är något vi naturligtvis behöver beakta.

Bland de åtgärder som regeringen har vidtagit för att personer med funktionsnedsättning ska synliggöras och inkluderas i krisberedskap ingår bland annat Socialstyrelsens uppdrag att stödja socialtjänstens och den kommunala hälso- och sjukvårdens arbete med krisberedskap och civilt försvar (S2024/00853 delvis). Vid genomförande av uppdraget ska funktionshindersperspektivet beaktas.

I sammanhanget har kommuner och regioner en central roll. Regioner och kommuner har ansvar för att vidta de förberedelser som behövs för att kunna hantera sin verksamhet även under fredstida krissituationer och höjd beredskap. För att ge regioner och kommuner rätt förutsättningar att ta sitt ansvar har regeringen ökat bidragen till kommunernas och regionernas arbete med krisberedskap och civilt försvar.

I Regeringens strategi för systematisk uppföljning av funktionshinderspolitiken pekas tolv prioriterade samhällsområden ut. Ett prioriterat område är krisberedskap, där Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, MSB, har ett särskilt uppdrag att följa upp det nationella målet för funktionshinderspolitiken.

Regeringen har även beslutat om ekonomiskt tillskott till MSB för att modernisera skyddsrum och stärka den kommunala räddningstjänstens förmåga att agera under höjd beredskap och krig. Detta inkluderar att säkerställa att skyddet är tillgängligt för alla, inklusive personer med funktionsnedsättning.

Vidare har MSB fått i uppdrag att samverka med sina motparter i Finland och ta fram en gemensam planering för gränsöverskridande storskalig utrymning (Fö2025/00710). Denna planering ska ta hänsyn till grupper som kan vara i en sårbar situation, exempelvis barn, äldre och personer med funktionsnedsättning.

För att säkerställa att myndigheternas krisinformation ska nå fram till alla finns flera goda exempel. MSB samordnar kommunikationen till allmänheten och driver sajten Krisinformation.se, som ger samlad krisinformation från myndigheter dygnet runt. På MSB:s webbplats finns uppläsningsfunktion, lättläst och teckenspråks- och syntolkning, undertexter samt tillgängliga pdf-filer.

Vidare har MSB påbörjat ett arbete med att ta fram särskilt anpassade råd om krisberedskap för personer som är i behov av extra stöd vid kris eller krig. Dessa råd är framtagna tillsammans med personer som själva har någon funktionsnedsättning eller särskilt behov av stöd. Råden är i dag anpassade för blinda och synnedsatta, döva och hörselskadade samt rörelsehindrade och finns tillgängliga på myndighetens webbplats samt på Krisinformation.se.

Det är värdefullt att personer med funktionsnedsättning får möjlighet att själva bidra med sina perspektiv i arbetet med krisberedskap. Inom exempelvis totalförsvaret kan det spela en viktig roll i att stärka Sveriges försvarsförmåga. Engagemang och kompetens från personer med olika funktionsförmåga bidrar till en försvarsstrategi där varje individs förmåga och potential tas till vara för att skapa ett robust och effektivt totalförsvär.

Regeringen har tagit del av MFD:s rapport, och den bereds för närvarande inom Regeringskansliet. Jag och regeringen är angelägna om att

krisberedskapen för personer med funktionsnedsättning ska förbättras. Därför kommer jag att följa utvecklingen på området noga.

Prot. 2024/25:125
3 juni

Anf. 78 KARIN SUNDIN (S):

Fru talman! Civil beredskap handlar om hur vi som samhälle ska planera och organisera oss för att kunna hantera framtida kriser och minska effekterna av kriserna. Det här är förstås ingen enkel uppgift. Man ska planera för alla upptänkliga scenarier överallt i samhället och för alla upptänkliga typer av människor.

Jag vill därför inleda med att påminna om vilka det här faktiskt handlar om.

Det handlar om Bertil som inte tar sig fram utan sin permobil och som riskerar att bli fast i sin bostad om strömmen går, om hissarna slutar att fungera eller om batterierna tar slut.

Det handlar om Linda som är dövblind och behöver ledsagning och tolk i sin vardag och förstås också i kris.

Det handlar om Mohammed som är döv och som därför inte kan följa uppmaningen om att lyssna till radion i händelse av kris.

Det handlar också om Maria som har autism. Hon har svårt att ta till sig myndigheternas information, och hon har väldigt svårt att planera för det som inte är planerat.

Det handlar också om Johanna som trots att hon börjar bli till åren klarar sig själv men inte riktigt hänger med som förr. Hon har svårt att gå, svårt att bära tungt och hon har emellanåt lite svårt med minnet.

Det handlar, fru talman, om att ungefär 20 procent av befolkningen mellan 16 och 84 år har någon form av funktionsnedsättning – ungefär en och en halv miljon människor. Det är ingen homogen grupp. De påverkas på olika sätt av sin funktionsnedsättning i vardagen och förstås när krisen kommer.

Om sanningen ska fram har vi rätt mycket kvar att göra för att vi som samhälle ska kunna säga att vi hanterar de här olikheterna på ett bra sätt. Den FN-kommitté som har granskat hur Sverige lever upp till FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning konstaterade i fjol, efter en dialog med regeringen, att Sverige saknar en heltäckande strategi baserad på mänskliga rättigheter för att minska risken för katastrofer.

De konstaterade vidare att Sverige behöver stärka förmågan att göra humanitära insatser och hantera katastrofsituationer.

Sverige behöver också bli bättre på att samordna förebyggande arbete och reaktiva åtgärder som inkluderar ett funktionshindersperspektiv, både på nationell och på lokal nivå.

Inte minst saknar Sverige saknar en effektiv kommunikation i risk- och katastrofsituationer för personer med funktionsnedsättning, särskilt för personer med intellektuella, neuropsykiatriska och psykiska funktionsnedsättningar, vilket ju är något annat än fysiska funktionsnedsättningar.

Jag tackar statsrådet för svaret på interpellationen och konstaterar att svaret innehåller både goda intentioner och goda exempel. Men jag saknar den heltäckande strategin. Det framstår inte som att det finns ett systematiskt och strukturerat arbete så som FN efterlyser.

Svar på
interpellationer

Jag upprepar därför mina frågor till statsrådet: Hur vill statsrådet och regeringen förbättra arbetet? Hur ska man åstadkomma bättre systematik och struktur i det här arbetet?

Anf. 79 EVA LINDH (S):

Fru talman! Förra våren träffade jag många barn och ungdomar som kände stark oro för när kriget kommer. Det var deras uppfattning. Många var paralyserade av rädsla. Jag pratade också med flera ungdomar som hörde av sig och frågade: Vad ska vi göra? Hur ska vi veta när det eventuellt kommer? Det var elever – barn och ungdomar – med olika typer av funktionsnedsättningar. Det gör en förstås ganska ledsen att höra, eftersom oron kan vara väldigt stor. Dessa elever förstår och inser att de inte har samma förutsättningar som alla andra att få veta vad man ska göra. Det har kollegan Karin Sundin lyft fram på ett bra sätt.

Att FN:s övervakningskommitté granskade funktionsrättskonventionen och kom med ganska skarp kritik på grund av brister i krisberedskapen väcker många frågor, som Karin Sundin nu också har ställt till statsrådet. Personer med funktionsnedsättning riskerar att falla mellan stolarna vid kris eller krig.

Bristerna är ganska många. Det kanske finns de som lyssnar som funderar över vad detta kan innebära. Vi pratar om att det finns ett varnings- och informationssystem i Sverige. Men har man hörsel- eller synnedsättning kan man inte ta del av det systemet. Det innebär att man riskerar att inte bli evakuerad. Skyddsrum är det brist på i hela Sverige, men även om de finns är de inte alltid tillgängliga. Alltså kan man kanske inte komma vare sig in i ett skyddsrum eller ut ur sin lägenhet, om man inte har hjälpmedel. Det innebär en hälsorisk eller till och med livsfara.

När det gäller den utbildning och de övningar vi behöver genomföra saknas funktionshindersperspektiv. Det innebär att personer som har funktionsnedsättningar inte kan ta del av dem.

Har någon gjort någonting? Ja, vissa länder har faktiskt jobbat med det här. Sverige skulle kunna titta på dem och ta inspel från till exempel USA och Storbritannien, men närmast kanske vårt grannland Norge, som har tagit fram en nationell plan och jobbar med detta.

Vi har haft debatter tidigare om civil beredskap, därför att vi naturligtvis tycker att det är viktigt. Det är det alltid, men särskilt nu när frågan är så akut med tanke på det säkerhetspolitiska läge som Sverige och många länder befinner sig i. Det är hög tid att inte bara tänka på den stora majoriteten av befolkningen utan också på den stora minoritet som har funktionsnedsättningar och som behöver hjälp och stöd och en beredskapsplan för om krisen eller kriget kommer.

Anf. 80 Statsrådet CARL-OSKAR BOHLIN (M):

Fru talman! Tack, Karin Sundin och Eva Lindh, för två angelägna inlägg och angelägna frågeställningar!

Jag tror i grunden inte att det finns jättestora partiskiljande åsikter i de här frågorna. Vi har ju sedan 2021 en beslutad strategi om uppföljning av funktionshinderspolitiken.

Om man väljer att hörsamma sagda FN-rapportörs sågning av Sverige underkänner man i grunden det arbete som den tidigare regeringen initie-

rade på området. Nu gör regeringen bedömningen att en ny nationell handlingsplan för funktionshinderspolicen bör kunna beslutas under 2026.

I den strategi jag nyss nämnde är krisberedskap ett av tolv prioriterade områden, där MSB har ett särskilt uppdrag att följa arbetet och att återrapportera det fortlöpande i sin årsredovisning. Min uppfattning är alltså att frågan finns på vår agenda och att vi tar den på stort allvar.

Om man väljer att zooma ut lite grann är det naturligtvis viktigt att vi tillsammans bygger ett samhälle där alla kan bidra efter förmåga till totalförsvaret. Totalförsvarsplikten omfattar ju alla svenskar mellan 16 och 70 år.

Jag kan lägga ytterligare ett raster på detta. Det är naturligt att för att samhället ska kunna kanalisera sina resurser till dem som har störst behov måste alla vi som inte har behov av stöd och hjälp i vår vardag ta det ansvar vi är förpliktade att ta för att klara oss själva under kris och krig, så att vi inte blir en belastning för samhället. Då kan resurser i större utsträckning allokteras till särskilt utsatta grupper – däribland delar av dem som är drabbade av funktionshinder. Det är bland annat därför regeringen lägger stor möda och kraft på att informera hela svenska befolkningen.

Vilka anspråk är det då vi ställer på våra medborgare att klara sig på egen hand under kris och krig, så att till exempel kommuner kan ta det omsorgsansvar de har även under störda förutsättningar? Som av en händelse hade jag i dag besök av Hadja Lahbib, som är EU-kommissionär för bland annat beredskapsfrågor. Hon sa att Sverige representerar the gold standard when it comes to preparedness – den högsta standarden när det kommer till beredskapsarbete. Ett av de exempel hon hade var att hon inte bara fått ta del av broschyren *Om krisen eller kriget kommer* utan också fått göra det i blindskrift. Den foldern tas alltså fram för att möta grupper som är drabbade av olika sorters funktionshinder. Det tycker jag är ett tydligt och konkret exempel på hur MSB anstränger sig för att nå ut.

Anf. 81 KARIN SUNDIN (S):

Fru talman! Jag tror inte heller att det finns stora skillnader i sak mellan mig och statsrådet i den här frågan. Precis som jag sa i mitt första inlägg finns det goda intentioner, ambitioner och exempel i statsrådets svar. Men jag tror att det finns en skillnad i ambitionsnivå.

Som statsrådet påpekade i sitt svar har kommuner och regioner en central roll i krisberedskapen. Myndigheten för delaktighet har granskat den kommunala krisberedskapen. Av deras intervjuer med ansvariga tjänstemän och politiker framgår att frågor om funktionshinder och mänskliga rättigheter har låg prioritet i det kommunala arbetet. Många kommuner saknar ett strategiskt och övergripande funktionshindersperspektiv i sitt krisberedskapsarbete.

Det ser bättre ut i de verksamheter som arbetar med stöd till personer med funktionsnedsättning enligt LSS eller socialtjänstlagen, exempelvis LSS-boenden, daglig verksamhet och äldreomsorg. Men det är ju begränsade perspektiv kopplat till ett ur kommunalt perspektiv rätt smalt verksamhetsområde. Det omfattar inte de många människor med funktionsnedsättning som inte bor på LSS-boenden, deltar i daglig verksamhet eller på något annat sätt har stöd från kommunen enligt socialtjänstlagen eller LSS.

Risken med ett så smalt synsätt är att många personer med funktionsnedsättning kommer att sakna stöd den dag samhället drabbas av en stör-

Prot. 2024/25:125
3 juni

Svar på
interpellationer

ning eller kris. Myndigheten för delaktighet konstaterar att den här gruppen utgör ett mörkertal av okänd och varierande storlek inom den kommunala krisberedskapen.

Det som är positivt i den här granskningen är att de flesta kommuner säger att de vill bedriva ett mer strategiskt arbete. De vet dock inte hur de ska göra det. De säger själva att de har för lite kunskap och att de önskar stöd för arbetet. De önskar sig normerande myndighetsstöd, metodstöd och vägledning samt analysstöd.

Det säger sig självt att det är svårt för kommunerna att formulera en rimlig ambitionsnivå för arbetet när det saknas riktlinjer. Utan riktlinjer riskerar vi att få helt olika nivåer av krisberedskap för personer med funktionsnedsättning i olika kommuner och i olika regioner.

I rapporten säger Myndigheten för delaktighet att det finns en del man kan göra. De har tre tydliga förslag till regeringen på vad som borde göras.

För det första borde man ge en statlig myndighet i uppdrag att granska hur kommunerna inkluderar ett funktionshindersperspektiv i sitt arbete med krisberedskap och civilt försvar.

För det andra bör man göra en fördjupad kartläggning av krisberedskapen ur ett funktionshindersperspektiv. Den kartläggningen borde omfatta både kommuner och regioner, och man borde även göra en internationell utblick. Precis som min kollega Eva Lindh lyfte fram finns det ju goda exempel. Låt oss aktivt leta upp dem, gärna med fokus på Norden och Nato. Där finns det goda exempel.

För det tredje borde man ge MSB, alltså Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, och Myndigheten för delaktighet i uppdrag att utveckla det metodstöd som kommunerna önskar sig samt låta detta omfatta ett metodstöd för regionerna.

Jag undrar, fru talman, om ministern med ansvar för den civila beredskapen har för avsikt att agera utifrån de här väldigt tydliga förslagen, som är riktade till just honom.

Anf. 82 EVA LINDH (S):

Fru talman! Jag tänkte inte gå i svaromål när det gäller vad som har eller inte har gjorts tidigare. Nu när vi är inne på det tredje – och snart på det fjärde – året av den här mandatperioden tänker jag fokusera på vad som händer just nu.

Mitt råd till statsrådet är att se det som att min kollega Karin Sundin och jag inte bara ställer frågor å våra egna vägnar. Det finns människor som känner oro, och statsrådet har nu möjlighet att skicka med att han verkligen ser att detta behövs och att regeringen agerar. Statsrådet har möjlighet att visa förståelse för den oro som finns hos många människor som har funktionsnedsättningar och visa att han ser den oron.

Ibland handlar det inte bara om vad man gör utan också om vad man säger. Regeringen säger att alla svenskar behöver agera för att stärka Sveriges motståndskraft. Statsrådet har sagt så. Det stämmer ju att vi alla behöver hjälpas åt, men det visas inte att det också är så att regeringen tar ansvar för de tunga uppdrag som kommuner och regioner tar och som människor är beredda att ta. Man måste också nationellt – från regeringens sida – visa att man ställer upp och hjälper till med det som kommuner och regioner behöver. Det handlar om resurser samt om hjälp med strategi, pla-

ner och beredskap för just de här frågorna. Det gäller civil beredskap i allmänhet men särskilt de frågor vi pratar om nu.

Ge ett besked, statsrådet! Lugna de människor som eventuellt sitter där hemma och som kommer att ställa frågor till oss! Ge dem ett besked om att statsrådet verkligen tar de här frågorna på stort allvar!

Prot. 2024/25:125

3 juni

*Svar på
interpellationer*

Anf. 83 Statsrådet CARL-OSKAR BOHLIN (M):

Fru talman! Jag kan möjligen glädja interpellanten och Eva Lindh med att tala om att MSB, Myndigheten för delaktighet och Socialstyrelsen redan har fått i uppdrag att ta fram en handlingsplan på det här samhällsområdet, som är ett av tolv prioriterade samhällsområden för funktionshinderspolitiken. Den ska levereras till regeringen den 1 december i år. Då emotser vi en handlingsplan för hur det här arbetet ska bedrivas vidare. Möjligen är det också detta som efterfrågas i termer av stöd till exempelvis kommuner och regioner.

Vad vidare anbelangar Eva Lindhs fråga hoppas jag att det med all tydlighet framgår att det här är ett område som regeringen tar på största allvar. Vi satsar nu mycket stora resurser på att bygga upp det civila försvaret.

Jag kan, för att vara helt ärlig, förstå att det har funnits kritik mot det kommunala krisberedskapsarbetet ur ett funktionshinderspektiv historiskt, helt enkelt därför att det har hunnits fog för generell kritik mot det kommunala krisberedskapsarbetet. Det har i många fall varit obefintligt på många håll fram till för bara ett par år sedan. Just nu är det dock många kommuner som gör mycket stora insatser för att höja sin egen förmåga på det här området. Det måste naturligtvis också inkludera människor med olika former av funktionshinder, som inte sällan omfattas av någon form av kommunalt omsorgsansvar. Detta är ju kärnan i den kommunala verksamheten och måste kunna upprätthållas också i händelse av höjd beredskap. Det måste naturligtvis vara ett helt integrerat perspektiv i den verksamhet som kommunerna bedriver.

Min poäng gentemot Eva Lindh var inte att säga att den tidigare regeringen gjorde ett bra eller dåligt arbete på det här området. Jag konstaterade bara att det verkar finnas en ungefärlig samsyn om riktningen för det arbete som vi försöker att bedriva här. Vi tar vidare ett arbete som vi fick ärva av den tidigare regeringen och försöker att förbättra det, bland annat genom den handlingsplan som jag just refererade till. Det har fattats beslut om den, och den ska levereras senast den 1 december i år. Naturligtvis hoppas vi att detta leder till förbättringar.

Anf. 84 KARIN SUNDIN (S):

Fru talman! Det är ju bra att regeringen ger sina myndigheter i uppdrag att verka inom det här området. Detta är dock endast en del av arbetet. Det jag efterlyser är systematik.

Statsrådet återkom än en gång till de verksamheter som i dag i den dagliga verksamheten arbetar med personer med funktionsnedsättning enligt LSS och socialtjänstlagen. Frågan handlar dock om de många och om den stora bredd av funktionsnedsättningar som vi behöver famna inom krisberedskapsarbetet. För ett ansvarigt statsråd gäller det ju att leda utvecklingen.

Jag vill skicka med statsrådet Carl-Oskar Bohlin ett citat från den rapport som jag har nämnt i debatten. Det kommer från en av dem som deltar

i myndighetens undersökningspanel. Personen säger så här: Jag har aldrig sett någon information som riktar sig till handikappade. Det finns ett skyddsrum i källaren där jag bor, men om det kommer ett larm skulle jag inte ens kunna ta mig dit. Det är nog bara att snällt lägga sig ned och dö så att man inte är i vägen för dem som är friska och starka.

Den känslan, den oron och dessa mycket dystra framtidsutsikter måste tas på allvar och måste också mötas av ett tydligt ledarskap. Det måste till ledarskap. Det måste till systematik och en bättre struktur i krisberedskapen för hela befolkningen – inte bara för dem som behöver blindskrift eller för dem som behöver stöd från kommunen i dag utan för hela bredden av befolkningen som har olika former av funktionsnedsättningar. Sverige måste ha en god beredskap för alla. Det omfattar också de här människa.

Anf. 85 Statsrådet CARL-OSKAR BOHLIN (M):

Fru talman! Jag tror som sagt att vi i grunden inte har så olika uppfattning i denna fråga, och min uppfattning är att regeringen kommer att få ytterligare verktyg i form av återrapporteringen från regeringsuppdragen.

Låt mig återvända till det jag konstaterade inledningsvis: En av de viktigaste delkomponenterna vi kan ägna oss åt just nu är att se till att det finns en förmåga i det civila försvaret till att börja med. Rent krasst har den ju varit obefintlig under en ganska lång rad år. Jag har i tidigare interpellationsdebatter konstaterat att från det att riksdagen 2015 beslutade att det civila försvaret skulle återuppstå – det var då helt nedlagt – hände det de första åren ingenting eftersom den dåvarande regeringen inte tillförde några medel till det civila försvaret. Detta har skett först på senare år.

Vi är fortfarande i början på en omfattande förmågeuppbyggnad. Om det inte har funnits en förmåga i det civila försvaret har den förmågan saknats för alla medborgare – funktionshindrade eller inte. Men nu ser vi hur denna förmåga snabbt växer till, och det är givetvis angeläget att denna förmåga kan riktas till de mest behövande i samhället. Men detta ställer också högre krav på alla oss som tillhör gruppen som inte är mest behövande: Vi behöver ta vårt ansvar och klara av att ta hand om oss själva och därmed utgöra en resurs för totalförsvaret snarare än en belastning.

Interpellationsdebatten var därmed avslutad.

§ 16 Svar på interpellation 2024/25:676 om Kustbevakningens kompetensförsörjning

Anf. 86 Statsrådet CARL-OSKAR BOHLIN (M):

Fru talman! Hanna Westerén har frågat mig vilka insatser som görs för att säkra högsta möjliga operativa förmåga hos Kustbevakningen och vilka insatser som görs för att så många som möjligt ska förbli kustbevakare och för att fler ska söka sig till myndigheten.

Kustbevakningen är en viktig myndighet med uppgift att bedriva sjöövervakning och utföra räddningstjänst till sjöss. Det försämrade säkerhetsläget i närområdet ställer också högre krav på myndigheten att ha en

ökad förmåga inom totalförsvaret. Kustbevakningen befinner sig nu i en uppbyggnadsfas där satsningar görs för en stärkt förmåga till sjöss.

Frågan om Kustbevakningens operativa förmåga är mycket viktig, vilket också visar sig i de satsningar regeringen har gjort. Kustbevakningens anslag har successivt ökat de senaste åren, från 1,48 miljarder kronor år 2023 till 1,89 miljarder år 2025. Tillskotten har bland annat gjort det möjligt för myndigheten att kunna genomföra dubbla klasser för nya kustbevakare under 2023 och 2024. Därtill har regeringen i årets vårandringsbudget föreslagit att Kustbevakningen tillförs ytterligare 50 miljoner kronor för innevarande år i syfte att ytterligare öka dess operativa förmåga.

Regeringen har genom resurstillskott alltså gett myndigheten bättre förutsättningar för förmågetillväxt, och det pågår flera utvecklingsarbeten inom myndigheten. Det är samtidigt ofrånkomligt att det finns en viss fördröjning innan insatserna visar på önskad förmågehöjning.

Kustbevakningen har sedan 2022 gått från 881 anställda till 1 023 anställda, en ökning med 142 personer. Sedan aspirantutbildningen åter öppnade 2021 har 68 nya kustbevakare utnämnts, och i detta nu utbildas ytterligare 85. Dessa tjänstemän är ett mycket välkommet tillskott i bemanningen av myndighetens fartyg och flygplan.

Att säkra Kustbevakningens operativa förmåga handlar även om att skapa förutsättningar för att vara på rätt plats i rätt tid. Genom en god sjölägesbild och en utvecklad underrättelseverksamhet och analysförmåga kan myndigheten prioritera resurser dit där de behövs som allra mest.

Regeringen följer myndighetens utveckling noga, och när det kommer till vilka insatser som har gjorts för att fler ska söka sig till myndigheten samtidigt som så många som möjligt ska förbli kustbevakare vill jag nämna några exempel.

Under 2023 förändrades kravbilden för att vara behörig sökande till Kustbevakningens grundutbildning. Detta resulterade i en större rekryteringsbas, och under samma år var det 1 354 sökande på 24 utbildningsplatser. Vidare har visst rekryteringsfokus lagts på återanställning av före detta kustbevakningstjänstemän, och slutligen har riktade rekryterings- och informationsinsatser i sociala medier, på mässor och i skolor genomförts i syfte att öka synligheten för yrket.

Kustbevakningen erbjuder fler karriärvägar och satsar på ledar- och medarbetarskap och kompetensutveckling för att behålla personal. I sammanhanget är det värt att nämna att Kustbevakningen år 2024, för andra året i rad, var den svenska myndighet som hade högst arbetsgivarindex, enligt analysföretaget Verians undersökning. Det visar på ett gott rykte och på medarbetare som är goda ambassadörer.

Att säkra en stabil och långsiktig personalförsörjning är en strategisk prioritering för Kustbevakningen. Jag delar uppfattningen att detta är en fråga av stor betydelse både för svensk sjösäkerhet och för den civila beredskapen.

Anf. 87 HANNA WESTERÉN (S):

Fru talman! Jag tackar Carl-Oskar Bohlin för svaret.

Det stämmer att jag har ställt frågor om hur regeringen säkrar högsta möjliga operativa förmåga hos Kustbevakningen. Jag är kanske lite extra intresserad eftersom jag representerar Gotlands valkrets. Gotland är ju på grund av sin placering mitt i Östersjön den strategiska juvelen rent säker-

hetspolitiskt. För oss som lever och verkar på Gotland är det därför av avgörande betydelse att såväl den miljöövervakning som de räddningsinsatser och övriga insatser för totalförsvaret som Kustbevakningen utför fungerar optimalt.

Ministern för civilt försvar har tydligt redogjort såväl för hur man har säkrat resurser som för en del förutsättningar framåt, vilket är utmärkt. Han säger också att det finns en viss fördröjning innan insatserna visar på önskad förmågehöjning, och det har jag respekt för givet att det säkerhetspolitiska läget har skärpts och ser ut att kunna skärpas ytterligare. Frågan följer dock: När bedömer statsrådet att vi kan räkna med att den önskade förmågehöjningen är på plats?

Även jag gratulerar och välkomnar dem som har valt att bli kustbevakare, för de utför ett otroligt viktigt uppdrag för Sverige.

Det finns alltså mycket vi är överens om, inklusive den respekt vi ska ha för Kustbevakningens kunskap när det gäller att avgöra hur man ska prioritera resurser dit där de behövs allra mest.

Carl-Oskar Bohlin nämner också fler karriärvägar, ledar- och medarbetarskap och kompetensutveckling, vilket är alldeles lysande. Det kommer dock en del signaler från Kustbevakningen om att ledarrollerna medför en stor administrativ börda, vilket betyder mindre tid på fartyg och mer tid på kontor. Delar ministern bilden att det är en utmaning att säkra en god balans mellan den administrativa funktionen och möjligheten att tillbringa tid på fartyg?

Jag delar bilden att Kustbevakningen är en god arbetsgivare. Men än en gång kommer det signaler om att man ibland ställs inför svåra avvägningar hos Kustbevakningen: just att fartygen ska räkna till för miljöövervakning och räddningsinsatser. Tillgången på fartyg möts inte fullt ut av antalet medarbetare.

Hur ser Carl-Oskar Bohlin på den viktiga, diversifierade uppgift som Kustbevakningen har i denna utmanande tid? Har man resurserna och en rimlig tidsuppfattning om när man är på en önskad förmågenivå och en rimlig fördelning mellan miljöövervakningen och de andra arbetsuppgifterna?

Anf. 88 Statsrådet CARL-OSKAR BOHLIN (M):

Fru talman! Jag har faktiskt nöjet att berätta att jag så sent som tidigare i dag gjorde ett studiebesök på två av Kustbevakningens sjögående enheter tillsammans med EU-kommissionären för beredskap. Jag slås, som alltid när jag besöker Kustbevakningen, av vilka fantastiska och dedikerade medarbetare som finns i myndigheten. Det är en glädje att se, och det är en ära att få vara med och se en liten del av deras vardag. Det är ett tillfälle att försöka uppmärksamma dem för det viktiga arbete de gör för att stärka Sveriges säkerhet på olika sätt, året runt, dygnet runt, i alla väder. Det är verkligen värt en eloge.

Att regeringen tycker att myndigheten är särskilt viktig hoppas jag manifesteras i de särskilda resurstillskott som gavs i både ordinarie budgetproposition och så sent som i vårändringsbudgeten för att hantera den tilltagande osäkerhet som råder på Östersjön. Det handlar om en förstärkt förmåga för att hantera hybrida händelser och för att bedriva sjöövervakning på vattenytan genom sjölägesbild och under vattenytan.

Låt mig svara på Hanna Westeréns fråga genom att tydligt säga att förmågan redan har ökat i jämförelse med när regeringen tillträdde. Precis som jag nämnde är det alltså 143 ytterligare medarbetare i myndigheten i jämförelse med 2022. Den stora frågan är naturligtvis om det hade varit bättre om satsningarna hade gjorts tidigare under föregående regering. Svaret är naturligtvis ja på frågan, men det är bättre att de görs nu än att de inte görs alls.

Som i alla sammanhang där det behövs en särskild, unik kompetens tar det tid från det att man bestämmer sig för att skjuta till mer resurser till dess att den kompetensen finns färdigutbildad och operativ i myndigheten. Den förmågetillväxten kommer vi att få se även i fortsättningen. Man har nu sänkt förkunskapskraven i så måtto att man nu får hela utbildningen på köpet. Det krävs ingen behörighet från början, utan det ingår i utbildningen. Det gör att fler kan söka, intaget kan breddas och antalet klasser kan dubblas. Det är naturligtvis bra eftersom det kommer att innebära att förmågan fortsätter att öka framöver.

När är vi i mål med detta? Det finns inget svar på den frågan eftersom det här är ett arbete mot ett rörligt mål. Tyvärr har vi sett säkerhetsläget försämrats, och det avspeglas i den miljö Kustbevakningen möter.

Jag ska försöka hinna svara på ytterligare en fråga, nämligen om jag har mött bilden av att man tyngs av onödig administration. Nej, jag har personligen inte mött den bilden när jag träffat kustbevakare, men jag är helt öppen för att ta del av den bilden om den finns. Direktiven till myndighetsledningen är naturligtvis att arbeta för en så hög förmåga som möjligt. I det ingår naturligtvis att medarbetare inte ska vara drabbade av onödig byråkrati i sin tjänsteutövning.

Anf. 89 HANNA WESTERÉN (S):

Fru talman! Jag får gratulera Carl-Oskar Bohlin till besök i verksamheten. Jag instämmer i att det är otroligt intressant att ta del av olika kunniga yrkespersoners vardag. Jag delar också bilden av att de är oerhört dedikerade medarbetare, och själva syftet med interpellationen är att vi ska behålla dem, se till att de blir fler och att de har förutsättningar och mandat att verkligen utföra sitt otroligt viktiga uppdrag.

Jag vill återvända till det jag var inne på i mitt inledningsanförande, det vill säga det diversifierade uppdraget. Vi måste vara varsamma och se till den otroligt breda uppdragsbild som Kustbevakningen har. Det är delvis präglad av att jag kommer från Gotland, där vi i vår närhet haft störningar i undervattensinfrastrukturen. Kustbevakningen måste kunna hantera störningar i undervattensinfrastrukturen och samtidigt vara beredd att hantera ett oljeutsläpp eller något motsvarande. Där kommer signaler om att det finns en risk att man måste göra avkall på någotdera. Risken som jag får till mig är att det till vissa delar blir miljöövervakningen, och det är en blotta som jag anser att vi verkligen inte har råd med. En del av hur vi hanterar vårt totalförsvar är att vi också säkrar att vi har ett friskt Östersjön även fortsättningsvis.

Det är utmärkt med den ökade förmågan. Men om jag har förstått rätt är många av de otroligt duktiga kustbevakarna, som vi båda har mött, på väg att pensioneras. Då krävs ett stadigt inflöde av nya medarbetare som kan ta deras plats. Jag är lite oklar över exakt hur stark den förmågeökning är som Carl-Oskar Bohlin hänvisar till. Jag delar bilden av att förmågan

ökar, men kanske inte fullt så mycket som det gestaltas här. Det är omöjligt att svara på frågan om när förmågan har ökat i tillräcklig grad. Jag förstår det, men regeringen har ändå anslagit medel för att den ska bära frukt. Det vore ändå intressant att se när delar av det som nu beskrivs i svaret faktiskt kommer att ge den effekt som förespeglas.

Jag vill än en gång återvända till det diversifierade uppdraget, apropå totalförsvaret, det vill säga att hantera miljöövervakning, räddningsinsatser och övriga uppdrag i totalförsvaret. Den balansen måste upprätthållas och kännas rimlig.

Förutsättningar och mandat var grunden för interpellationen. Jag har haft flera möten med Kustbevakningen, och jag har mött representanter för fackförbundet Tull-Kust. De ger en bild av en myndighet som i många delar fungerar väl, precis som Carl-Oskar Bohlin själv har sagt. Men de känner en osäkerhet kring den administrativa bördan på ledningsfunktionerna och dragkampen mellan att ha tillräckligt många personer på fartygen och att räcka till för alla de uppdrag som ankommer på Kustbevakningen.

Anf. 90 Statsrådet CARL-OSKAR BOHLIN (M):

Fru talman! Jag tar naturligtvis med mig signalen om en administrativ börda som inte uppfattas vara ändamålsenlig. Jag träffar gärna företrädare för fackförbundet Tull-Kust för att höra deras synpunkter i frågan. Det här är inte ett perspektiv som jag personligen har mött när jag har träffat olika kustbevakare, men därmed inte sagt att det inte finns. Jag är helt öppen för att ta del av det perspektivet.

Jag skulle vilja bredda perspektivet och säga att det inte enkom är antalet anställda som definierar förmågan, utan det är naturligtvis också vilken tillgång man har till tekniska hjälpmedel, olika plattformar och så vidare. Som jag tidigare nämnde har vi lämnat ett riktat stöd till Kustbevakningen i vårändringsbudgeten för att under året köpa in teknisk utrustning som också bidrar till att höja förmågan. Vi vill få ut så mycket förmåga som möjligt per anställd medarbetare och per kustbevakare i myndigheten. Det är naturligtvis helt centralt. De medelstilldelningar som jag har pratat om här är anslagshöjningar i nivå, det vill säga en permanent högre ambition för myndigheten som naturligtvis speglar det svåra säkerhetsläget.

För att avslutningsvis nämna någonting om gränsdragningen mellan olika uppgifter delar jag i stort uppfattningen att allt Kustbevakningen gör är viktigt. Miljöövervakning eller miljöräddning, förmåga till miljöräddning, är viktigt. Sjöövervakning är viktigt. Underrättelsearbete är viktigt. Samarbete med marinen och övriga Försvarsmakten och polisen är viktigt. Vi vill egentligen inte nedprioritera någonting men kanske betona att sjölägesbilsarbetet och samarbetet med Försvarsmakten måste intensifieras till följd av att det är en relativt, jag ska inte säga ny men tilltagande uppgift.

Förmågan på miljöräddningssidan är inarbetad och god sedan länge. Sverige har en av de främsta förmågorna i Östersjöområdet på det området. Det betyder inte att man ska släppa den kompetensen eller förmågan. Det betyder att man ska kunna göra det också, för det är tyvärr så att också ett miljöscenario skulle kunna utspela sig som en del av till exempel en hybridoperation. Det är naturligtvis helt centralt att vidmakthålla den förmågan, men det har också blivit tydligt och angeläget att vi måste prioritera att man också bygger upp andra förmågor som tidigare kanske har

varit på en mycket lägre nivå eller historiskt inte har funnits och som nu måste finnas på ett tydligare sätt. Där handlar det bland annat om att reda ut roller och ansvarsförhållanden gentemot Försvarsmakten men också att stärka det gemensamma arbetet med att bygga sjölägesbild och ägna sig åt sjöövervakning.

Prot. 2024/25:125
3 juni

Svar på
interpellationer

Anf. 91 HANNA WESTERÉN (S):

Fru talman! Antalet anställda avgör inte förmågan, säger civilförsvarsministern.

(Statsrådet CARL-OSKAR BOHLIN (M): Inte bara!)

(TREDJE VICE TALMANNEN: Det är *en* som har ordet, och nu är det interpellanten Hanna Westerén.)

Antalet anställda avgör inte, nej, inte fullt ut. Så är det absolut. Men jag tänker att det är rimligt att sträva mot att i största möjliga mån bemanna fartygen som man har, och den bild jag får är att antalet anställda inte fullt ut räcker till för att bemanna de fartyg man har. Då pratar vi som sagt om extremt kompetent personal som kan bemanna extremt tekniskt avancerade fartyg. Men man räcker inte fullt ut till. Det är inte Kustbevakningens eget fel, utan det är ett politiskt ansvar att se till att den växer utifrån det uppdrag som den har. Där är vi inte i dag; det har även civilförsvarsministern vidgått.

Sjölägesbilden och samarbetet med Försvarsmakten är prioriterade, och det kan jag förstå. Men jag vill också ta fasta på det som civilförsvarsministern själv sa här på slutet – att miljöövervakningen sett i ett större perspektiv är oerhört viktig när vi märker att Östersjön blir mycket mer militärt intressant och vi vet att den fiende som vi pratar om opererar på flera olika sätt. Då blir miljöövervakningen en pusselbit av många. Vi måste se till att hålla garden uppe, och där är Kustbevakningen helt avgörande.

Jag tror att vi måste hålla ihop de här perspektiven, hålla ihop hela uppdragsbilden för Kustbevakningen, och finna en rimlig balans där miljöövervakningen inte får stå tillbaka alltför mycket. Tack för debatten!

Anf. 92 Statsrådet CARL-OSKAR BOHLIN (M):

Fru talman! Ursäkta att jag avbröt, men jag förväntar mig att bli korrekt citerad i den här kammaren. Jag sa att inte bara personalen utgör det som bygger förmåga. Det är en väsentlig skillnad, för så är det naturligtvis. Fartyg, tekniska hjälpmedel och kringutrustning bygger också förmåga. Hade vi bara personal och inga fartyg hade vi ingen förmåga. Hade vi bara fartyg och ingen personal hade vi inte heller någon förmåga. Det säger sig självt.

Därför vidtar regeringen åtgärder för att höja förmågan också i termer av tekniska hjälpmedel. Det är klart att vi måste ha en myndighet som är i balans. Det är bland annat därför vi nu gör det som jag redogjorde för i min inledning. Vi ser till att ha dubbla antagningsklasser och har justerat antagningskraven så att fler kan söka. Man har betald utbildning, och man får alla behörigheter från början. Så var det inte tidigare, men så är det nu. Det kommer naturligtvis att skapa bättre förutsättningar för att se till att vi

har en kustbevakning som kan möta ett svårare omvärldsläge och säkerställa att man har fullgod personalförsörjning under de förutsättningarna. Det tror jag är helt centralt för att bygga förmåga i det civila försvaret och i totalförsvaret också i den maritima domänen.

(TREDJE VICE TALMANNEN: Notera att det är enbart en av de deltagande i interpellationsdebatterna som har ordet, oavsett om man citerar rätt eller inte.)

Interpellationsdebatten var härmed avslutad.

§ 17 Svar på interpellation 2024/25:698 om återuppbyggnad av det civila försvaret

Anf. 93 Statsrådet CARL-OSKAR BOHLIN (M):

Fru talman! Hanna Westerén har frågat mig hur regeringen och jag ämnar hörsamma uppmaningen från Sveriges Kommuner och Regioner att möjliggöra och medfinansiera återuppbyggnaden av den civila beredskapen och därmed av svenskt totalförsvaret.

Regeringen har satsat på kommuners och regioners arbete med civilt försvar under mandatperioden. I budgetpropositionerna för både 2023 och 2024 tillförde regeringen medel för att stärka kommuners och regioners arbete.

Det kraftigt försämrade säkerhetsläget och erfarenheter från Ukraina har tydliggjort behovet av ett starkt civilt försvar. Kommuner och regioner har en avgörande roll för att säkerställa att samhällets funktionalitet kan upprätthållas genom hela hotskalan. Regeringen anser att arbetet med att utveckla och stärka det civila försvaret måste fortsätta med högre ambitionsnivå och hastighet.

I och med budgetpropositionen för 2025 tillfördes ytterligare 2 miljarder kronor för att stärka det civila försvaret på bred front. Totalt tilldelas det civila försvaret 8,5 miljarder kronor under 2025. För 2028 och framåt beräknas utgifterna för civilt försvar uppgå till cirka 15 miljarder kronor per år.

Inom den civila ramen föreslår regeringen ytterligare medel för 2025 om totalt 110 miljoner kronor för kommuners och regioners arbete med civilt försvar (medel via MSB utifrån avtal med SKR), 20 miljoner till regioner och 90 miljoner till kommuner. Regeringen satsar även 76 miljoner kronor på ledningsplatser 2025, medel som också kommer att komma kommuner och regioner till godo. Vidare kommer kommuner och regioner att få medel via satsningar inom de olika beredskapssektorerna.

Kommuner är centrala för att förebygga, motstå och hantera allvarliga händelser såväl i fredstid som i händelse av krig. Fram till den 1 juni i år har MSB haft i uppdrag att stödja kommunerna med att utveckla och anpassa det metodstöd som finns för kommunernas krisberedskap så att även arbetet med civilt försvar omfattas.

Kommuner och regioner är centrala i arbetet med att stärka och utveckla Sveriges krisberedskap och det civila försvaret, och dessa aktörer ska ha rätt förutsättningar att bidra i detta arbete. Regeringen tog i september 2024 emot betänkandet från Utredningen om kommuners och regioners

grundläggande ansvar inför och under fredstida kriser och höjd beredskap. Betänkandet utgör ett viktigt underlag för regeringens fortsatta åtgärder i syfte att stärka förmågan hos kommuner och regioner.

Regeringen satsar på att värna civilbefolkningen vid höjd beredskap och krig. Det rör sig bland annat om upprustning och modernisering av olika typer av skyddsrum samt att stärka den kommunala räddningstjänstens förmåga. För detta krävs under de kommande åren förstärkning av både personal och materiel.

Som stöd för att kunna utveckla kommunal räddningstjänst under höjd beredskap har avtal tecknats med 25 räddningstjänstorganisationer, där MSB har bidragit med finansiella medel så att både planerings- och utbildningsresurser kunnat anställas inom räddningstjänstorganisationerna. Stödet omfattar även kompetensutveckling och metodutveckling samt materielanskaffning men också mobiliseringsplanering och förberedande planering för användande av civilpliktiga i beredskaps- eller krigstjänstgöring. Det har inrättats 25 så kallade krigsräddningsenheter kopplade till dessa avtal om vardera 120 civilpliktiga, dit de första 600 civilpliktiga har utbildats och krigsplacerats.

Utvecklingen inom räddningstjänst under höjd beredskap kommer att fortsätta.

Anf. 94 HANNA WESTERÉN (S):

Fru talman! Det stämmer att jag har frågat Carl-Oskar Bohlin hur han och regeringen ämnar hörsamma den här uppmaningen från Sveriges Kommuner och Regioner. Det kommer sig av den diskrepans jag upplever att vi har i Sverige i dag. Politiskt är vi väldigt överens om att vi behöver stärka det militära försvaret och totalförsvaret, men vägen dit skiljer sig åt. Jag tror att vi behöver prata lite mer om just det.

Carl-Oskar Bohlin sa ju själv att ”kommuner och regioner har en avgörande roll för att säkerställa att samhällets funktionalitet kan upprätthållas genom hela hotskalan. Regeringen anser att arbetet med att utveckla och stärka det civila försvaret måste fortsätta med högre ambitionsnivå och hastighet”. Då befinner vi oss i ett läge där – och det här har jag varit i kammaren och pratat med Carl-Oskar Bohlin om tidigare – kommuner och regioner är mycket hårt pressade. Frågan blir då: Hur ska man förmå högre hastighet och ambition när man är så hårt pressad och resurserna är så begränsade? Jag förstår inte riktigt hur det ska gå till.

Vi hade en debatt här tidigare. Jag deltog inte själv i den, men det var en debatt som Karin Sundin hade kring krisberedskap och personer med funktionsnedsättning. Då sa Carl-Oskar Bohlin själv att ”krisberedskapen har på sina håll varit obefintlig”. Jag hoppas att jag citerade korrekt. Då blir frågan ännu mer hur vi ska adressera den här utmaningen. Hur lyfter vi dem som i så fall ligger efter?

Jag tror att majoriteten av dem som kanske lyssnar på den här debatten eller engagerar sig i de här frågorna är klara över det Carl-Oskar Bohlin i sitt svar lyfter fram om det grundläggande ansvaret. Frågan är dock om det är realistiskt, för Sveriges Kommuner och Regioner verkar med rådande förutsättningar inte anse det. Jag tror att vi måste prata mer om den här skillnaden, den här diskrepansen och den här bilden av vägen framåt.

När det gäller skyddsrummen tänker jag att vi verkligen har en del att göra givet det skärpta säkerhetspolitiska läget. Då är det också intressant

att notera att det finns företrädare för ganska stora fastighetsbestånd i Sverige som står frågande till just denna ansvarsfördelning och till vägen framåt. Min fråga till Carl-Oskar Bohlin blir då: Håller planen? Kommer vi att få de skyddsrum befolkningen behöver, och kommer de att vara i det skick de förtjänar? Jag känner mig frågande inför både ansvarsfördelningen och vägen framåt.

Jag vill avsluta med det som hela interpellationen började med, alltså just det Sveriges Kommuner och Regioner lyfte fram för att flagga för hur kritiskt detta är. ”För att möta dessa utmaningar krävs långsiktiga och förutsägbara statliga stöd. Staten måste återigen ta en aktiv roll, både som möjliggörare och medfinansiär. Riktade investeringsbidrag och värdesäkrade statsbidrag är avgörande för att kommunerna ska klara sina framtida åtaganden.”

Trots de ambitioner som regeringen redogör för verkar Sveriges Kommuner och Regioner inte känna sig trygga inför framtiden. Jag menar att den otryggheten äventyrar totalförsvaret. Då undrar jag hur Carl-Oskar Bohlin tänker att vi ska sluta detta gap.

Anf. 95 EVA LINDH (S):

Fru talman! Vi har ett stort behov i Sverige av att bygga upp och stärka vårt totalförsvär i det kritiska läge vi befinner oss i.

Jag vill också börja med det uttalande som statsrådet Carl-Oskar Bohlin hade i den tidigare debatten, när han sa att det är obefintligt på många håll i regioner och kommuner. Min uppfattning är att statsrådet har ganska stark kritik mot vad kommuner och regioner ändå gör för att bygga upp det totalförsvär som vi alla vet att kommuner och regioner får ett stort ansvar för – och nu pratar vi framför allt om kommunerna. De har ju en viktig roll.

Vi vet dock också att det här inte precis är ett tydligt växelspel där man kan peka på att kommuner och regioner nu ska göra ditten och datten. Den nationella politiken, alltså vi, och framför allt regeringen, har ett stort ansvar för att ge de förutsättningar till kommuner och regioner som de behöver för att bygga upp olika saker – däribland totalförsvaret.

När jag pratar med många kommunpolitiker är just den civila beredskapen ett ämne de nästan alltid lyfter – varje gång jag träffar kommunpolitiker runt om i Sverige. De är oroliga. De vill ta ett stort ansvar, men de är oroliga för de bristande resurserna.

Det handlar inte bara om att man ska få ett meddelande från statsrådet och regeringen om att ”det här behöver ni göra”. Det handlar också om att man ges förutsättningar, och i det här fallet till exempel resurser, för att kunna göra det som behöver göras.

Sveriges Kommuner och Regioner har nu skickat in ett brev. Det var precis detta min kollega Hanna Westerén redogjorde för. Där beskriver man just det jag och många med mig hör väldigt ofta. ”Snälla, hjälp oss! Låt oss göra det här tillsammans! Vi behöver resurser och förutsättningar för att bygga upp det civila försvar som vi alla ser att vi behöver göra.” När statsrådet pekar på och säger att ”det här behöver kommuner och regioner göra” innebär det också ett ansvar för regeringen att göra detta tillsammans.

Jag drar mig också till minnes att vi under pandemin hade ganska många debatter och diskussioner. Då fanns det företrädare för den dåvar-

ande oppositionen – som nu är ministrar i regeringen – som hade väldigt mycket synpunkter på den dåvarande, S-ledda regeringen. De tyckte att regeringen borde kliva fram. Man sa att man, när det är någonting som handlar om nationen i dess helhet, inte kan kräva att varje region eller varje kommun tar fram och gör sitt eget arbete. Man påpekade att det krävs ett fast ledarskap från rikspolitiken.

Just i den här frågan och just i det här läget är jag benägen att hålla med. Här krävs ett tydligt och fast ledarskap – men också en förståelse för de väldigt stora utmaningar som många kommuner har just nu. De ska inte bara rädda äldreomsorgen och skolan. De ska också bygga upp en civil beredskap. Är du beredd att hjälpa dem, statsrådet?

Anf. 96 Statsrådet CARL-OSKAR BOHLIN (M):

Fru talman! Det förefaller vara många socialdemokrater som inte riktigt vill citera mig korrekt här i dag. Det jag sa i den tidigare interpellationsdebatten var att förmågan på många håll *var* obefintlig på den kommunala nivån. Så är inte fallet längre, och det såg definitivt inte ut så överallt. Olika kommuner har kommit olika långt, och det här är ett uttryck för att det finns olika politiska viljor.

Vi har ett kommunalt självstyre i det här landet som jag inte hör något kommunalråd ifrågasätta. Vi har också en ordning där kommunerna har egen beskattningsrätt, vilket vi nästan alltid tycks glömma bort i sådana här sammanhang.

Den här regeringen tillför historiskt stora statsbidrag, och jag kan konstatera att det finns många kommuner som tar arbetet med beredskap på mycket stort allvar – däribland Eva Lindhs egen hemkommun, tror jag, nämligen Linköping. Linköping är en av landets bästa kommuner på det här området. Jag hade förmånen att träffa Linköpings kommun så sent som i dag, tillsammans med sagda EU-kommissionär, och jag kan konstatera att de tar ett nästan fullödigt ansvar för sin egen kontinuitetsplanering.

Det handlar om försörjningsberedskap för omsorgsverksamheten, försörjningsberedskap för skolmåltider, reservkraft och så vidare, och så vidare. Det är ett kommunalt ansvar att leva upp till de krav som lagen om extraordinära händelser fastställer. Det är alltså inte valfritt att leva upp till de här kraven, men det kräver politisk vilja.

Den här regeringen manifesterar politisk vilja för det civila försvaret – vilket tidigare lyste med sin frånvaro i Sverige, får man tyvärr säga. Det är ju bara att titta på hur satsningarna på det civila försvaret historiskt har sett ut, eller kanske snarare inte sett ut. Men den prioriteringen måste naturligtvis göras även på den kommunala nivån.

Är regeringen beredd att hjälpa till? Ja, absolut är vi det. Vi tillför ju bland annat ungefär 2 miljarder kronor till beredskapssektorn hälsa och sjukvård, och mycket av de medlen kanaliseras till regionerna. Det finns en överenskommelse mellan MSB och SKR som fördelar medel för investeringar i civilt försvar. Är behoven större än de tilldelade medlen? Ja, sannolikt, för behoven är stora. Men det finns alltså möjlighet också på kommunal nivå att prioritera de här frågorna.

Mitt tydliga budskap är, och har varit, att det är klart att staten ska vara med och ta ansvar för det här men att det inte kan vara på det sättet att man som kommunpolitiker kan negligera de här frågorna under lång tid och

sedan förvänta sig att staten ska lösa alla problem. Det kommer inte att ske, utan det måste vara ett gemensamt arbete.

Där framhåller jag alltså gärna Linköping som ett mycket gott exempel. Linköping har lyckats göra detta. Det finns många andra exempel: Västerås är ett, och jag besökte tidigare i dag Vaxholm, som är ytterligare ett exempel på en kommun där man planerar för försörjningsberedskap för den kommunala kärnverksamheten. Det är helt centralt, mycket angeläget och ett kommunalt ansvar.

Jag fick frågan om vi kommer att ha de skyddsrum vi behöver. Svaret är att vi har de skyddsrum vi har och att åtta partier i Försvarsberedningen har konstaterat att läget är tillfredsställande. Man gör alltså bedömningen att vi i förmågehöjande åtgärder inte behöver prioritera nybyggnation av skyddsrum eftersom vi har 7 ½ miljon skyddsrum. Hade det med facit i hand varit bättre om Sverige inte hade slutat bygga skyddsrum under regeringen Persson? Ja, det hade det naturligtvis varit, men nu är vi där vi är.

Anf. 97 HANNA WESTERÉN (S):

Fru talman! Tack, Carl-Oskar Bohlin, för redogörelsen och svaren!

Jag kan väl börja med skyddsrummen. Jag tror nämligen – eller är snarare säker på – att jag inte sa att vi skulle bygga några nya. Det jag försökte påminna om var i stället att det finns ganska många fastighetsägare som ställer frågan hur vi ska lösa det här gemensamt. Då handlar det väl främst om underhåll och upprustning, och där ligger vi kanske inte helt rimligt till.

När det gäller det här ropet eller brevet från Sveriges Kommuner och Regioner är det vi pratar om ganska basalt, kan jag väl säga – men också väldigt viktigt. Är man gammal kommunpolitiker brukar man prata om vad:et, hur:et och hur man kommer framåt gemensamt. Här verkar vi ändå vara klara över utmaningen att bygga svenskt totalförsvar starkt, men vi går isär när det gäller hur:et. Vi vet vad vi behöver göra, men när det gäller hur och under vilka förutsättningar spretar det lite.

Jag tycker att det låter rimligt att staten skulle vara medfinansiär och möjliggörare, och jag tror att totalförsvar måste vara någonting som vi bygger tillsammans om det ska vara robust och hålla över tid – om vi ska åstadkomma den motståndskraft som vi alla eftersträvar.

Carl-Oskar Bohlin nämnde det kommunala självbestämmandet och den kommunala beskattningsrätten, och det är intressant i sammanhanget att man pekar på det. Då tar jag mig rätten att vända på perspektivet: Regeringen har ju också möjlighet att föreslå riksdagen förändrad beskattning för att klara totalförsvaret.

Den möjligheten finns, men man frånhänder sig den för att i stället – om jag inte minns helt fel – beskatta på ett annat sätt och sänka skatten för dem som tjänar väldigt bra. Det är en prioritering man gör. Man skulle till exempel ha kunnat lägga på en beredskapsskatt för att lyfta och stärka totalförsvaret.

Det har låtit lite som att en del vill komma undan. Jag tror inte att någon vill komma undan. Jag tror att alla vill vara med, och jag tror att svenska kommuner och regioner just nu sliter hund för att klara sina uppgifter inom ramen för totalförsvaret. Det är där jag tänker att regeringen har en chans och en möjlighet att kroka arm, ta fasta på allt det positiva som görs och stärka det. Man har en chans att vara den där möjliggöraren.

Jag förstår inte riktigt varför man inte vill vara möjliggörare och medfinansiär. Jag tycker också att det är synd att man frånhänder sig möjligheten till beskattning.

Prot. 2024/25:125
3 juni

*Svar på
interpellationer*

Anf. 98 EVA LINDH (S):

Fru talman! Det är förstås alltid väldigt roligt när Linköping tas som ett gott exempel. Som Linköpingsbo och tidigare kommunalråd är man stolt över sin kommun, så det är klart att jag är glad över det. Jag är stolt och glad över att Linköpings kommun sköter sitt uppdrag även på detta plan.

Jag vill dock ändå påminna statsrådet om att förutsättningarna inte ser likadana ut i Kommunsverige. Vissa kommuner har tuffa utmaningar, och andra har ännu tuffare utmaningar. Det gäller särskilt kommuner i gles- och landsbygd och mindre kommuner, som har ganska tuffa förutsättningar just nu.

Jag vill påminna om att det naturligtvis finns en önskan om att de där förutsättningarna ska utjämnas lite. Det är ett litet medskick: Ser man över utjämnningssystemet – det som man har lagt fram – kanske man också kan ge mer likvärdiga förutsättningar för de olika kommunerna runt om i landet.

Självklart har alla kommuner beskattningsrätt, men varje gång en kommun höjer sin skatt finns det en väldigt stor ilska från vissa partier i den här riksdagen och i regeringen. De blir väldigt upprörda över det. Det är inte lätt att höja skatten.

Här pratar vi om kommunpolitiker som verkligen vill. De vill stärka den civila beredskapen och är fullt medvetna om de utmaningar vi står inför och behovet av att göra detta. Men de kämpar med väldigt många olika frågor, och resurserna ska gå till mycket. Det är därför de skriver det här brevet och säger: Låt oss hjälpas åt, tillsammans!

Vad säger statsrådet till de kommunerna nu?

Anf. 99 Statsrådet CARL-OSKAR BOHLIN (M):

Fru talman! Jag har vid det här laget haft några interpellationsdebatter på liknande teman, och det är alltid fascinerande att se hur sent Socialdemokraterna tycks ha vaknat upp och insett behovet av att stärka det civila försvaret. Mycket lite hände på det här området under de åtta år då man hade regeringsmakten.

Det är naturligtvis bra att insikten finns, men tonläget är ibland onödigt högt. Jag får frågan om staten tänker vara medfinansiär. Staten är ju redan medfinansiär; jag redogjorde precis för den överenskommelse som finns mellan MSB och SKR. Bara för att ta ett exempel på detta kan vi återvända till Eva Lindhs hemstad, där staten genom MSB har varit med och finansierat till exempel en alternativ ledningsplats. Men att detta ska kunna göras bygger på att det finns en politisk vilja på det lokala planet att prioritera det, eftersom det är medfinansiering.

Det här illustrerar att det är många kommuner som nu vaknar upp till insikten om att de måste arbeta med de här frågorna. Det är jättebra – det är aldrig för sent att börja, även om det borde ha gjorts tidigare. Det finns också resurser från staten på det här området, både riktade medel och historiskt höga generella statsbidrag.

Jag står inte här och argumenterar för att någon borde höja skatten, utan jag anför detta därför att det är en principiell grund för det mandat en kommun i grunden har för att utöva sitt kommunala självstyre. Man har möjlighet att reglera sina intäkter. Man har också, precis som på den nationella nivån, möjlighet att reglera sina utgifter och genom utgiftsminskningar finansiera sådant som är prioriterat.

Uppbyggnaden av det civila försvaret och vår säkerhet är generellt en prioriterad fråga för regeringen, och jag kommer naturligtvis att argumentera för att politiker med lokalt självbestämmande bör dra samma slutsatser givet omvärldsförändringarna. Gör man det står staten redo att bidra och medfinansiera.

Sedan kan vi absolut diskutera hur proportionen ska se ut mellan å ena sidan riktade statsbidrag till insatser för det civila försvaret och å andra sidan generella statsbidrag. Jag har hittills inte träffat något kommunalråd som inte föredrar generella statsbidrag. Men då måste man också kunna göra den här prioriteringen och se att beredskap är en del av det kommunala kärnuppdraget. Man måste leva upp till de grundläggande förväntningar som redan i dag finns i enlighet med den lagstiftning som har funnits sedan 2006.

Det historiska referatet gjorde jag bara för att konstatera att det här i många fall kanske har varit en budgetregulator. Man har inte sett krishanteringsuppdraget som prioriterat i förhållande till annat. Det är, menar jag, dags att tänka om på den punkten. Många kommuner har redan kommit väldigt långt i det arbetet.

För att ytterligare hantera frågan och tydligare klargöra ansvarsförhållandet mellan stat och kommun i det här hänseendet tillsatte regeringen en utredning. Utredaren Carl Fredrik Graf har lämnat över sitt betänkande, som vi just nu arbetar med och bereder inom Regeringskansliet. Jag hoppas naturligtvis kunna återkomma om det.

Anf. 100 HANNA WESTERÉN (S):

Fru talman! Det kan låta slitet, men det känns ändå som att det är på sin plats i den här typen av debatt att påminna om att ingen kedja är starkare än sin svagaste länk. Vi vet att svenska kommuner och regioner har otroligt olika förutsättningar och är olika starka. Jag kommer själv från Gotland, en region med otroliga utmaningar givet vårt öläge. Vi är också föremål för en enorm militär upprustning där det civila försvaret måste hänga med.

Det är här Carl-Oskar Bohlin får den utmärkta möjligheten att, som det så populärt heter, bygga förmåga. Det är ju det som det är fråga om – att möta kommunerna och regionerna där de är, främja det som redan görs och bygga oss starkare.

Budskapet från Sveriges Kommuner och Regioner är glasklart. Carl-Oskar Bohlin hänvisar till att vi redan är medfinansiärer. Trots det säger Sveriges Kommuner och Regioner – jag citerar än en gång: ”För att möta dessa utmaningar krävs långsiktiga och förutsägbara statliga stöd. Staten måste återigen ta en aktiv roll, både som möjliggörare och medfinansiär. Riktade investeringsbidrag och värdesäkrade statsbidrag är avgörande för att kommunerna ska klara sina framtida åtaganden.” Det kunde knappast ha uttryckts tydligare än så. Här menar jag att det finns en spricka i svenskt totalförsvar som Carl-Oskar Bohlin har en möjlighet att täta.

Anf. 101 Statsrådet CARL-OSKAR BOHLIN (M):

Fru talman! Det långa talets korta mening är att förmågan i det civila försvaret måste fortsätta öka på väldigt bred front. Jag har i något tidigare sammanhang liknat förmågeutvecklingen i det civila försvaret vid en lig-gande hockeyklubb där vi under väldigt lång tid bara rörde oss längs skaf-tet men nu äntligen har kommit fram till bladet, där förmågan börjar öka. Efter 2015 var det många förlorade år då förmågeutvecklingen i det civila försvaret i grunden bara stod still, och det är naturligtvis allvarligt givet det mycket allvarliga säkerhetspolitiska läge vi nu befinner oss i.

Nu kan vi se att förmågan ökar i alla tio beredskapssektorer. Vi kan se hur kommuner börjar arbeta med de här frågorna på bredden. Jag ska inte hänga ut någon enskild kommun, men jag stötte i närtid på representanter för en kommunförvaltning som sa: De här frågorna fanns inte på vår agen-da för två år sedan. Men nu har vi förstått hur viktigt och angeläget det här är, och vi arbetar med full kraft.

Så ser det ut i många kommuner. Det är klart att staten ska vara med och stötta och hjälpa till. Därför finns bland annat överenskommelsen med SKR. Kan den behöva göras om i framtiden? Jag utesluter absolut inte det. Är det angeläget att ha långsiktig politisk enighet i frågan? Ja, det skadar definitivt inte.

Den här regeringen är tydlig i sin ambition att bygga upp totalförsvaret. Vi har på det här området levererat historiska reformer som bidrar till att bygga Sverige starkare.

Interpellationsdebatten var härmed avslutad.

§ 18 Svar på interpellation 2024/25:689 om lokalisering vid sam-manslagning av PTS och Digg

Anf. 102 Statsrådet ERIK SLOTTNER (KD):

Fru talman! Peder Björk har frågat mig om jag och regeringen i närtid avser att fatta beslut angående sammanslagning av Post- och telestyrelsen (PTS) och Myndigheten för digital förvaltning (Digg).

Vidare har Peder Björk frågat mig om jag och regeringen vid ett beslut om att slå samman PTS och Digg också avser att ta ställning till att Sunds-vall ska vara en av platserna där den nya sammanslagna myndigheten är lokaliserad.

Regeringen gav den 5 december 2024 PTS och Digg i uppdrag att ana-lysera och föreslå hur Diggs uppgifter kan överföras till och inordnas i PTS (Fi2024/02416). Bakgrunden till uppdraget är regeringens bedömning att antalet myndigheter bör minska för att öka effektiviteten i statsförvalt-ningen. Genom att samla uppgifter inom närliggande verksamhetsområ-den kan såväl högre effektivitet som bättre kvalitet uppnås. En utgångs-punkt för regeringen är också att statlig närvaro och service i hela landet är viktigt för att förenkla för enskilda och öka medborgarnyttan. Statlig närvaro upprätthåller statsförvaltningens legitimitet och förtroende, och regeringen gör kontinuerligt bedömningar och avvägningar när lokalise-ringsfrågor aktualiseras.

Förändringen kan också leda till bättre förutsättningar för synergier och kunskaps- och erfarenhetsutbyte, liksom bättre förutsättningar för att genomföra EU-lagstiftning inom digitaliseringsområdet.

Myndigheternas gemensamma svar inkom till Regeringskansliet den 14 mars i år. Digg och PTS har tillsammans gjort ett bra arbete med att ta fram ett förslag på hur Diggs uppgifter kan inordnas i PTS och en analys av vilka konsekvenser det kan ge. Rapporten är nu på remiss, och svaren ska ha inkommit till Finansdepartementet senast den 30 juni.

Vi inväntar nu remissinstansernas svar. Frågan kommer därefter att beredas i Regeringskansliet i vanlig ordning innan regeringen tar ställning till förslaget. Frågan om myndighetens framtida lokalisering är det ännu för tidigt att säga något om.

Anf. 103 PEDER BJÖRK (S):

Fru talman! Svaret från statsrådet förvånar mig faktiskt en aning, med tanke på att han haft ett ganska högt tonläge och en ganska hög svansföring just i fråga om att minska antalet myndigheter i Sverige och effektivisera. När jag nu tar del av svaret känns det ovanligt försiktigt. Det är på gränsen till ett lite tillbakalutat och passivt förhållningssätt till mina frågor om sammanslagning av PTS och Digg.

Kanske är det så att statsrådet är försiktig därför att det här är ett lite annorlunda sätt att jobba. Sammanslagningen presenterades faktiskt utan att det fanns någon utredning som låg till grund för den. Det är alltså enligt något slags fingertoppskänsla från regeringen som det anses bra att slå ihop de här myndigheterna. Sedan, först när myndigheterna fått uppdraget, får man svaret på vad detta faktiskt får för konsekvenser.

Jag ska också i ärlighetens namn säga att både Post- och telestyrelsen och Digg ser både för- och nackdelar med att göra en sådan här sammanslagning. Men man är också i den här rapporten väldigt tydlig med att man på kort och medellång sikt ser ökade kostnader för sina verksamheter, och man ser också att det blir en verksamhetsmässig påverkan om regeringen väljer att gå vidare med sammanslagningen. Därför vill man – myndigheterna är väldigt tydliga med detta – ha ett beslut från regeringen så snabbt som möjligt. Dagens svar på mina frågor, fru talman, leder inte direkt tanken till snabbhet.

Samtidigt är myndigheterna i rapporten och svaret på regeringens uppdrag väldigt tydliga med att man vill ha en fortsatt lokalisering av verksamheten i både Stockholm och Sundsvall. Man är tydlig med detta och lyfter fram det behovet för att det inte ska uppstå negativa konsekvenser för verksamheten.

Jag kan verkligen ha respekt för att statsrådet inte här i dag specifikt kan peka ut lokaliseringsorten för den framtida eventuellt sammanslagna myndigheten. Men jag undrar om statsrådet inte ändå kan drista sig till att åtminstone säga om regeringen har för avsikt att över huvud taget fatta ett beslut om lokaliseringsort eller om man avser att helt lämna detta till myndigheterna att själva besluta om.

Anf. 104 Statsrådet ERIK SLOTTNER (KD):

Fru talman! Nu tycker jag inte att vi ska underskatta regeringens fingertoppskänsla; jag tycker att den ofta är ganska hållbar. Det visade sig, tycker jag, också i mottagandet av detta förslag – att slå samman Digg och PTS

och göra det till en större, mer kraftfull digitaliseringsmyndighet. Det har tagits emot väldigt väl, måste jag säga, inte minst inom techbranschen, där man är väldigt glad för den inriktningen.

Jag kan möjligtvis hålla med om att det skulle kunna framkomma tydligare i svaret att inriktningen för regeringen är att en sammanslagning, eller ett inordnande av Digg i PTS, ska ske. Vi har också sagt att detta, om inga övervägande argument talar emot, ska ske den 1 januari 2027. Det är inriktningen för detta arbete.

Men jag vill ändå ha respekt för det arbete som pågår, med den remiss som nu är ute till och med den 30 juni. Det kan komma argument för en annan linje som regeringen anser vara övertygande, och då måste vi vara öppna för det. Därför vill jag inte låsa fast mig i detta, men inriktningen är att en sammanslagning ska ske.

Detta följer precis den ordning vi har haft med de sex myndigheter som ska bli tre från och med 2026. Där utredde vi tio myndigheter. Efter att ärendet varit ute på remiss och vi fått ståndpunkter och synpunkter från myndigheterna gick vi inte vidare med två av sammanslagningarna. Vi gick dock vidare med tre av dem så att sex myndigheter blir tre. Vi följer precis samma ordning nu med PTS och Digg, så det är inget konstigt utifrån den aspekten.

Vi tycker att det fungerade väldigt väl med den ordning vi hade då. Det var ett nytt grepp från regeringens sida, vilket beror på att vi från regeringens sida i olika dokument är väldigt tydliga med att vi vill minska antalet myndigheter – det ingår i det vi kallar för omprövningsprojektet.

Nu blir det lite så att man vill gå händelserna i förväg. Jag kan möjligtvis ha respekt för att man som opposition är ivrig och vill ha svar. Men som minister talar jag för hela regeringen, och regeringen har inte fattat några beslut än. Det vi har fattat beslut om är att påbörja ett arbete. I ett första steg ska de här myndigheterna själva väga för- och nackdelar och föreslå hur en sådan här reform skulle kunna ske. Detta är nu ute på remiss till och med den 30 juni, och sedan ska beredning ske.

Varken regeringen eller jag har gett någon indikation om att verksamheten i Sundsvall ska läggas ned. Men lokaliseringen måste vi få återkomma till. Vi måste först bestämma oss för om det ska bli *en* myndighet – ska de två bli en? Det kan vi börja med att bestämma oss för. Sedan kommer vi att kunna ge besked om lokalisering.

Anf. 105 PEDER BJÖRK (S):

Fru talman! Jag är boende i Sundsvall och representerar Västernorrland här i riksdagen. Det skulle alltså kunna framstå som att jag av lite lokalpatriotiska skäl väljer att lyfta denna fråga därför att jag vill värna arbetstillfällen i Sundsvall. Det är såklart inte oväsentligt, men det är definitivt inte huvudanledningen till att jag lyfter den här frågan här i kammaren.

Jag gör det därför att jag är orolig med tanke på hur regeringen tidigare har hanterat den statliga närvaron och servicen i hela landet och på de beslut man har fattat tidigare under den här mandatperioden. Genom flera beslut har den här SD-regeringen visat att man faktiskt inte bryr sig om statlig närvaro och service i hela landet.

Det finns flera exempel, inte minst från det län jag representerar här i riksdagen. Exempelvis väljer man att flytta huvudkontoret för Folke Ber-

nadotteakademin från Kramfors till Stockholm. Sidas verksamhet i Härnösand väljer man att flytta därifrån till Stockholm.

Som om detta inte vore nog, fru talman, väljer statsrådet och regeringen att lägga ned 35 statliga servicekontor runt om i hela landet. Bakgrunden är att regeringen tydligt pekar ut att man ska göra neddragningar i budget och på så sätt tvinga Statens servicecenter att plocka bort den statliga närvaron och framför allt den statliga servicen runt om i hela landet. Detta, fru talman, är anledningen till att jag ställer de här frågorna i dag. Jag är orolig, för man kan inte riktigt vara säker på hur den här regeringen väljer att hantera dessa frågor.

När det gäller just servicekontoren har det också visat sig att statsrådet och regeringen inte är intresserade av att ta ansvar för konsekvenserna av de beslut de själva har fattat utan helt och hållet har lämnat över till Statens servicecenter att besluta om var servicekontoren ska finnas runt om i landet. Man kunde ju tänka sig att regeringen hade en idé om hur servicen ska se ut och var kontoren ska finnas runt om i landet och faktiskt pekade ut det. Men det har man valt att avstå från.

Det är just därför jag ställer frågan om lokaliseringsort och om idén och tanken bakom sammanslagningen av PTS och Digg. Det är också därför jag gärna i dag hade velat ha ett svar på om regeringen är beredd att aktivt peka ut lokaliseringsorter.

Till detta kommer också frågor om hur den här verksamheten ska bedrivas framöver. Det får väl bli min fråga nu, fru talman: Även om statsrådet inte i dag vill lova att man ska peka ut en lokaliseringsort, är statsrådet beredd att vara tydlig med vilken inriktning myndigheten ska ha för sin verksamhet när PTS och Digg slås ihop, eller blir det väldigt mycket upp till den mottagande myndigheten, PTS, att avgöra vilken inriktning det ska vara även för den verksamhet man då tar över från Digg?

Anf. 106 Statsrådet ERIK SLOTTNER (KD):

Fru talman! Jag förstår att Peder Björk vill ha ett svar nu om exakt lokalisering. Men jag kan inte ge ett sådant svar, för vi har inte fattat något beslut om detta än. Vi har inte ens fattat beslut om att myndigheterna ska gå samman. Ledamoten går händelserna i förväg. Jag förstår otåligheten, men om vi fattar beslut om en sammanslagning, eller en inkorporering av Digg i PTS, är inriktningen att detta ska ske den 1 januari 2027. Detta ger oss alla förutsättningar att få en ordnad process och ge gott om tid för förberedelser.

Det låter, tycker jag, på Peder Björk lite som att verksamheten kommer att försvinna i Sundsvall om inte regeringen styr detta. Det låter som om Peder Björk har hört generaldirektören säga att det finns en sådan vilja. Det har jag aldrig hört.

Björk sa ju själv att man i de rapporter och analyser som har kommit från myndigheterna snarare värnar om att verksamheten ska finnas både i Sundsvall och i Stockholm. Jag förstår alltså inte riktigt varför denna oro nu håller på att piskas upp. Jag skulle vilja vädja till Peder Björk om att inte piska upp oro, för det finns ingen signal vare sig från min och regeringens sida eller från myndigheterna om att man vill lägga ned i Sundsvall.

Detta blir ju en stor myndighet om vi beslutar att slå samman dessa myndigheter. Det finns absolut förutsättningar för att ha lokalisering på

fler än en ort. Men jag kan inte här i dag svara ja eller nej eftersom vi inte ens har fattat beslut om en sammanslagning.

Men piska nu inte upp någon stämning, och sprid inga rykten om att man kommer att lägga ned i Sundsvall, för någon sådan inriktning finns över huvud taget inte.

Vad gäller den sista frågan, om PTS ska bestämma vad det är för uppdrag myndigheten ska få, är svaret: Nej, absolut inte. Det gör regeringen. Om vi slår samman myndigheterna kommer det att bli en gemensam instruktion och ett gemensamt regleringsbrev. Det är regeringen som beslutar vad myndigheterna ska jobba med och vilket uppdrag de ska ha. Det kommer inte att bli någon ändring på detta när det gäller den nya myndigheten.

Anf. 107 PEDER BJÖRK (S):

Fru talman! Jag tror faktiskt inte att jag sprider särskilt mycket oro. Det gör den här regeringen väldigt bra själv genom sitt agerande och den politik som man bedriver.

Den här regeringens politik står i en stark kontrast till tidigare socialdemokratiska regeringar och den politik som då fördes, som i grunden syftade till faktisk statlig närvaro och service i hela landet. Om- och nylokalisering av statliga myndigheter var ett av verktygen för att uppnå detta.

Jag var kommuniststyrelsens ordförande i Sundsvall när den socialdemokratiska regeringen beslutade om att tillskapa Digg och också beslutade att den nya myndigheten skulle lokaliseras till just Sundsvall. Jag vill vara tydlig med att detta inte handlade om att regeringen ville vara snäll mot Sundsvall eller Västernorrland, utan det handlade om att regeringen gjorde en grundlig analys och såg att de bästa förutsättningarna i landet för en etablering fanns i Sundsvall. Man hade både insikten och utgångspunkten att allt faktiskt inte behöver centraliseras till Stockholm. Då föll valet på Sundsvall.

Givet svaren från PTS och Digg på regeringens uppdrag verkar det också som att det val som den socialdemokratiska regeringen gjorde var väldigt klokt. Jag hoppas att även den här regeringen någon gång orkar lyfta blicken utanför Stockholm och aktivt väljer att besluta om att den framtida lokaliseringssorten vid en sammanslagning av PTS och Digg ska vara både Sundsvall och Stockholm.

(Applåder)

Anf. 108 Statsrådet ERIK SLOTTNER (KD):

Fru talman! Det finns som sagt i dag inga indikationer på att det inte skulle bli så. Men jag upprepar: Rapporten är ute på remiss till den 30 juni. Regeringen ska sedan bereda om vi över huvud taget ska gå vidare med en sammanslagning. Med tanke på rapportens karaktär och på hur detta har tagits emot utanför politiken tycker jag ändå att mycket talar för att en sammanslagning kommer att ske. Men vi ska invänta remissinstanserna, och sedan ska det hela beredas. Om regeringen kommer fram till att vi vill slå samman dessa två myndigheter kommer vi naturligtvis också att ta ställning till lokaliseringen.

Jag vill ändå berömma Digg och Statens pensionsverk, som i Sundsvall gått samman och numera delar lokaler. Det är fina lokaler. Man får fler kollegor och kan dela många gemensamma utrymmen. Man får en bättre

arbetsmiljö samtidigt som man minskar lokalkostnaderna per anställd. Det var ett väldigt bra initiativ. Jag var där och invigde lokalerna också.

Jag har inget agg mot Sundsvall. Jag gillar Sundsvall och har varit där många gånger under min tid som minister. Vi har flera myndigheter där. Jag har heller inget emot att Sundsvall ska ha myndigheter.

Diggs verksamhet i Sundsvall fungerar mycket bra. Digg har dessutom verksamhet i Stockholm. Verksamheten finns i både Stockholm och Sundsvall, men huvudkontoret ligger i Sundsvall. Från Digg har man aldrig lyft frågan eller sagt att man vill därifrån heller.

Återigen: Det finns i dag inga indikationer på att vi skulle avskaffa myndigheten i Sundsvall. Men beslutet måste tas först när vi väl har beslutat att de två myndigheterna ska gå ihop.

Interpellationsdebatten var härmed avslutad.

§ 19 Svar på interpellation 2024/25:631 om äldreomsorgen

Anf. 109 Statsrådet ANNA TENJE (M):

Fru talman! Eva Lindh har frågat mig vilka åtgärder jag avser att vidta för att se till att Sveriges kommuner har tillräckliga ekonomiska förutsättningar för att stärka äldreomsorgen.

En av grundstenarna i svensk demokrati är den kommunala självstyrelsen. Äldreomsorgen ryms inom det kommunala ansvarsområdet. Kommunerna har genom den kommunala beskattningsrätten både ett långtgående ansvar för och en stor möjlighet att påverka finansieringen av sin verksamhet. Skatteintäkterna står för den allra största delen av kommunernas totala intäkter. Kommunernas ekonomiska förutsättningar är därför, liksom för övrig offentlig sektor, starkt kopplade till skatteunderlagets utveckling och den ekonomiska tillväxten. För att långsiktigt stärka kommunernas ekonomi och förutsättningar att finansiera äldreomsorgen har därför ökad tillväxt och en återupprättad arbetslinje en stor betydelse.

Äldreomsorgen är en prioriterad fråga för regeringen, som också har vidtagit flera åtgärder för att stärka omsorgens kvalitet. De senaste två årens budgetar, det vill säga för 2023 och 2024, präglades av ett läge där kommunsektorns ekonomi försvagats snabbt, framför allt på grund av den höga inflationen. Regeringen föreslog därför höjningar av de generella statsbidragen med sammantaget 16 miljarder kronor för 2023 och 2024. Nivåhöjningarna var permanenta – det vill säga att de ligger kvar 2025 och framåt. Kommunsektorns ekonomi förväntas som helhet stärkas under 2025 jämfört med de två senaste åren. Regeringen genomför också reformer för att fler personer ska gå från bidrag till arbete, vilket även kan gynna äldreomsorgens kompetensförsörjning. Kommunerna får även fortsatt statsbidrag specifikt för äldreomsorgen, dels sektorsbidraget som kommunerna kan använda fritt för att säkerställa en god vård och omsorg till äldre personer, dels Äldreomsorgslyftet, som har förlängts till 2026. Regeringen föreslår även andra satsningar i budgetpropositionen för 2025 för att stärka äldreomsorgen i sin helhet.

I budgetpropositionen för 2025 lämnades flera förslag för att stärka svensk äldreomsorg som exempelvis fast omsorgskontakt i särskilt boende, stärkt anhörigstöd samt fortsatt stöd till kunskapsspridning om och

kvalitetsregister för personer med demenssjukdom. För regeringen är det angeläget att fortsätta att stödja kommunerna i deras arbete med att stärka kompetensen hos personalen inom äldreområdet. Regleringen av yrket undersköterska och Äldreomsorgslyftet kan bidra till en tryggare och säkrare äldreomsorg men också till att det blir mer attraktivt att arbeta i äldreomsorgen.

Regeringen tillsatte tidigt under mandatperioden utredningar för att stärka såväl den medicinska kompetensen i den kommunala hälso- och sjukvården som kunskaperna i svenska språket i äldreomsorgen. Betänkandena har remissbehandlats och bereds i sedvanlig ordning i Regeringskansliet.

Fru talman! För regeringen är det angeläget att fortsätta att stödja kommunerna i deras arbete med att stärka välfärden. Vi fortsätter därför arbetet med reformer på flera områden för en tryggare äldreomsorg i hela landet.

Anf. 110 EVA LINDH (S):

Fru talman! Den svenska välfärden utmanas från flera håll. Välfärden har inte prioriterats av den SD-styrda regeringen och inte getts tillräckliga resurser. Det här slår hårt mot välfärden – mot vården, mot skolan, mot det brottsförebyggande arbetet och mot äldreomsorgen.

Sverige står inför ett av vår tids mest förutsebara men ändå underfinansierade samhällsuppdrag: att ge äldre den omsorg de förtjänar efter ett långt arbetsliv.

Om fem år beräknas antalet personer över 80 år ha ökat dramatiskt jämfört med i dag. Det kan inte komma som någon överraskning för någon. Det har vi vetat länge.

Detta kräver väldigt mycket av oss. Det kräver mycket av kommunerna, förstås, och av regionerna men också av staten.

I stället för att äldreomsorgen har stärkts har den minskat i omfattning, och den har urholkats kvalitetsmässigt. Den nuvarande regeringen verkar inte kunna stoppa den utvecklingen.

Äldreomsorgen ser förstås väldigt olika ut på olika håll, men på många håll är bristerna stora. Den viktigaste resursen i äldreomsorgen är dess personal. Jag möter väldigt många som jobbar inom äldreomsorgen som med värme berättar om sitt arbete med de äldre men som också med sorg berättar om förutsättningarna för sitt jobb. Man älskar sitt jobb men känner ofta att man inte räcker till.

För ett tag sedan var jag ute i hemtjänsten, till exempel. Det var en ung kvinna som var helt fantastisk. Jag sa till henne att jag hoppades att hon skulle jobba kvar i äldreomsorgen när jag blev äldre och att hon då skulle kunna komma till mig med sitt helt fantastiska bemötande – hon hade en väldigt stor förståelse för de äldre hon jobbade med. Men hon sa att hon nog inte skulle kunna det, för förutsättningarna var så svåra. Det handlade om villkor när det gäller lön, arbetstider och annat.

Det är de här människorna som vi inte vill tappa från äldreomsorgen. Men antalet undersköterskor inom äldreomsorgen har minskat mellan 2022 och 2023 med hela 4,5 procent, enligt Socialstyrelsens senaste lägesrapport. Det är alltså inte fler som jobbar i äldreomsorgen nu utan färre.

Samtidigt kan man titta på Kommunals medlemsundersökning. Enligt den säger 43 procent, nästan hälften, av dem som jobbar i äldreomsorgen att bemanningen sällan eller aldrig är tillräcklig och att bemanningen i

äldreomsorgen är så låg att det innebär en risk för de äldre minst en gång i veckan.

Vad har då detta med staten att göra? Det kan man undra efter svaret, som jag förstår vill tacka för, från statsrådet.

Allting som händer i Sverige är också en statlig angelägenhet oavsett om vi har ett bra kommunalt självstyre – det tycker jag är jättebra. Kommunerna kan ju själva se vilka skillnader det är mellan kommuner och så vidare. Men staten har ett ansvar att ge kommunerna – och regionerna – förutsättningar att ge människor en god omsorg och en god vård på deras ålders höst.

Anf. 111 ZARA LEGHISSA (S):

Fru talman! Stort tack till Eva Lindh, som har initierat den här interpellationsdebatten!

Samhällets socialtjänst ska på demokratins och solidaritetens grund främja människornas ekonomiska och sociala trygghet, jämlikhet i levnadsvillkor, aktiva deltagande i samhällslivet. Socialtjänsten ska under hänsynstagande till människans ansvar för sin och andras sociala situation inriktas på att frigöra och utveckla enskildas och grupperns egna resurser. Verksamheten ska bygga på respekt för människornas självbestämmanderätt och integritet.

Så lyder portalparagrafen i socialtjänstlagen, den som ska vara garanten för att man ska kunna leva ett anständigt och meningsfullt liv hela livet.

Fru talman! Hur mår då dagens äldreomsorg? Vittnesmålen som pekar på att det går åt fel håll är många. Anhöriga som känner oro när deras nära och kära ska få hemtjänst eller flytta till ett boende känner maktlöshet när vården och omsorgen inte fungerar.

De äldre som förväntar sig en god livskvalitet på ålderns höst känner sig svikna, och personal som inget hellre vill än att få verka i sin yrkesroll och känna att de gör skillnad orkar inte längre.

Någonting är trasigt i svensk äldreomsorg i dag. Resurserna är för få.

Enligt en enkät som tidningen Arbetet gjort hade 63 procent av Sveriges kommuner underskott gällande äldreomsorg förra året. I år tvingas minst 94 av 208 kommuner till nedskärningar inom äldreomsorgen. Det är klart att de nedskärningarna får konsekvenser.

Risken att patientsäkerheten inte kan garanteras är stor. Vårdskador sker, och förebyggandet av desamma är otillräckligt. Uppsägningar av personal sker. Tjänster blir inte tillsatta på grund av att det är för få sökande. Allt fler väljer att lämna sina yrken på grund av arbetsförhållandena – hög arbetsbelastning och arbetstider som inte ger utrymme för återhämtning och ett socialt liv. Det handlar också om deltidsarbete, otrygga anställningar, låga löner och för få kollegor. Sjukskrivningarna bland personalen ökar.

Statsrådet säger i sitt svar till interpellanten att Sveriges kommuner får och har fått höjningar av de generella statsbidragen. Men de räcker ju inte. För varje år som kommunerna har budgetunderskott minskar möjligheterna till en god kvalitet i äldreomsorgen – varje år.

Fru talman! För tre år sedan härjade pandemin. Coronakommissionens dom över vad som krävs var tydlig. Ökad medicinsk kompetens behövs. Det handlar om tillgång till sjuksköterskor och medicinsk utrustning på boenden och tillgång till läkare och tillräcklig bemanning på särskilda

boenden och i hemtjänst, särskilt när det gäller vård och behandling av personer med demenssjukdom. Och det handlar om utbildad personal.

Jag vet att statsrådet har verkat för en viss del av de här åtgärderna. Men anser statsrådet att regeringen har gjort tillräckligt för att stötta kommunerna när det gäller en god kvalitet i äldreomsorgen samt när det gäller att säkra en tillräcklig bemanning?

Prot. 2024/25:125

3 juni

Svar på
interpellationer

Anf. 112 Statsrådet ANNA TENJE (M):

Fru talman! Situationen inom svensk äldreomsorg är en mycket angelägen fråga. Allt fler blir allt äldre. Vi lägger fler friska år till våra liv. Men antalet äldre ökar också. Det ställer nya och större krav på äldreomsorgen. Det krävs då att vi tar till oss nya erfarenheter och ny kunskap på ett helt annat sätt och ser till att den kunskapen, den forskningen, kommer dem till del som bäst behöver den, det vill säga våra medarbetare inom äldreomsorgen och våra anhöriga, så att de kan få hjälp och stöd för att orka längre. Det handlar givetvis också om våra äldre.

Som interpellanten påpekade dras äldreomsorgen med flera utmaningar och brister. De har varit kända under en längre tid. Det gäller inte minst arbetsmiljön inom äldreomsorgen. När Coronakommissionen kom med sin rapport och när Ivo kom med granskningarna stod det ganska klart vilka brister det var.

Den här regeringen har verkligen tagit till sig av den kritik som framkom i både Coronakommissionens och Ivos rapporter och granskningar och har också vidtagit åtgärder för att få bukt med den problematik som den tidigare regeringen absolut inte måktade med att ta sig an.

Språkförbistringarna var en tydlig del i Coronakommissionens rapport. Det påpekades att de innebar stora kvalitetsbrister. Detta gjorde alltså inte den tidigare regeringen någonting åt trots att det hade varit känt sedan länge. Där har vi nu tillsatt en utredning. Det är en fråga som har remitterats, och vi håller på med sammanställningen kring hur vi ska få bukt med de stora språkförbistringarna och få till ett språkkrav inom äldreomsorgen.

De äldre måste kunna förstå och göra sig förstådda, och medarbetare måste också kunna tala med varandra, inte bara utifrån att patientsäkerheten behöver garanteras utan också vid fikabordet. Man måste ha kul på jobbet, kunna förstå varandra och på så vis också få till en bättre arbetsmiljö.

Nu agerar vi. Det gjorde inte den tidigare regeringen. Vi har också utvecklat Äldreomsorgslyftet just i syfte att stötta när det gäller språket. Ren språkutbildning är nu möjlig via Äldreomsorgslyftet och behöver inte kombineras med en annan utbildning. Rena språkstödande insatser välkomnas, och det kan man alltså nyttja Äldreomsorgslyftet till. Det här är en del av vårt bredare arbete för att åtgärda äldreomsorgens brister men också för att påverka arbetsmiljön positivt.

Vi arbetar också med flera andra åtgärder, till exempel stärkt stöd till anhöriga, som jag var inne på och som Ivos rapporter och Coronakommissionen har påpekat vikten av. Redan i dag finns en fast omsorgskontakt när det gäller hemtjänsten, och nu går vi vidare med det även för särskilda boenden. På de särskilda boendena ser vi de allra sköraste, och det är därför kanske ännu viktigare med en fast omsorgskontakt där.

En sak, fru talman, som jag har talat om väldigt mycket den senaste tiden är vår nya och utvecklade demensstrategi. Demens är inte en del av

det naturliga åldrandet, utan det är en sjukdom precis som annat. Det är betydligt fler som drabbas av demens när vi nu är fler som blir äldre. Därför behöver vi definitivt se till att öka kunskapen om just demensvården och höja golvet rejält, för där behövs stora åtaganden. Demensstrategin är det första steget för att höja kvaliteten även inom det området.

Anf. 113 EVA LINDH (S):

Fru talman! Statsrådet lyfte några frågor som jag tänkte bemöta direkt. Vi är inte på något sätt emot att vi ska ställa språkkrav inom äldreomsorgen. Det tycker vi också. Vi tycker också att det är jätteviktigt att man lyfter kompetensen när det gäller demenssjukdomar. Jag och min kollega Zara Leghissa är väldigt engagerade i just detta.

Det är dock inte de punktinsatserna, om jag får kalla dem så, som vi pratar om här. Det är jätteviktigt och otroligt avgörande med språkkrav, men det vi pratar om här är att ge tillräckliga resurser till äldreomsorgen, som kan omvandlas till konkret verksamhet och en bättre äldreomsorg.

Det är absolut avgörande att man kan språket, men det vi pratar om är att underfinansieringen av äldreomsorgen syns redan i dag, och det ger effekter, precis som min kollega Zara Leghissa lyfte upp. Vi ser att en del kommuner nu har bristande resurser eftersom man får mindre statsbidrag för att kunna klara sin verksamhet, och då drabbar det andra verksamheter, till exempel skolan. Men nu pratar vi om äldreomsorgen.

Utmaningarna är jättestora. Det jag och människor där ute vill som anhöriga är att känna trygghet i att våra äldre kan få en bra äldreomsorg. Nu ökar köerna; de har blivit runt sex gånger längre på vissa håll. Det innebär att anhöriga blir oroliga för att det inte ska finnas en plats när det behövs. Man är orolig när man kommer till ett äldreboende och ser hur personalen springer, och det handlar inte bara om underbemanning – det är också svårt att få tag i kompetent personal.

Vi är jätteglada för högre ställda språkkrav, och det är jättebra att Äldreomsorgslyftet fortsätter. Men det krävs mer om vi verkligen vill ha den där äldreomsorgen som är bra och som våra äldre förtjänar.

Vi socialdemokrater har visat vägen. Vi har även i våra budgetar i opposition lagt mycket mer resurser till välfärden, något som också kommer äldreomsorgen till del.

Jag vill också lyfta upp arbetsmiljön. Det är klart att vi behöver vara väldigt rädda om den kompetens som finns inom äldreomsorgen i dag. Vi ska vara rädda om den personal som kan sitt arbete och vet vad som krävs. Många lämnar dock yrket på grund av att arbetsmiljön ser ut som den gör. Dessutom visar Kommunals rapport som man tog fram ganska nyligen att arbetsvillkoren är ännu svårare i den privata äldreomsorgen.

Det fungerar olika på olika plan, men oavsett det behöver vi prioritera en stark äldreomsorg, för äldreomsorgen är inte och ska inte vara bara en kostnadspost. När Sveriges äldre behöver oss mest ska de mötas av tid, trygghet och tillit – inte av köer, brist på kompetens och brist på personal. Det är därför vi ställer den här frågan, för vi vill höra vad regeringen kommer att göra för att stärka dagens och framtidens äldreomsorg.

Anf. 114 ZARA LEGHISSA (S):

Fru talman! Ett meningsfullt liv och en vardag som är hanterlig och begriplig är någonting som vi alla behöver och som vi har rätt till, oavsett ålder och hälsotillstånd. Individens behov ska stå i centrum.

Vikten av en god äldreomsorg med hög kvalitet kan inte nog betonas. Det får inte vara så att det skiljer i vården och omsorgen i vårt land för att budgetarna inte räcker till i kommunerna och regionerna.

Att verka och jobba inom äldreomsorgen är inte enkelt. Det kräver kunskap, kompetens och utbildning. Det kräver också kontinuitet. Det kräver lagar som tryggar, riktlinjer som visar vägen och en regering som tar ansvar.

Fru talman! En dag ska vi alla dö. Alla andra dagar ska vi leva. Statsrådet bemötte inte mina frågor, men jag hoppas att statsrådet Anna Tenje är lyhörd inför vad som sägs i den här debatten och verkar för en äldreomsorg med god kvalitet, där statusen för yrkena faktiskt höjs så att fler väljer dessa yrken och fler väljer att stanna.

(Applåder)

Anf. 115 Statsrådet ANNA TENJE (M):

Fru talman! För protokollet är det ändå bra att belysa för eventuella lyssnare och tittare och för dem som läser i efterhand att Socialdemokraterna i sin budget inte har lagt en enda krona mer på just äldreomsorgen än vad regeringen har i sin budget för 2025.

De ökade generella statsbidragen som Socialdemokraterna ofta lyfter fram ska räcka till ganska mycket, fru talman. Jag lyssnade tidigare på en interpellationsdebatt med Carl-Oskar Bohlin. Då skulle de extra pengarna till kommunerna i form av generella statsbidrag räcka till både krisberedskap och fler skyddsrum. I förra veckan skulle pengarna räcka till att bygga ut skolan och till att minska antalet barn i förskolans barngrupper. Det finns liksom inget slut på vad de ökade statsbidragen ska räcka till, och nu ska de också räcka till äldreomsorgen.

Om man vill prioritera och lyfta fram de här frågorna på riktigt, om man tycker att staten ska lägga mer pengar och att det kommunala självstyret uppenbarligen inte maktar med att sköta den här saken själv, ja, då bör man avsätta pengar i budgeten för just det ändamålet, som man nu står och pläderar för. Men det har alltså inte Socialdemokraterna gjort i budget för 2025.

En sak som jag håller med både interpellanten och ledamoten Zara Leghissa om är just vikten av arbetsmiljön, och jag skulle vilja uppehålla mig något vid detta. Där tycker jag att vi alla, alldeles oavsett färg på politiken, har misslyckats. Socialstyrelsen redovisade nyligen för mig en rapport som visar att man såg de problem som vi nu ser inom äldreomsorgen gällande arbetsmiljön redan för 20 år sedan. Sedan dess har man alltså inte maktat med att vidta många åtgärder.

Jag är den första att skriva under på att vi verkligen behöver skärpa till oss. Vi behöver, som regeringen nu har gjort, gå vidare med en skyddad yrkestitel för undersköterskor för att höja statusen och attraktiviteten. Men vi behöver också se till att arbetsmiljön blir betydligt bättre inom äldreomsorgen, alldeles oavsett om vi pratar om enskilda alternativ eller kommunala inrättningar.

*Svar på
interpellationer*

Jag tror att ledarskapet är A och O. Jag gör många studiebesök inom äldreomsorgen runt om i landet, på enskilda inrättningar och på kommunala sådana. Det märks tydligt att där man har valt att satsa på ledarskap, där duktiga chefer ser och bekräftar sina medarbetare och tar in och nyttjar deras kompetens och erfarenhet på bästa sätt, är kvaliteten inom äldreomsorgen betydligt bättre. Där är kontinuiteten högre och ruljangsen på vikarier mycket lägre, och man har inte lika svårt att rekrytera.

Att man bör satsa på ledarskapet inom äldreomsorgen tror jag kanske är en av de viktigaste lärdomar svenska kommuner kan dra. Det är därför vi har utvecklat Äldreomsorgslyftet. Det är bland annat för att satsa på första linjens chefer – men jag stänger inte dörren för att staten ska göra mer, eftersom jag tror att detta blir avgörande för framtiden när det gäller arbetsmiljön. När jag fick siffrorna – inte minst över de höga sjukskrivningstalen, ofta i kvinnodominerade yrken – tvekade jag inte en sekund utan bjöd in SKR:s presidium och representanter för både regioner och kommuner för att diskutera arbetsmiljön.

Från politikens sida måste vi på ett tydligare sätt ta på oss ledartröjan, efterfråga sjukskrivningstal, efterfråga handlingsplaner och följa upp detta kontinuerligt, för när fler kan gå från deltid till heltid och fler går från sjukskrivning tillbaka till arbete blir inte heller kompetensförsörjningen lika besvärlig.

Anf. 116 EVA LINDH (S):

Fru talman! Statsråden i regeringen kanske borde prata ihop sig och bestämma sig för om man tycker bäst om generella eller riktade statsbidrag. Ganska ofta säger andra ministrar och riksdagsledamöter från regeringspartierna precis som vi att generella statsbidrag är att föredra för att kommunerna då kan agera själva. Att man inte har ett specifikt riktat statsbidrag är inte ett tecken på att man inte bryr sig om en viss fråga. Det är precis det jag och min kollega har sagt här. Det handlar om att kommunerna och regionerna har en så tuff utmaning att de inte klarar sina åtaganden – däribland äldreomsorgen.

Vi hade ett särskilt sektorsbidrag till äldreomsorgen tidigare därför att vi ville visa att det behövdes riktade insatser. Vi tycker ändå att det är bättre med generella statsbidrag, när det är möjligt, så att kommunerna själva kan avgöra hur och när man ska göra insatser. Men ibland behövs riktade statsbidrag. Nog om det.

Jag vill se en stark äldreomsorg i Sverige. Det kan vi klara av, som det välfärdsland vi är. De som har jobbat ett helt liv är värda en bra äldreomsorg. Det är även de människor som jobbar inom äldreomsorgen värda. Många av dem brinner för sina jobb och vill inget annat än att göra något positivt men går hem gråtande för att de känner att de inte hinner och orkar göra tillräckligt.

Det vi efterfrågar i den här debatten är resurser och förutsättningar för en bättre äldreomsorg.
(Applåder)

Anf. 117 Statsrådet ANNA TENJE (M):

Fru talman! Låt mig vara väldigt tydlig. Jag är alla dagar i veckan för generella statsbidrag snarare än riktade statsbidrag. Det vi pratade om var sektorsbidraget, det vill säga ett riktat generellt statsbidrag som går till

äldreomsorgen och som får användas på det sätt kommunen tycker är lämpligast. Jag visste faktiskt inte att Socialdemokraterna hade plockat bort det i sin budget för 2025. Jag trodde att det låg kvar hos er. Vi har i alla fall 4 miljarder i vår budget för att specifikt prioritera äldreomsorgen.

Fru talman! När Socialdemokraterna står i talarstolen och påstår att de lägger väldigt mycket mer pengar på kommunerna inom massor av olika områden ska man vara medveten om att om man lägger ihop de olika löf-tena och utfästelserna övertrasseras kontot ganska rejält om de ska leva upp till det de lovat. Men det är väl som vanligt med Socialdemokraterna: De lovar allt till alla, och sedan blir det svårt att leverera.

Fru talman! Regeringen är fast besluten att stärka äldreomsorgen och åtgärda de brister som finns där på flera olika plan. Coronakommissionen var tydlig i sin kritik. Där checkade vi av område efter område.

Jag hoppas kunna leverera ett tydligt språkkrav, något som den tidigare regeringen inte maktade med att ens påbörja – för att inte tala om att stärka den medicinska kompetensen inom den kommunala hälso- och sjukvården så att äldre inte faller mellan stolarna utan får den vård och omsorg de har rätt till.

Vårt arbete för att få fler att gå från bidrag till arbete kommer tillsammans med andra åtgärder för att öka tillväxten också att öka skatteintäkterna för kommunerna samtidigt som det hjälper kompetensförsörjningen inom äldreomsorgen på vägen. Jag är alltså fast övertygad om att vi kommer att fortsätta arbeta för ett tryggare och starkare Sverige.

Interpellationsdebatten var härmed avslutad.

§ 20 Svar på interpellation 2024/25:670 om kvalitetsbrister på äldreboenden med vinstkrav

Anf. 118 Statsrådet ANNA TENJE (M):

Fru talman! Nadja Awad har frågat mig vilka åtgärder jag avser att vidta med anledning av studien *Provider Ownership and Indicators of Service Quality: Evidence from Swedish Residential Care Homes*. Nadja Awad har även frågat mig vilka åtgärder jag avser att vidta med anledning av omfattande brister i vården och omsorgen inom vinstdrivna äldreomsorgsbolag.

Fru talman! Utgångspunkten för äldreomsorg ska vara trygghet och medmänsklighet. En utgångspunkt för mig och regeringen är att människor oavsett ålder ska ha inflytande över sina egna liv. Vi vill främja ökad valfrihet och delaktighet för äldre. Undersökningar visar att en bred majoritet av de äldre själva vill kunna välja vem som utför deras omsorg. Av bestämmelser i socialtjänstlagen (2001:453) följer att insatser inom socialtjänsten ska vara av god kvalitet och att det för utförande av uppgifterna ska finnas personal med lämplig utbildning och erfarenhet.

Flera av regeringens satsningar bidrar till att förtydliga vad äldreomsorg av god kvalitet behöver omfatta. I budgetpropositionen för 2025 aviserade regeringen att de som bor i särskilda boenden ska ha rätt till en fast omsorgskontakt för att den enskildes behov av kontinuitet, trygghet, individanpassad omsorg och samordning ska kunna tillgodoses. Frågan bereds för närvarande i Regeringskansliet.

Utöver detta bereds de förslag som lämnats av Utredningen om språkkrav för personal i äldreomsorgen och Utredningen om stärkt medicinsk kompetens i kommunal hälso- och sjukvård. De föreslagna bestämmelserna kan bidra till att konkretisera vad som krävs för att uppnå god kvalitet i äldreomsorgen. Utredningarna bedömer att lagförslagen kan innebära vissa inskränkningar i den kommunala självstyrelsen men anser också att dessa kan motiveras med förslagets övergripande syften.

Det är samtidigt viktigt att detaljerade bestämmelser för äldreomsorgen inte försvårar kommunernas förutsättningar att utföra sitt viktiga välfärdsuppdrag. Det måste finnas utrymme för kommunerna att anpassa sin verksamhet efter lokala förutsättningar och behov. En inskränkning i den kommunala självstyrelsen måste vara proportionerlig och kräver därför noggranna överväganden.

Socialnämnderna har ett stort ansvar för att följa upp de enskilda aktörer som utför socialtjänst på kommunens uppdrag. Den 1 juli träder nya bestämmelser i kraft som innebär att kommunerna bland annat kommer att ha ett ansvar för att det finns rutiner för att förebygga, upptäcka och åtgärda risker och missförhållanden inom socialtjänstens verksamhet.

Utförare av insatser inom socialtjänsten kommer dessutom att på begäran behöva lämna uppgifter till den socialnämnd som ansvarar för insatserna. De uppgifter som avses är sådana som socialnämnden behöver för kvalitetssäkring, administration, uppföljning eller utvärdering. Syftet med de nya bestämmelserna är att förbättra kommunernas möjlighet att följa upp socialtjänstverksamheten.

Vidare har Inspektionen för vård och omsorg, Ivo, ansvar för tillsyn över alla verksamheter inom omsorgen, oavsett vem som bedriver dem. Bristar i utförande kan inte accepteras inom vare sig kommunal eller enskild verksamhet.

Anf. 119 NADJA AWAD (V):

Fru talman! Jag tackar statsrådet för svaret. Jag undrar dock om äldreminister Anna Tenje verkligen har läst min interpellation. Där nämns forskning som klart och tydligt konstaterar att vinstdrivande företag inom äldreomsorgen har sämst kvalitet. Av alla 2 639 icke kommunala äldreboenden har de som drivs av börsnoterade bolag, riskkapitalbolag eller privata bolag med ett tydligt vinstsyfte sämst kvalitet. De har lägre personaltätthet och färre utbildade. De har de lägsta lönerna och färre med heltidsanställning eller fast anställning. De har även färre nöjda brukare och äldre. En heltidsanställd inom privat äldreomsorg tjänar nästan 2 500 kronor mindre per månad än en heltidsanställd inom kommunalt driven äldreomsorg. Samtidigt har ett företag inom vård och omsorg med boende ett genomsnittligt resultat på 43 miljoner kronor på ett år. Det är fakta. Det är verkligheten, fru talman.

Varför ser det ut så här inom svensk äldreomsorg? De här bolagen sparar in på löner och andra arbetsvillkor för att kunna vinstmaximera. Det påverkar omsorgspersonalen, och det påverkar brukare och äldre. Ändå låtsas ministern och regeringen som att det regnar, fru talman.

Tycker minister Anna Tenje att vinstdrivande bolag ska komma undan med det här? Uppenbarligen tycker hon det, för regeringen gör ju ingenting för att stoppa vinstjakten i välfärden. De tycker om det här systemet. Aktieägares vinstmaximering är viktigare än att undersköterskor ska få en bra

lön och en pension att leva på. Det är viktigare än att äldre slipper vänta i två timmar på att få gå på toa på grund av att det saknas personal eller att de äldre slipper gå runt hungriga på grund av att det saknas mat i kylskåpet. Det är ju sådan vanvård som det har larmats om på privata, vinstdrivande äldreboenden.

Sveriges regering är väldigt ensam om att tycka om vinstjakt inom äldreomsorgen. Alla andra nordiska länder har en mindre andel vinstdrivna utförare än Sverige och en större andel idéburna aktörer.

Fru talman! Om valfrihetssystemet är så viktigt för ministern och regeringen kan de väl låta de icke vinstdrivande organisationerna och stiftelserna få fortsätta vara utförare vid sidan av den verksamhet som bedrivs i kommunal regi. De återinvesterar sitt ekonomiska överskott i verksamheten.

Avskaffa vinsten som styrsignal för privata utförare! Den riktiga valfriheten, fru talman, är att som brukare, äldre, anställd eller skattebetalare få vara fri från att utnyttjas av bolag.

Där det finns vinstjakt finns det därtill kriminella aktörer som blåser äldre och personal och slösar med kommunens skattepengar. Alltså ökar risken för välfärdsbrott genom att regeringen fortsätter att tillåta vinstjakt inom äldreomsorgen.

Min fråga är: Vad anser ministern? Anser ministern att vinstdrivna utförare ska få fortsätta att verka inom svensk äldreomsorg?

Anf. 120 Statsrådet ANNA TENJE (M):

Fru talman! Jag är nästan helt övertygad om att interpellanten och jag har samma syn vad gäller den vård och omsorg som ska ges inom äldreomsorgen. Den ska hålla hög kvalitet och vara medicinskt säker. Den ska också vara individanpassad.

Det jag tror skiljer oss åt väldigt mycket är tron på att äldre också har rätt att välja, på samma sätt som de tidigare i livet har valt barnomsorg till sina barn, valt sin vårdcentral eller för den delen valt sin tandläkare. Viljan att välja försvinner inte bara för att man blir äldre. Alla personer, oavsett ålder, har rätt att välja vad de önskar – var de vill bo, vem som ska utföra den hemtjänst de har behov av och vilket särskilt boende de önskar när den sortens behov uppstår. Undersökningar visar också att en bred majoritet av de äldre själva vill kunna välja vem som utför omsorgen. Det är vad äldre vill, och det är också vad jag vill att äldre ska kunna göra.

Låt mig vara tydlig: Jag har nolltolerans mot vanvård. Jag har nolltolerans mot det som ibland rapporteras i medier och som visar på att äldre inte har fått den vård och omsorg de har rätt till och att vården har utförts på ett felaktigt sätt. Detta gäller när enskilda har gjort fel. Det gäller också i fall som det i Göteborg som medier nyligen rapporterade om, där ett kommunalt boende kanske inte har gjort riktigt som man borde.

För mig är det viktigt att man får välja. Inom den kommunala verksamheten finns det väldigt många goda exempel med väldigt hög kvalitet. Bland de idéburna alternativ jag har besökt kan jag inte minst nämna Ersta diakoni, som har väldigt hög kvalitet på många av sina boenden och på den verksamhet man bedriver.

Jag var nyligen på Judiska Hemmet här i Stockholm, där den judiska församlingen driver ett äldreboende av mycket hög kvalitet där vår judiska minoritet kan fortsätta att ha sin religion, sina seder och sina kulturella vanor hela livet just därför att det är så man väljer att leva sitt liv.

För mig är det oerhört viktigt att de här möjligheterna finns, men med det sagt får de inte finnas till vilket pris som helst. Har man inte en bra verksamhet – en verksamhet av hög kvalitet som lever upp till de krav vi ställer – ska man inte bedriva verksamheten.

Jag har nolltolerans mot vanvård och mot att man inte ger äldre den hjälp och det stöd som de behöver. Det betyder dock inte att vi inte kan ha några alternativ över huvud taget, som ledamoten tycks vilja. Man måste mäta med att hålla två bollar i luften samtidigt. Det går att säkerställa valfriheten för den enskilde samtidigt som man beivrar bidragsbrottslighet, jobbar mot välfärds kriminalitet och är som en iller på alla utförare för att de ska höja kvaliteten. Det ena behöver inte utesluta det andra. Så tänker jag fortsätta att göra.

Anf. 121 NADJA AWAD (V):

Fru talman! Det stämmer att äldre har rätt till valfrihet, men det innebär inte att vinstdrivna bolag har rätt att utnyttja äldre och personal för att vinstmaximera.

På de håll inom äldreomsorgen där vinsten är styrsignalen ser vi lägre personaltäthet, färre utbildade, lägre löner, färre med heltidsanställningar eller fasta anställningar och färre nöjda brukare och äldre. Det visar forskning. Varför ska Sverige fortsätta att vara det land i Norden som har störst andel vinstdrivna utförare när det finns bevis för att det här systemet levererar sämst kvalitet både för personalen och för de äldre?

Det går inte att försvara att heltidsanställda inom privat äldreomsorg tjänar nästan 2 500 kronor mindre per månad än heltidsanställda inom kommunalt driven äldreomsorg, eller att äldre får liggsår på grund av att det finns så lite personal att det går ut över vården av och omsorgen om de boende, samtidigt som företag inom vård och omsorg med boende har ett genomsnittligt resultat på 43 miljoner kronor på ett år.

Vi har inte missat att det i dagarna rapporterats om väldigt allvarliga brister på flera äldreboenden som drivs av Forenade Care, som är ett av Nordens största omsorgs- och serviceföretag med bland annat runt 50 äldreboenden runt om i Sverige. Det handlar om fasansfulla uppgifter, som att äldre inte har fått tänderna borstade på månader, att dementa har förvunnit utan att personalen har märkt det och att en kvinna har tvingats amputera ett ben efter att ha blivit lämnad i skällhett vatten. På ett äldreboende i Österåker har problemen pågått under en lång tid, och i höstas larmade personalen om att kylskåpen var tomma, att de äldre gick ned i vikt och fick liggsår och att det var så lite personal att det gick ut över vården och omsorgen. Några av detta bolags äldreboenden har inte genomfört en enda egenkontroll för att säkerställa att de äldre faktiskt får den vård och omsorg de har rätt till.

Efter dessa avslöjanden har bolagets vd fått avgå, men det betyder inte att grundproblemet är löst. Att vinstdrivande företag prioriterar vinst framför kvalitet ökar behovet av kontroll och tillsyn, och det är en kostsam byråkrati i ett redan ruttet system. Varför ska våra skattemedel gå till fler

kontroller och mer tillsyn när vi lika gärna kan avskaffa vinstdriften inom äldreomsorgen?

Många av de över 21 kommuner som sedan 2018 har avskaffat LOV:en har gjort det med hänvisning till att kommunerna, alltså beställarna, har dålig insyn och att kostnaderna för att upprätta en kontrollapparat är höga. Även moderatledda kommuner har valt att avskaffa LOV:en.

Vi står inför en personal- och kompetensförsörjningskris inom äldreomsorgen, där vi måste kunna locka och behålla kompetent personal, och då blir det paradoxalt att försvara privat, vinstdriven äldreomsorg, som är ett system med en inbyggd ineffektivitet. Trots en påstådd arbetskraftsbrist erbjuds uppenbarligen inte alla som jobbar deltid en heltidsanställning, eller så organiserar arbetsgivaren inte arbetet på ett sådant sätt att man kan och orkar jobba heltid.

Min fråga kvarstår: Varför fortsätter äldreminister Anna Tenje och regeringen att till varje pris försvara detta ruttna system?

Anf. 122 Statsrådet ANNA TENJE (M):

Fru talman! Jag kan nog inte vara så mycket tydligare. Jag har total nolltolerans när det gäller vanvård av äldre, oavsett driftsform. Men det verkar som att ledamoten tycker att det är okej när det sker i kommunal regi, för det är en Tourettes av Guds nåde när det gäller de enskilda, privata alternativ ledamoten vill jaga.

För mig är driftsformen sekundär. Det jag ser till är kvaliteten, alltså att äldre får den vård och omsorg de har rätt till, att personalen trivs på arbetet, att sjukskrivningstalen är låga, att arbetsmiljön är bra, att man inte har några större problem att rekrytera, att ledarskapet är gott och att brukarundersökningen talar sitt tydliga språk. Det finns forskning som visar precis det motsatta mot vad ledamoten anför. Även brukarundersökningen visar att brukare och anhöriga i de flesta kommuner är mer nöjda med de fristående alternativen än med de kommunala.

Min ambition är att kvaliteten ska höjas generellt, alldeles oavsett om det handlar om privata eller kommunala utförare, och att brukare och anhöriga ska bli ännu mer nöjda med den verksamhet som bedrivs. Dessutom måste arbetsmiljön förbättras betydligt.

Apropå valfrihet visar undersökningar att nio av tio själva vill kunna välja vem de anlitar som utförare i hemtjänsten och vilket boende de ska bo på.

Även personalen vill kunna välja arbetsgivare. Denna valfrihet ska vi inte underskatta, inte minst eftersom det råder stor kompetensbrist och är viktigt att höja yrkets status och attraktionskraft. Det måste vara möjligt för undersköterskor att göra karriär, att byta arbetsgivare och att påverka sin egen vardag.

Vi har som sagt gjort många olika satsningar inom äldreomsorgen för att höja kvaliteten. Det handlar om språkrav, medicinsk kompetens, anhörigstöd och utveckling av Äldreomsorgslyftet.

Samtidigt förbättrar vi de ekonomiska förutsättningarna för kommuner och regioner i och med att vi har höjt de generella statsbidragen med 16 miljarder, vilket ligger kvar även 2025 och framåt. Vi har gång på gång utvecklat Äldreomsorgslyftet för att det ska komma fler till del och för att få mer pang för pengarna, vilket vi ser att vi verkligen får.

Vi har satt fokus på cheferna i första ledet så att de kan gå ledarskapsutbildning eftersom vi ser att ledarskapet är A och O för att höja kvaliteten inom en verksamhet.

När det gäller välfärds kriminaliteten har vi på senare tid verkligen kraftsamlat för att rensa ut oseriösa aktörer från välfärdssektorn, en efter en, i syfte att värna valfriheten för både äldre och personal.

Anf. 123 NADJA AWAD (V):

Fru talman! Denna debatt handlar om kvalitetsbrister inom den vinstdrivande privata äldreomsorgen. Jag och minister Anna Tenje har haft flera andra debatter om den kommunala äldreomsorgen och om äldreomsorgen generellt, oavsett om den är privat eller kommunal. Då har jag varit väldigt tydlig med min kritik mot regeringens nedskärningspolitik, där man i omgångar har prioriterat miljonärer och miljardärer genom skattesänkningar och rut- och rotbidrag före en välfinansierad välfärd.

Men denna debatt handlar som sagt om den privata, vinstdrivande äldreomsorgen, och här visar studien från Göteborgs universitet och Kommunals rapporter att kvaliteten på personalens arbetsvillkor och arbetsmiljö samt brukarnas nöjdhet är lägre i privat, vinstdrivande äldreomsorg jämfört med i äldreomsorg utförd av idéburna organisationer och stiftelser eller av kommuner.

Jag kan instämma i att det är viktigt att få välja utförare, men det betyder inte att vi ska tillåta att personal och äldre utnyttjas för vinstmaximering. Behåll de idéburna organisationerna och stiftelserna inom äldreomsorgen! Slå ut de vinstdrivande aktörerna eftersom de levererar sämre kvalitet! Men det vill ministern och regeringen inte göra. Det är denna handlingskraft och prioritering jag och Vänsterpartiet saknar. Detta är ytterst bekymmersamt.

Anf. 124 Statsrådet ANNA TENJE (M):

Fru talman! Jag tror på individen. Jag tror på medarbetaren och på den äldre. Oavsett ålder vill man välja själv. Man vill välja arbetsgivare. Man vill välja boende. Just därför värnar vi valfriheten och väljer att aktivt jaga de oseriösa aktörerna och dem som sysslar med välfärds kriminalitet.

Jag stirrar mig inte blind på vare sig det privata, det kommunala eller det ideella, för jag tolererar inte vanvård någonstans. För mig är driftsformen sekundär. Det är kvaliteten och vad de äldre, de anhöriga och medarbetarna säger som är det viktiga.

Jag är den första att säga att om verksamheten inte håller måttet ska den rensas ut från denna sektor, alldeles oavsett om den är kommunal, ideell eller fristående. Jag tror att detta är väldigt viktigt, särskilt när vi ser att välfärds kriminaliteten har tagit sig in inom statlig, regional, kommunal och privat sfär.

För mig handlar det inte om huruvida något är privat eller kommunalt, utan för mig handlar det om kvalitet och att värna valfriheten. Framför allt ska kvaliteten vara så hög som möjligt.

Interpellationsdebatten var härmed avslutad.

Anf. 125 Statsrådet ANNA TENJE (M):

Fru talman! Linus Sköld har frågat finansministern hur hon avser att agera för att de mest utsatta hushållen ska klara av den pågående prisökningstakten samt hur hon ska skydda barnfamiljers välstånd i det rådande ekonomiska läget. Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som ska svara på interpellationen, och jag hoppas att ledamoten inte miss-tycker.

Regeringen har agerat för att stötta hushållen under en svår tid. Tittar man på effekterna på hushållens ekonomiska standard till följd av regeringens förslag och aviseringar under mandatperioden är det väldigt tydligt att den ekonomiska standarden ökar procentuellt sett mest i den tiondel av befolkningen som har lägst ekonomisk standard och allra minst i de båda översta inkomstgrupperna.

För att stärka hushållens köpkraft har regeringen lättat på skattebördan för svenska folket genom sänkt skatt på bland annat arbete, pension, sparande, företagande och transporter. Regeringens förstärkningar av jobbskatteavdraget riktas framför allt till personer med låga och medelhöga löneinkomster och gör det mer lönsamt att arbeta. En familj med en polis och en sjuksköterska har omkring 9 000 kronor mer i plånboken i år tack vare vår budget och 23 000 kronor mer i plånboken jämfört med 2023.

För att stötta ekonomins återhämtning satsar regeringen i samband med vårändringsbudgeten på direkta konjunkturstimulanser på 5,8 miljarder kronor. Detta inkluderar bland annat arbetsmarknads- och utbildningsinsatser för fler i jobb, ett tillfälligt förstärkt rotavdrag samt satsningar på vägunderhåll och bostäder.

Under de senaste åren har roten till Sveriges akuta ekonomiska problem varit den höga inflationen. Flera av inflationens problem ligger fortfarande kvar – det vet vi – men vi ser också att handelskriget och dess effekter tynger svensk ekonomi. Regeringen följer därför utvecklingen för hushållen mycket noga och återkommer vid behov i budgetpropositionen. Regeringen står på hushållens sida.

Anf. 126 LINUS SKÖLD (S):

Fru talman! Regeringen står på hushållens sida, avslutar Anna Tenje sitt anförande. Då måste man fråga sig: Vilka hushåll?

Låt oss fokusera på den grupp som får försämrade förutsättningar för sitt livsuppehälle med den här regeringens budget, de som är beroende av bostadsbidrag för sin försörjning. Det är en grupp som har i genomsnitt 16 300 kronor i inkomst. Den förstärkning de hade i form av en 40-procentig ökning av sitt bostadstillägg har regeringen för tillfället minskat till en 25-procentig ökning, och regeringen planerar nu att avveckla förstärkningen till halvårsskiftet. Motivet för det är att nu när den ekonomiska utvecklingen har vänt och framtiden ser ljusare ut minskar behovet av bostadstillägget.

Det är graverande att matprisökningarna fortsätter. Prognosen för april – ökningen för maj har inte kommit än – var 5 ½ procents ökning jämfört med samma period förra året. Hyrorna ökar lika mycket i år, det vill säga 5 procent. Samtidigt avskaffar regeringen helt det förstärkta bostadsbidrag

*Svar på
interpellationer*

som har funnits för 106 000 barnfamiljer i det här landet. Av dessa är 85 procent ensamhushåll, och 65 procent av ensamhushållen är kvinnor. Det är företrädesvis ensamstående kvinnor med låg ekonomisk standard som betalar för regeringens politik. Låt oss komma ihåg detta.

Regeringen står inte på alla hushålls sida. Låt mig berätta på vilka hushålls sida regeringen står. I höstas var den stora reformen en marginalskattesänkning för dem som tjänar 65 000 kronor i månaden eller mer. En minister fick 4 000 kronor mer i disponibel inkomst som en följd av den skattesänkningen.

I vårändringsbudgeten var den enskilt största reformen ett förstärkt rot-avdrag. Det tillfaller dem som äger sitt boende och som dessutom har råd att renovera. Fördelningsprofilen för den reformen är knappast till förmån för decil 1 och 2, för att använda Anna Tenjes beskrivning.

Inför budgeten som kommer till hösten har regeringen remitterat ett förslag om sänkt bolagsskatt för 6 ½ miljard. Enligt regeringens egen analys är det företrädesvis män med höga inkomster som kommer att gynnas.

På vems sida står regeringen? Jo, de som har de högsta inkomsterna. Bland dem som har de lägsta inkomsterna, alltså hushållen med ensamstående, uppgår 50 procent – när Majblomman, Hyresgästföreningen, Röda Korset och Rädda Barnen frågar – att de inte har haft råd att köpa näringsriktig mat till sina barn det senaste halvåret.

Anf. 127 DANIEL PERSSON (SD):

Fru talman! Jag tackar statsrådet för svaret på interpellationen.

Vi vet att det finns vissa hushåll som har det svårt ekonomiskt. Det finns olika verktyg för att titta på barnhushållens ekonomi för att se trender. Låt oss titta på vad Statistiska centralbyrån säger om barn och unga som bor i en familj med låg ekonomisk standard. Låg ekonomisk standard är definierat som en inkomst lägre än 60 procent av medianinkomsten på riksnivå. I statistiken söker man i intervallet 0–60 procent av medianinkomsten, vilket inom spannet i sig kan variera rätt rejält.

År 2014 fanns det totalt 363 524 barnhushåll med låg ekonomisk standard. Till 2020 ökade antalet barnhushåll med låg ekonomisk standard till 425 339. Det var under socialdemokratiskt ledda regeringar. År 2024 är siffran 404 606 barnhushåll.

Om vi ska summera de siffror jag pratar om här ökade antalet barn som bor i en familj med låg ekonomisk standard mellan 2014 och 2020 med cirka 62 000. För 2020 till 2024 är det en minskning med cirka 20 000 barn.

Fru talman! I socialförsäkringsutskottets betänkande som rör utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn följer man utvecklingen av andelen barnhushåll med låg ekonomisk standard. Ett hushåll har låg ekonomisk standard om hushållets disponibla inkomst är mindre än den beräknade basinkomsten. Andelen barnhushåll med varaktigt låg inkomststandard har minskat över tid, men den är fortfarande hög i vissa grupper som har en svag anknytning till arbetsmarknaden. Där sker inga större förändringar.

Andelen barnhushåll med låg ekonomisk standard har gått från 17 procent 2020 ned till 15 procent 2023. Vore det inte för de familjepolitiska stöden skulle 24 procent av barnhushållen ha haft låg ekonomisk standard 2023, men nu är siffran som sagt 15 procent för 2023.

Trenden är att andelen barnhushåll med låg ekonomisk standard minskar, trots att vi haft tuffa år med pandemi och inflation. Tittar man på de här två mätverktygen ser man att trenderna går åt rätt håll. Det kanske inte går fort, men det går åt rätt håll. Det är kanske inte den bild som de röd-gröna partierna vill ge i debatter här i kammaren.

Fru talman! Det finns som sagt familjer som har det tufft ekonomiskt, och det är vi alla väl medvetna om. Men familjepolitiken kan nog inte ensam skapa god ekonomisk levnadsstandard för samtliga barnfamiljer. Det krävs en bredd av åtgärder för att samtliga hushåll ska få bättre ekonomi.

Men för att underlätta att kombinera familjeliv och arbetsliv har Tidösamarbetet sett till att det nu är möjligt att överlåta föräldrapenning i en bredare krets. Vi har även utökat antalet dubbeldagar från 30 till 60, och de kan nu tas ut fram till dess att barnet är 15 månader. Det här är förändringar som Tidösamarbetet gjort till verklighet för att öka flexibiliteten och valfriheten så att det ska bli lättare att få ihop livspusslet.

Anf. 128 SOFIA AMLOH (S):

Fru talman! Vi står här i kammaren. Jag tror att det är en tisdagskväll, och det är första veckan i juni. Det är försommarkväll där ute, och det börjar vankas sommarlov. Skolorna börjar avrunda de sista dagarna, och barnen väntar på att få en lång, fin sommar.

Det är många barn som kommer att få det, men det är också väldigt många barn som går en väldigt tuff sommar till mötes på många sätt. Den kommer inte att leva upp till de drömmar man har. Man kanske inte ens uttrycker dem till sina föräldrar för att man bär på dåligt samvete över den ekonomiska situationen.

Många hårt arbetande ensamstående kvinnor där ute har kämpat under väldigt lång tid med att få ihop till sina mest basala hushållsutgifter. Matpriserna är skyhöga och har ökat i flera år. Hyreshöjning på hyreshöjning har nått helt nya nivåer, och reallöneökningarna har försvunnit i ett nafs. Man har lånat, och man har sålt det man kunnat för att få ihop till det mest basala. Nu står man inför sommarlovet med sömnlösa nätter, magont och djup oro för hur det ska gå ihop när barnen inte får mat i skolan varje dag i veckan och man ska försörja dem och få ihop det och kanske till och med kunna se till att de får matsäck när man ska på utflykt eller till stranden för att bada.

Då väljer den här regeringen att inte höja barnbidraget. Man väljer i stället att klappa händerna när matjättarna gör vinstutdelningar. Den här regeringen väljer att försämra högkostnadsskyddet så att medicinerna blir dyrare. Man väljer med precision att ta bort extratillägget i bostadsbidraget till den 1 juli, vilket gör det ännu svårare för de hårt arbetande ensamstående mammorna att klara av den oerhört tuffa vardag de redan har.

Regeringen påstår att man står på hushållens sida. Då undrar jag på vilket sätt. Och det är inte de här hushållens sida som den här regeringen står på. Det är dem man har kastat under bussen och som man väljer att inte stå upp för. Man står inte upp för de hushåll som behöver den här regeringen allra mest.

I det här oerhört exceptionella läget väljer vi socialdemokrater att behålla extratillägget i bostadsbidraget. Vi vill införa lovluncher. Vi vill höja barnbidraget och underhållsbidraget för att stötta de här otroligt utsatta barnfamiljerna i en tid som är otroligt orolig. Vi ser att vi befinner oss i ett

läge där vi har en av de lägsta tillväxterna i Europa, skyhögt arbetslöshet och en ekonomisk omvärld som är turbulent. Då behöver man välja en politik som stöttar de här familjerna.

Bara för att ge regeringen ett litet tips på hur man kan få ordning på svensk ekonomi: Man kan välja att öka köpkraften, och det gör man genom att exempelvis höja barnbidraget. Det kommer barnfamiljerna att sätta sprätt på – de kommer att köpa den där klänningen till skolavslutningen eller de nya gympaskorna. Men regeringen väljer att sänka skatten för dem som har mest, som kanske väljer att köpa aktier i stället.

Anf. 129 EVA LINDH (S):

Fru talman! Tack till Linus Sköld, som har begärt debatten om denna viktiga fråga.

Det gör ont i hjärtat, tycker jag, när man möter människor som talar om hur tufft det är. Vi möter dem. Vi ser också rapporterna från Rädda Barnen, Majblomman och alla andra civilorganisationer som hjälper många utsatta barnfamiljer, och vi hör deras berättelser om hur det ser ut.

Men man blir lite beklämd när Sverigedemokraternas riksdagsledamot Daniel Persson står här och säger att de har blivit så mycket färre, de där som har det tufft. Det säger en del om varför regeringen faktiskt inte gör någonting, eftersom vi har en SD-styrd regering.

Jag säger: Se verkligheten! Se den verklighet som finns där ute och alla de barnfamiljer som kämpar och vänder på varje krona för att klara av sin vanliga vardag. Vi pratar inte om att köpa någon lyxkryssning, utan det handlar om att köpa mat till sina barn.

Säg det till dem som jobbar men som trots det inte har råd med mat och hyra! Tio års reallöneökningar har försvunnit. Många har det tufft. Men då väljer man att se att det var lika illa tidigare. Nej, det var inte lika illa tidigare. Sant är att vi skulle behöva göra mer. Men det har verkligen inte den här regeringen gjort.

Jag vill lyfta ett särskilt perspektiv, som Sofia Amløh också var inne på. Vi glömmar ibland förutsättningarna för de barn som lever i den fattigdom som deras föräldrar är utsatta för. Det är barn som inte vill säga att man egentligen vill börja på fotbollsträning, för man vet att föräldrarna inte har råd att köpa fotbollsskor. Barn som inte vill säga att man är hungrig därför att man inte vill göra mamma orolig. Det är tufft också för de barnen. Och för mig och för Socialdemokraterna är de barn som föds och lever i Sverige allas våra barn.

Vi har ett särskilt ansvar för att alla barn ska få bra förutsättningar att växa upp i det här landet. Det borde vi ha råd med och klara av i det här välfärdslandet. Men nu ökar segregationen. Skillnaderna ökar, och det är en politik som den här regeringen fortsätter med.

Jag vet att statsråden ibland blir lite irriterade när vi fortsätter att ta upp det här med de enorma skattesänkningarna. Men det gör vi inte för att vi tycker att det är roligt utan för att vi upprörs över de stora skillnader som nu skapas och som ökar skillnaderna mellan barn och barn. En del barn har ju väldigt goda förutsättningar. Deras föräldrar, de som redan har, har fått ännu större skattesänkningar. Men en del barn får inte och har inte råd att gå på fotbollsträning eller äta näringsriktig mat. Det upprör mig. Det upprör oss.

Fru talman! Som jag inledde med att säga stöttar regeringen hushållen på flera olika sätt. Genom sänkt skatt på arbete får hårt arbetande människor behålla mer av sin lön, vilket de gjort sig förtjänta av. Man ökar då köpkraften samtidigt som man också stärker egenmakten. Genom insatser för att stimulera ekonomin och genom fler arbetsmarknadsinsatser och utbildningsplatser ser vi till att fler kan få sitt första arbete – eller komma tillbaka till arbete.

Vi genomför nu också en stor bidragsreform så att fler kan gå från bidrag till arbete och så att fler barn kan se sina föräldrar gå till ett jobb. Ett annat sätt som regeringen med vår välavvägd ekonomiska politik stöttar hushållen på är att den skyhöga inflation vi ärvde av den S-märkta regeringen faktiskt tryckts tillbaka.

Ibland kanske man glömmer hur hög inflationen var när vi tog över vid makten. Vi talar nu om 5 procent i ökning när det gäller maten. Detta är definitivt väldigt skadligt för hushållsekonomin. Men vi ärvde alltså en inflation som låg på 10 procent. Det innebär stora hål i hushållsekonomin.

När vi tog över vid makten låg också bensinpriset och dieselpriset ungefär 10 kronor högre per liter. De hushåll och kvinnor jag möter på landsbygden är otroligt tacksamma för att vi nu har pressat tillbaka priset på drivmedel. De har nu de facto råd med att inte bara skjutsa sina barn till fotbollsträningen utan också ta sig till och från jobbet utan att faktiskt förlora pengar.

Hög inflation och arbetslöshet är det största hotet mot barnfamiljers ekonomiska situation och när det gäller den utsatthet som interpellanten lyfter fram i sin interpellation. Om regeringen kan bidra till att hålla inflationen i schack samtidigt som vi kan föra en politik där vi får fler i arbete – fler som går från bidrag till arbete och fler som går från arbetslöshet till arbete – är väldigt mycket vunnet.

Precis som ledamoten tidigare lyfte upp är det väldigt ovanligt med låg ekonomisk standard i hushåll där båda föräldrarna förvärvsarbetar. Mycket riktigt hade endast cirka 2 procent av sammanboende hushåll med två förvärvsarbetande föräldrar en låg ekonomisk standard under 2023. Bland hushåll där föräldrarna inte förvärvsarbetar är andelen som har låg ekonomisk standard däremot mycket hög.

För mig och regeringen är det mycket tydligt att det är arbete som är vägen till att förbättra barnfamiljers ekonomiska situation. I ekonomiskt oroliga tider med högre priser har regeringens förstärkningar av just jobbskatteavdraget, som framför allt riktas till personer med låga och medelhöga löneinkomster, varit väldigt välkommet och viktigt.

Det spelar väldigt stor roll, fru talman, att två arbetande föräldrar i år tack vare vår budget får behålla omkring 9 000 kronor mer i plånboken och 23 000 mer i plånboken jämfört med 2023.

Fru talman! Nu ska jag begära lite hederlighet i den här debatten. Det stämmer att inflationen var hög när regeringen tillträdde. Varken Anna Tenje, jag eller min dåvarande regering rådde för detta. Det var nämligen direkt kopplat till krigsutbrottet samma år. Det stämmer att bränslepriserna var höga när regeringen tillträdde. Det var direkt kopplat till krigsutbrottet

samma år. Detta vet Anna Tenje om. Att stå här och försöka skylla detta på den socialdemokratiska regeringen är inget annat än att försöka vilseleda dem som lyssnar på den här debatten.

Nästa fråga: Arbete är vägen till att bekämpa ekonomisk utsatthet – något åt det hållet sa Anna Tenje alldeles nyss. Jag håller med. Men då är det förunderligt att regeringen står och tittar på medan arbetslösheten ökar. Den är ju högre än vad den har varit de senaste tio åren. Regeringens arbetsmarknadsinsatser har halverats. Antalet utbildningsplatser har minskat – raka motsatsen till vad Anna Tenje uppger. I alla utbildningsformer för vuxna minskar antalet utbildningsplatser. Vi pratar om arbetsmarknadsutbildning, folkhögskola, komvux, yrkeshögskolan och akademien. I alla dessa utbildningsformer minskar antalet utbildningsplatser, och det har de gjort hela den här mandatperioden. Vi kan ha en hård debatt, men låt oss hålla oss till sanningen.

Låt mig komma till några sanningar. Detta har hänt med värdet på socialförsäkringarna, enligt en rapport från riksdagens utredningstjänst. Många socialförsäkringar räknas upp med konsumentprisindex. Därför drabbas inte de som är beroende av dem på samma sätt av inflationen. Många av de förmåner som tillkommer barnfamiljer räknas dock inte upp utan sätts i nominella tal. Det vet Anna Tenje.

Detta betyder att barnbidraget har minskat i värde med 250 kronor de senaste fem åren. Bostadsbidraget har minskat med 430 kronor jämfört med förra året. Grundnivån i föräldrapenningen har minskat med 1 500 kronor de senaste fem åren. Underhållsstödet har minskat med 230 kronor de senaste fem åren.

Det är Anna Tenje som ansvarar för de prioriteringar den här regeringen gör med det utgiftsutrymme man bedömer sig ha. Jag förstår att man behöver hantera den inflation som – som en konsekvens av det pågående kriget och nu även andra omständigheter i omvärlden – pågår. Men man väljer hur man prioriterar reformutrymmet.

Anna Tenje och hennes kompisar i regeringen prioriterar konsekvent att skydda köpkraften hos människor som har de högsta inkomsterna. Jag har gett tre bra exempel från de två senaste och den tredje, kommande, budgeten. Tillsammans handlar det om utgiftsökningar på 16 miljarder – eller rättare sagt inkomstminskningar, eftersom det är avdrag och skattesänkningar vi snackar om. Hur många hundralappar hade man kunnat höja barnbidraget eller underhållsstödet med för 16 miljarder, Anna Tenje?

Vi socialdemokrater har bara i vårändringsbudgeten presenterat att vi hade velat ha fria lovluncher för skoleleverna, att vi hade velat sätta press på en dysfunktionell matprismarknad, att vi hade velat höja underhållsstödet med 500 kronor och att vi hade velat bevara nivån i högkostnadsskyddet för läkemedel. Det hade underlättat för barnfamiljer. Lägg till detta att vi sedan tidigare har lagt fram förslag om barnbidragsökningar och andra sätt att stödja den här målgruppen.

Anf. 132 DANIEL PERSSON (SD):

Fru talman! Det här är mitt sista inlägg, så jag vill passa på att tacka statsrådet och övriga som har deltagit i debatten!

Jag vill poängtera att trenderna enligt statistik verkar gå åt rätt håll. Barnhushållen med låg ekonomisk standard har inte blivit färre – de motsvarade som sagt 15 procent 2023. Tidösamarbetet har under mandatperioden sänkt skatten, vilket träffar brett. Vi har gjort det mer lönsamt att arbeta. Vi har prioriterat att hålla priset på drivmedel på en låg nivå. Det är en viktig fråga för landsbygden och speciellt för barnfamiljer som bor där. Rimliga nivåer på drivmedel innebär även att priset på varor och tjänster inte ökar till följd av höga drivmedelspriser. Hade det varit socialdemokratiska drivmedelspriser hade detta i dagens läge varit förödande.

Fru talman! Regeringen har motat tillbaka inflationen, och det är viktigt att fortsätta det arbetet så att vi kan se att reallönerna ökar. Vi ser också att räntekostnaderna minskar och att elpriserna ligger på en någorlunda rimlig nivå.

Fru talman! Svenskt Näringsliv ansåg att budgeten för 2025 ger goda och viktiga förutsättningar för tillväxt. Byggsektorn är positiv till den vårandringsbudget som presenterats. Tillväxt är det som leder till att fler kan gå till ett arbete, och på så sätt får fler en bättre ekonomi. Vi har också sett att fritidskortet snart är på plats, vilket blir ett riktat stöd till familjerna.

Det här är några av de åtgärder som har genomförts under mandatperioden för att stärka ekonomin för hushållen. Självklart behöver fler kunna stå på egna ben och vara självförsörjande. Föräldrar behöver ha ett arbete så att de kan försörja sin familj. Det är ett långsiktigt arbete att stärka hushållen, men vi ser att trenden verkar gå åt rätt håll.

Anf. 133 SOFIA AMLOH (S):

Fru talman! Det är tusentals och åter tusentals ensamstående kvinnor där ute som har det brutalt tufft ekonomiskt. Vi kan svänga oss med vilka siffror, diagram och procenttal som helst, men människor upplever inte att de har fått det bättre eller att det har blivit lättare. Regeringen får gärna stå här och tala om att människor har fått det bättre och försöka övertyga dem: ”Ni har fått 100 kronor där, och vi har gjort det här för er!” Men när verkligheten inte ser ut så kommer det att vara svårt för regeringen att äga den verklighetsbilden.

Även om man har gjort saker – även om man sänker skatten för undersköterskorna, butiksbiträdena eller vårdbiträdena med en hundralapp eller två – kommer det inte att kunna ersätta det man tar bort med andra handen, det vill säga det extra bostadstillägget, eller det man låter urholkas, det vill säga barnbidrag och så vidare. Det blir inte mer i plånboken hur hårt folk än arbetar. Det kommer aldrig att kunna kompenseras av skattesänkningarna, för de är inte i närheten av det här. Människor kommer fortfarande inte att kunna betala sina basala utgifter.

Det är också exakt detta människor vittnar om. Det kommer larmrapport efter larmrapport. Det är röster från kvinnor och barn där ute som kommer med påtagliga vittnesmål. Att vara så lomhörd – att inte lyssna utan i stället sätta på skygglapparna och säga ”Nej, det blir bättre!” – är faktiskt näst intill oförsämligt av en regering. Regeringen ska vara till för hela svenska folket, Anna Tenje, även dem som behöver er allra mest just nu. Varför ser ni inte till att de klarar den här svåra ekonomiska tiden?

Anf. 134 EVA LINDH (S):

Fru talman! Jag vill börja med att lyfta en grupp barnfamiljer som Linus Skölds interpellation egentligen inte handlade om men som ändå har tagits upp i debatten.

I stället för att som Sverigedemokraternas riksdagsledamot hänvisa till Svenskt Näringsliv vill jag hänvisa till en rapport från LO som jag kan rekommendera varmt. Den handlar om arbetarhushållen i kristider.

Där konstateras att en familj med två vuxna och två barn boende i småhus i Alvesta hade viss marginal när rapporten presenterades för knappt ett år sedan. I de här tiderna har dock familjen negativa siffror i slutet av månaden. Även i en familj där föräldrarna är sammanboende har man alltså fått det tuffare. Det hänvisas alltid till bensinpriser och så vidare, men det är också 30 000 kronor mer per år i ökade kostnader för mat.

Sedan vill jag också bara säga att regeringen, och även statsrådet, ofta hänvisar till en familj med en polis och en sjuksköterska. Med vår budget hade de fått det bättre än med regeringens budget – bara så att det blir sagt.

Jag ska säga något kort om det som Linus Sköld har tagit upp, det vill säga de familjer som faktiskt har det tuffast och som vi oroar oss för. Det här handlar nämligen om barn som växer upp i svår fattigdom – barn som inte får näringsriktig mat på bordet. Det är dem vi pratar om här. Jag är orolig för dem, för deras framtid påverkas av den barndom de har nu.

Jag förstår inte hur det kan förbättra förutsättningarna för barnen eller skapa större tillit och större sammanhållning i ett land när man ökar segregationen och skillnaderna mellan barn och barn.

Anf. 135 Statsrådet ANNA TENJE (M):

Fru talman! Tidigare sa en av ledamöterna att man inte står här och pratar om de stora skattesänkningarna för hushållen för att det är roligt utan för att man är orolig. Jag tycker att det talar sitt tydliga språk, för synen på skatt handlar i grunden om synen på vems pengarna är. Enligt Socialdemokraterna i den här kammaren och i kommunerna runt om i Sverige ska alla få bidrag, men ingen ska kunna leva på sin lön.

Sänkt skatt är själva motsatsen till detta. Att fler får behålla mer av frukterna av sitt eget arbete är både mer rättvist och bättre än att statliga byråkrater ska administrera både höjda skatter in och höjda bidrag ut.

För hushållen är det kronor och ören som spelar roll; det råder det ingen tvekan om. Vi har i dag diskuterat utsatta hushåll som har det väldigt tufft ekonomiskt. Den senaste tidens höga inflation, och dessutom ett handelskrig ovanpå det, gör inte på något vis att situationen underlättas. Det är klart att det är oroligt. Jag har stor respekt för att man är orolig över vad som ska hända framöver. Jag står inte här och låtsas att saker och ting har blivit så mycket bättre, utan vad vi diskuterar nu är hur vi på bästa sätt stöttar just utsatta hushåll.

För hushållen är det kronor och ören som spelar roll. Regeringen menar att kronor och ören i dyrtider gör större nytta i hushållens plånböcker än i statens ficka, och därför sänker vi skatten på arbete. Interpellanten tog tidigare upp och raljerade över de förslag som regeringen haft i de senaste budgetarna gällande inte minst sänkt skatt på arbete. Men det handlar om att stimulera fler att jobba mer och om att människor ska få behålla mer av sin egen lön, kunna försörja sig själva och stå på egna ben. Det är viktigt.

Likaledes raljerar man över rotavdraget i vårandringsbudgeten och säger att det handlar om välbeställda människor som kan renovera sina kök eller badrum. Men det handlar ju mer om att stötta en bransch där arbetslösheten har varit stor, där företagen går på knäna och där fler riskerar att bli av med jobbet. Kan man då göra insatser som gör att fler kan behålla jobbet, eller för den delen att företagen kan expandera och anställa fler, är det väldigt välriktat.

Man raljerar också över förslag som vi nu har remitterat inför eventuella förslag om sänkt bolagsskatt i den kommande budgeten. Det handlar också om hur jobben kan bli fler – hur vi kan stärka tillväxten och hur arbetslösheten kan minska.

Vi vet att en hög inflation är särskilt skadlig för hushållen. Därför måste vi hålla den i schack samtidigt som arbetslösheten definitivt inte får växa sig större. Arbetslösheten ska tvärtom pressas tillbaka samtidigt som fler går från bidrag till arbete och kan leva på sin egen lön. Fler barn ska se sina föräldrar gå till jobbet.

Man raljerar och säger att det inte är särskilt viktigt för hushållen med sänkt skatt. En sjuksköterska och en polis skulle banne mig ha haft det bättre med den socialdemokratiska budgeten, får vi höra. Låt oss då hoppas att de inte bor i Stockholm! Hade de bott i Stockholm hade de fått en käftsmäll å det grövsta, med höjd skatt både i regionen och i kommunen och dessutom höjda avgifter för SL-kortet med mera. Då hade det inte alls varit speciellt mycket pengar kvar. Man verkar inte tycka att det är viktigt att kunna leva på sin lön.

Anf. 136 LINUS SKÖLD (S):

Fru talman! För det första har jag inte raljerat en sekund i den här debatten. Det jag har gjort är att citera ur regeringens egna konsekvensanalyser av de skatteförändringar som den har skickat på remiss eller genomfört och av det avskaffade bostadstillägget. Jag har inte raljerat utan citerat regeringen själv.

För det andra är det otroligt hur regeringens företrädare uttrycker sig här. När Majblomman, Röda Korset, Hyresgästföreningen och Rädda Barnen frågar hushåll som har låga inkomster hur de upplever sin ekonomi säger 50 procent att de haft svårt att köpa näringsriktig mat till sina barn, 44 procent att de behövt låna till grundläggande utgifter som el, mat och hyra och 58 procent att de inte har råd att betala fritidsavgifter för sina barn. Då säger Anna Tenje att det är arbete som är vägen framåt.

Det är för mig otroligt förunderligt att regeringens enda arbetsmarknadspolitik är att skära ned på arbetsmarknadsinsatser och utbildningsplatser. Det verkar som att regeringens enda arbetsmarknadspolitik är förakt för fattiga. Om fattiga bara blir fattigare kommer de att gå till arbete i större utsträckning. Det är det som den där bidragsreformen syftar till. Det är Anna Tenjes linje.

Och fattiga *blir* fattigare i det här landet. Barnbidraget har tappat 20 procent av sitt värde, likaså bostadsbidraget och underhållsstödet. Anna Tenje, som är ansvarig för de här frågorna, tittar på, känner sig nöjd och sänker skatten för dem som tjänar 65 000 eller mer i månaden.

(Applåder)

Anf. 137 Statsrådet ANNA TENJE (M):

Fru talman! Jag glömde inledningsvis att tacka för interpellationen. Detsamma gäller de två interpellationer jag debatterade tidigare under kvällen. Det ber jag om ursäkt för. Jag tycker att det hör till god ton att tacka för interpellationen, och det här är en viktig fråga.

Ledamoten hävdar att jag föraktar fattiga. Att dra det dithän är mycket magstarkt. Han påstår att den bidragsreform som vi nu ämnar presentera i grund och botten handlar om att vi föraktar fattiga. Nej, det är precis tvärtom. Att bekämpa fattigdomen och ta folk ur utanförskap är kanske en av mina viktigaste uppgifter. Jag är nämligen medveten om hur det stärker den enskilda individen, stärker egenmakten och framför allt bryter risken för att barnen ärver det utanförskap som föräldrarna hamnat i.

Det finns nog ingen enskilt viktigare uppgift än att ta folk från bidrag och utanförskap och leda dem till arbete och inkludering. Om detta enligt er i Socialdemokraterna är att förakta fattiga tycker jag att ni har fått otroligt mycket om bakfoten.

Det handlar om att ställa krav för att man de facto bryr sig och att ge rätt förutsättningar och rätt möjligheter för människor att växa och utvecklas till sitt bästa jag. Det handlar om att ställa krav på kommunerna att finnas där för dem som befinner sig i utanförskap och lägga manken till för att ge dem stöd, hjälp och rätt utbildning. De ska lära sig svenska språket, så att de kan komma in i det svenska samhället, bli en del av arbetsgemenskapen och stå på egna ben. Deras barn ska inte hamna i samma utsatta position som de själva befinner sig i.

Det är inte att förakta fattiga. Det är tvärtom att höja dem till skyarna.

Interpellationsdebatten var härmed avslutad.

§ 22 Bordläggning och beslut om förlängd motionstid

Följande dokument anmälades och bordlades:

Proposition

2024/25:178 Förenklad in- och uthyrning av skepp

Skrivelse

2024/25:130 Redovisning av AP-fondernas verksamhet t.o.m. 2024

Kammaren biföll talmannens förslag att motionstiden för ovanstående proposition och skrivelse skulle förlängas till och med *onsdagen den 17 september*.

EU-dokument

COM(2025) 188 Förslag till Europaparlamentets och rådets förordning om ändring av förordningarna (EU) 2021/694, (EU) 2021/695, (EU) 2021/697, (EU) 2021/1153, (EU) 2023/1525 och (EU) 2024/795 vad gäller incitament till försvarsrelaterade investeringar i EU:s budget för genomförande av ReArm Europe

Följande interpellationer hade framställts:

den 2 juni

2024/25:704 Reglering av fotbollsagenter och koppling till organiserad brottslighet

av *Lars Isacsson* (S)

till justitieminister Gunnar Strömmer (M)

2024/25:705 Inställetid för polisen

av *Lars Isacsson* (S)

till justitieminister Gunnar Strömmer (M)

§ 24 Anmälan om frågor för skriftliga svar

Följande frågor för skriftliga svar hade framställts:

den 2 juni

2024/25:1222 Artskyddsutredningen

av *Malin Larsson* (S)

till landsbygdsminister Peter Kullgren (KD)

2024/25:1223 Åtgärder för att minska barnfattigdom bland ensamstående föräldrar

av *Fredrik Lundh Sammeli* (S)

till statsrådet Anna Tenje (M)

2024/25:1224 Kommuner utan polisstation och polisnärvaro

av *Mathias Tegnér* (S)

till justitieminister Gunnar Strömmer (M)

§ 25 Kammaren åtskildes kl. 22.04.

Sammanträdet leddes

av tredje vice talmannen från dess början till och med § 9 anf. 25 (delvis),

av andre vice talmannen därefter till ajourneringen kl. 15.59,

av tredje vice talmannen därefter till och med § 17 anf. 99 (delvis) och

av andre vice talmannen därefter till dess slut.

Vid protokollet

CHARLOTTE RYDELL

/Olof Pilo

Innehållsförteckning

§ 1 Justering av protokoll	1
§ 2 Meddelande om partiledardebatt.....	1
§ 3 Meddelande om frågestund	1
§ 4 Ärenden för hänvisning till utskott	1
§ 5 Ärenden för bordläggning	1
§ 6 Svar på interpellation 2024/25:652 om nytt system för korttidsarbete.....	2
Anf. 1 Finansminister ELISABETH SVANTESSON (M)	2
Anf. 2 INGELA NYLUND WATZ (S).....	3
Anf. 3 Finansminister ELISABETH SVANTESSON (M)	4
Anf. 4 INGELA NYLUND WATZ (S).....	5
Anf. 5 Finansminister ELISABETH SVANTESSON (M)	6
Anf. 6 INGELA NYLUND WATZ (S).....	7
Anf. 7 Finansminister ELISABETH SVANTESSON (M)	7
§ 7 Svar på interpellation 2024/25:685 om insatser för ökad tillväxt	8
Anf. 8 Finansminister ELISABETH SVANTESSON (M)	8
Anf. 9 BJÖRN WIECHEL (S)	8
Anf. 10 Finansminister ELISABETH SVANTESSON (M).....	9
Anf. 11 BJÖRN WIECHEL (S)	10
Anf. 12 Finansminister ELISABETH SVANTESSON (M).....	11
Anf. 13 BJÖRN WIECHEL (S)	12
Anf. 14 Finansminister ELISABETH SVANTESSON (M).....	13
§ 8 Svar på interpellationerna 2024/25:665 och 681 om demokratin i Turkiet	14
Anf. 15 Utrikesminister MARIA MALMER STENERGARD (M)	14
Anf. 16 DANIEL VENCU VELASQUEZ CASTRO (S)	15
Anf. 17 JACOB RISBERG (MP).....	16
Anf. 18 Utrikesminister MARIA MALMER STENERGARD (M)	17
Anf. 19 DANIEL VENCU VELASQUEZ CASTRO (S)	17
Anf. 20 JACOB RISBERG (MP).....	18
Anf. 21 Utrikesminister MARIA MALMER STENERGARD (M)	19
Anf. 22 DANIEL VENCU VELASQUEZ CASTRO (S)	20
Anf. 23 JACOB RISBERG (MP).....	21
Anf. 24 Utrikesminister MARIA MALMER STENERGARD (M)	21
§ 9 Svar på interpellation 2024/25:683 om Sveriges hållning till Israels handlingar i Gaza	22
Anf. 25 Utrikesminister MARIA MALMER STENERGARD (M)	22
Anf. 26 JACOB RISBERG (MP).....	23

Anf. 27 DANIEL VENCU VELASQUEZ CASTRO (S)	24	Prot. 2024/25:125
Anf. 28 MAGDALENA THURESSON (M).....	25	3 juni
Anf. 29 Utrikesminister MARIA MALMER STENERGARD (M)	25	
Anf. 30 JACOB RISBERG (MP).....	26	
Anf. 31 DANIEL VENCU VELASQUEZ CASTRO (S)	27	
Anf. 32 MAGDALENA THURESSON (M).....	28	
Anf. 33 Utrikesminister MARIA MALMER STENERGARD (M)	28	
Anf. 34 JACOB RISBERG (MP).....	29	
Anf. 35 Utrikesminister MARIA MALMER STENERGARD (M)	30	
§ 10 Svar på interpellation 2024/25:624 om statlig grundfinansiering av Raoul Wallenberg-institutet	30	
Anf. 36 Utbildningsminister JOHAN PEHRSON (L).....	30	
Anf. 37 PER-ARNE HÅKANSSON (S)	31	
Anf. 38 MORGAN JOHANSSON (S)	32	
Anf. 39 EWA PIHL KRABBE (S).....	32	
Anf. 40 Utbildningsminister JOHAN PEHRSON (L).....	33	
Anf. 41 PER-ARNE HÅKANSSON (S)	33	
Anf. 42 MORGAN JOHANSSON (S)	34	
Anf. 43 EWA PIHL KRABBE (S).....	35	
Anf. 44 Utbildningsminister JOHAN PEHRSON (L).....	35	
Anf. 45 PER-ARNE HÅKANSSON (S)	36	
Anf. 46 Utbildningsminister JOHAN PEHRSON (L).....	36	
§ 11 Svar på interpellation 2024/25:672 om kurslitteraturens ställning.....	36	
Anf. 47 Utbildningsminister JOHAN PEHRSON (L).....	36	
Anf. 48 LINUS SKÖLD (S)	37	
Anf. 49 Utbildningsminister JOHAN PEHRSON (L).....	38	
Anf. 50 LINUS SKÖLD (S)	38	
Anf. 51 Utbildningsminister JOHAN PEHRSON (L).....	39	
Anf. 52 LINUS SKÖLD (S)	40	
Anf. 53 Utbildningsminister JOHAN PEHRSON (L).....	40	
§ 12 Svar på interpellation 2024/25:673 om konsekvenser av USA:s forskningspolitik.....	41	
Anf. 54 Utbildningsminister JOHAN PEHRSON (L).....	41	
Anf. 55 LINUS SKÖLD (S)	41	
Anf. 56 Utbildningsminister JOHAN PEHRSON (L).....	42	
Anf. 57 LINUS SKÖLD (S)	43	
Anf. 58 Utbildningsminister JOHAN PEHRSON (L).....	44	
Anf. 59 LINUS SKÖLD (S)	45	
Anf. 60 Utbildningsminister JOHAN PEHRSON (L).....	46	
§ 13 Svar på interpellation 2024/25:679 om etablering av svenska beredskapsbutiker	46	
Anf. 61 Landsbygdsminister PETER KULLGREN (KD).....	46	
(forts.).....	47	
Ajournering.....	47	
Återupptaget sammanträde.....	47	

§ 13 (forts.) Svar på interpellation 2024/25:679 om etablering av svenska beredskapsbutiker	47
Anf. 62 HANNA WESTERÉN (S)	47
Anf. 63 Landsbygdsminister PETER KULLGREN (KD)	48
Anf. 64 HANNA WESTERÉN (S)	49
Anf. 65 Landsbygdsminister PETER KULLGREN (KD)	50
Anf. 66 HANNA WESTERÉN (S)	50
Anf. 67 Landsbygdsminister PETER KULLGREN (KD)	51
§ 14 Svar på interpellation 2024/25:690 om olaglig slaktverksamhet i Sverige	51
Anf. 68 Landsbygdsminister PETER KULLGREN (KD)	51
Anf. 69 SARA GILLE (SD).....	52
Anf. 70 NIMA GHOLAM ALI POUR (SD).....	53
Anf. 71 Landsbygdsminister PETER KULLGREN (KD)	54
Anf. 72 SARA GILLE (SD).....	54
Anf. 73 NIMA GHOLAM ALI POUR (SD).....	55
Anf. 74 Landsbygdsminister PETER KULLGREN (KD)	56
Anf. 75 SARA GILLE (SD).....	56
Anf. 76 Landsbygdsminister PETER KULLGREN (KD)	57
§ 15 Svar på interpellation 2024/25:621 om krisberedskapen för personer med funktionsnedsättning.....	57
Anf. 77 Statsrådet CARL-OSKAR BOHLIN (M)	57
Anf. 78 KARIN SUNDIN (S)	59
Anf. 79 EVA LINDH (S)	60
Anf. 80 Statsrådet CARL-OSKAR BOHLIN (M)	60
Anf. 81 KARIN SUNDIN (S)	61
Anf. 82 EVA LINDH (S)	62
Anf. 83 Statsrådet CARL-OSKAR BOHLIN (M)	63
Anf. 84 KARIN SUNDIN (S)	63
Anf. 85 Statsrådet CARL-OSKAR BOHLIN (M)	64
§ 16 Svar på interpellation 2024/25:676 om Kustbevakningens kompetensförsörjning	64
Anf. 86 Statsrådet CARL-OSKAR BOHLIN (M)	64
Anf. 87 HANNA WESTERÉN (S)	65
Anf. 88 Statsrådet CARL-OSKAR BOHLIN (M)	66
Anf. 89 HANNA WESTERÉN (S)	67
Anf. 90 Statsrådet CARL-OSKAR BOHLIN (M)	68
Anf. 91 HANNA WESTERÉN (S)	69
Anf. 92 Statsrådet CARL-OSKAR BOHLIN (M)	69
§ 17 Svar på interpellation 2024/25:698 om återuppbyggnad av det civila försvaret	70
Anf. 93 Statsrådet CARL-OSKAR BOHLIN (M)	70
Anf. 94 HANNA WESTERÉN (S)	71
Anf. 95 EVA LINDH (S)	72
Anf. 96 Statsrådet CARL-OSKAR BOHLIN (M)	73
Anf. 97 HANNA WESTERÉN (S)	74
Anf. 98 EVA LINDH (S)	75
Anf. 99 Statsrådet CARL-OSKAR BOHLIN (M)	75
Anf. 100 HANNA WESTERÉN (S)	76
Anf. 101 Statsrådet CARL-OSKAR BOHLIN (M)	77

§ 18 Svar på interpellation 2024/25:689 om lokalisering vid sammanslagning av PTS och Digg.....	77
Anf. 102 Statsrådet ERIK SLOTTNER (KD)	77
Anf. 103 PEDER BJÖRK (S)	78
Anf. 104 Statsrådet ERIK SLOTTNER (KD)	78
Anf. 105 PEDER BJÖRK (S)	79
Anf. 106 Statsrådet ERIK SLOTTNER (KD)	80
Anf. 107 PEDER BJÖRK (S)	81
Anf. 108 Statsrådet ERIK SLOTTNER (KD)	81
§ 19 Svar på interpellation 2024/25:631 om äldreomsorgen	82
Anf. 109 Statsrådet ANNA TENJE (M)	82
Anf. 110 EVA LINDH (S)	83
Anf. 111 ZARA LEHHISSA (S)	84
Anf. 112 Statsrådet ANNA TENJE (M)	85
Anf. 113 EVA LINDH (S)	86
Anf. 114 ZARA LEHHISSA (S)	87
Anf. 115 Statsrådet ANNA TENJE (M)	87
Anf. 116 EVA LINDH (S)	88
Anf. 117 Statsrådet ANNA TENJE (M)	88
§ 20 Svar på interpellation 2024/25:670 om kvalitetsbrister på äldreboenden med vinstkrav	89
Anf. 118 Statsrådet ANNA TENJE (M)	89
Anf. 119 NADJA AWAD (V)	90
Anf. 120 Statsrådet ANNA TENJE (M)	91
Anf. 121 NADJA AWAD (V)	92
Anf. 122 Statsrådet ANNA TENJE (M)	93
Anf. 123 NADJA AWAD (V)	94
Anf. 124 Statsrådet ANNA TENJE (M)	94
§ 21 Svar på interpellation 2024/25:674 om barnfamiljers ekonomiska situation	95
Anf. 125 Statsrådet ANNA TENJE (M)	95
Anf. 126 LINUS SKÖLD (S)	95
Anf. 127 DANIEL PERSSON (SD)	96
Anf. 128 SOFIA AMLOH (S)	97
Anf. 129 EVA LINDH (S)	98
Anf. 130 Statsrådet ANNA TENJE (M)	99
Anf. 131 LINUS SKÖLD (S)	99
Anf. 132 DANIEL PERSSON (SD)	100
Anf. 133 SOFIA AMLOH (S)	101
Anf. 134 EVA LINDH (S)	102
Anf. 135 Statsrådet ANNA TENJE (M)	102
Anf. 136 LINUS SKÖLD (S)	103
Anf. 137 Statsrådet ANNA TENJE (M)	104
§ 22 Bordläggning och beslut om förlängd motionstid	104
§ 23 Anmälan om interpellationer	105
§ 24 Anmälan om frågor för skriftliga svar	105
§ 25 Kammaren åtskildes kl. 22.04	105